

ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: Πολιτική Επιστήμη

ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΠΕΔΙΟ: Συγκριτική Πολιτική Ανάλυση

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

« ‘‘Σε τεντωμένο σχοινί’’ ; Εκλογική δυναμική και κυβερνητική σταθερότητα της Ευρωπαϊκής Σοσιαλδημοκρατίας (1950 – 2007) »

Εκπόνηση Εργασίας

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΥ (Α.Μ. 1106Μ040)

Υπότροφος του Κοινωφελούς Ιδρύματος Αλέξανδρος Σ. Ωνάσης

Επιβλέπων Καθηγητής

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΜΟΣΧΟΝΑΣ

Επίκουρος Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Αθήνα, 2008

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	σελ.5
----------	-------

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η ΕΚΛΟΓΙΚΗ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ

ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ (1950 – 2007)

1.1 Η Εκλογική επιρροή των Σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων	σελ. 10
--	---------

1.2 Η Εκλογική δυναμική της Σοσιαλδημοκρατίας – Μοντέλα Ανάλυσης	σελ. 17
--	---------

1.3 Η Σοσιαλδημοκρατική Οικογένεια: Η Άνοδος, η Πτώση, η Εξασθένιση;	σελ. 32
--	---------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η ΕΚΛΟΓΙΚΗ ΜΕΤΑΒΛΗΤΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ

ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ (1950 – 2007)

2.1 Εκλογική Μεταβλητότητα (Electoral Volatility)	σελ. 44
---	---------

2.2 Εκλογική Μεταβλητότητα και Εκλογική Ελαστικότητα των Σοσιαλδημοκρατών (1950 – 2007)	σελ. 50
--	---------

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ

ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ (1950 – 2007)

3.1 Η Κυβερνητική Διάρκεια	σελ. 61
----------------------------	---------

3.2 Η Κυβερνητική Διάρκεια της Σοσιαλδημοκρατικής Οικογένειας	σελ. 66
---	---------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Επίλογος - Συμπεράσματα	σελ. 92
-------------------------	---------

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	σελ. 99
--------------	---------

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	σελ.111
-----------	---------

“Election results are important to
Politicians and to Political Scientists”

Mogens N. Pedersen (1979)

“Electoral results are easily tabulated(...)
In the end, electoral performance is
perhaps the key indicator of party strength”

Peter Mair (1989)

“Electoral Performance is always
a feeling thermometer evaluation of political parties”

John Coleman (1996)

“Statistics are not simply statistics: they are
the tangible sign and echo of the political weakening
of social-democratic-type parties. They disclose, confirm
and reflect their political ‘destabilization’

Gerassimos Moschonas (2002)

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

- Ευχαριστώ θερμά το ***Κοινωφελές Ίδρυμα Αλέξανδρος Σ. Ωνάσης***, για τη στήριξη, μέσω της υποτροφίας που μου παρείχε, κατά τη διάρκεια του δεύτερου έτους των μεταπτυχιακών μου σπουδών.
- Ένα μεγάλο ευχαριστώ, στον Επιβλέποντα Καθηγητή μου, κύριο **Γεράσιμο Μοσχονά** για την εξαιρετική συνεργασία, την εμπιστοσύνη που μου έδειξε, τις πολύτιμες συμβουλές και – κυρίως - την ηθική στήριξη σε στιγμές «πνευματικού αδιεξόδου».
- Ευχαριστώ τον καθηγητή μου κύριο **Γιάννη Βούλγαρη**, για τη στήριξή τους, τις συμβουλές και την πολύ σημαντική βοήθειά του στην απερίσπαστη διεξαγωγή της εργασίας.
- Ευχαριστώ την καθηγήτριά μου κυρία **Βασιλική Γεωργιάδου**, για τη μακροχρόνια και πάντα εποικοδομητική συνεργασία μας.
- Ευχαριστώ θερμά τον **Παναγιώτη Κουστένη** (*Υποψήφιος Διδάκτωρ Παν/μιου Αθηνών*), για την εύρεση των μαθηματικών τύπων του δευτέρου κεφαλαίου και την ανεκτίμητη βοήθεια με τις εύστοχες παρατηρήσεις του πάνω στην προβληματική της εργασίας.
- Τέλος, ευχαριστώ τους καθηγητές μου στο Institut d' Etudes Politiques de Paris, **Bruno Cautrès** και **Nicolas Sauger** για τη βοήθειά τους στις πρώτες σκέψεις μου πάνω στο θέμα και στη διεξαγωγή της έρευνάς μου στο Παρίσι.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1970, οι λέξεις που χαρακτήριζαν το Ευρωπαϊκό κομματικό σκηνικό ήταν “συνέχεια” και “σταθερότητα”, ενώ από τα τέλη της δεκαετίας του 1980 “αλλαγή” και “μεταβλητότητα”¹. Από το 1920 έως το 1960 (αρχές δεκαετίας ’70), στις βασικές χώρες της Δυτικής Ευρώπης, τα κόμματα κυβερνητικής κλίσης παρέμεναν σχεδόν τα ίδια («θεωρία των παγωμένων κομματικών συστημάτων» - “frozen party systems” - και «παγωμένων διαιρετικών τομών» - Lipset και Rokkan²).

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1960, ήταν ευρέως διαδεδομένο ανάμεσα στους πολιτικούς επιστήμονες ότι το ευρωπαϊκό κομματικό σύστημα διακρίνονταν από ευρέως σταθερές δομές οι οποίες – με ελάχιστες εξαιρέσεις – αντανακλούσαν τις κοινωνικές διαιρετικές τομές του παρελθόντος (“social cleavages”).

Έτσι, οι Rose και Urwin είχαν τη δυνατότητα να συμπεράνουν ότι: «η εκλογική δύναμη των περισσότερων κομμάτων στις Δυτικές χώρες ως τον Πόλεμο άλλαξε σε μικρότερο βαθμό από εκλογές σε εκλογές, από δεκαετία σε δεκαετία ή κατά τη διάρκεια της ζωής μιας γενιάς»³. Από τα τέλη της δεκαετίας του 1980/ αρχές του 1990, οι εκλογικές στάσεις και μετακινήσεις των ψηφοφόρων αρχίζουν να γίνονται λιγότερο προβλέψιμες. «Τα «παγωμένα», δηλαδή, δημοκρατικά κομματικά συστήματα - για τα οποία έκαναν λόγο οι Lipset και Rokkan – φαίνεται να μεταβάλλονται σε ρευστά πολιτικά περιβάλλοντα, στο εσωτερικό των οποίων αναδύονται “νέα” πολιτικά κόμματα, προκαλώντας αυξανόμενη εκλογική μεταβλητότητα (electoral volatility)»⁴.

Η σχέση μεταξύ ψηφοφόρων – πολιτικών κομμάτων, υφίσταται εμφανώς μια **μεταβολή**. Σε μερικές χώρες υπάρχει μια εμφανής μείωση της κομματικής ταύτισης, με κύρια μορφή έκφρασής της τη ροπή αύξησης της κινητικότητας των ψηφοφόρων,

¹ Βλέπε σχετικά Crewe Ivor, «Introduction» in Crewe Ivor & Denver David, *Electoral Change in Western Democracies – Patterns and Sources of Electoral Volatility*, Croom Helm, London & Sydney, 1985, σελ.1 - 3

² Βλέπε σχετικά, Lipset S.M. and Rokkan S., *Party Systems and Voter Alignments*, New York: Free Press, 1967

³ Βλέπε σχετικά Dalton Russel, McAllister Ian & Wattenberg Martin, «Political Parties and their Publics» in Luther K & Muller – Rommel F (eds), *Political parties in the New Europe – Political and Analytical Challenges*, Oxford, 2005 (paperback), σελ.29 - 33

⁴ Όπ.παρ. σελ.33

ως προς την εκλογική τους συμπεριφορά⁵. Η εκλογική δε επιλογή των σημερινών εκλογέων στηρίζεται- περισσότερο από ότι στο παρελθόν- στις εκτιμήσεις και στην αποτίμηση της προηγούμενης θητείας του εκάστοτε κόμματος, καθώς και στις εκάστοτε πολιτικές συγκυρίες κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου. Σε αντίθεση, βέβαια, με το παρελθόν όπου η κομματική επιλογή των εκλογέων στηριζόταν περισσότερο σε ιδεολογικές και κομματικές προσδέσεις.

Η «μεταβιομηχανική» κοινωνία χαρακτηρίζεται από αυξημένη εκλογική μεταβλητότητα, ευέλικτα και εύθραυστα κομματικά συστήματα, νέες μεταϋλιστικές αξίες (Inglehart 1990)⁶, «μοντέρνα» κοινωνική δομή, νέα πολιτικά διακυβεύματα (issues) και πολιτικά κόμματα που δρουν σε ένα παγκοσμιοποιημένο – πλέον – πολιτικό περιβάλλον, με ό,τι αυτό συνεπάγεται. Οι δομικές αυτές αλλαγές έχουν οδηγήσει σε ένα μετασχηματισμό της ταξικής κοινωνικής σύνθεσης των ευρωπαϊκών χωρών, δημιουργώντας μία ρευστή κατάσταση συγκλίσεων και αποκλίσεων, αποευθυγραμμίσεων (dealignment) και ανευθυγραμμίσεων (realignment)⁷. Η ψήφος αποτελεί λιγότερο από ότι στο παρελθόν μια «αυτοματοποιημένη» αντίδραση, βασισμένη σε ισχυρές διαιρετικές δομές και στέρεες κομματικές προσηλώσεις.

Στα τέλη της δεκαετίας του '90 τα Δυτικοευρωπαϊκά Σοσιαλδημοκρατικά κόμματα κυριάρχησαν στην Ευρωπαϊκή πολιτική σκηνή, στρεφόμενα προς το κέντρο του πολιτικού στερεώματος, έτσι ώστε να γίνεται λόγος για μια **«νέα Σοσιαλδημοκρατία»**. Οι νέες Σοσιαλδημοκρατίες στις αριστερές ή δεξιόστροφες εκδοχές τους, είτε είναι βόρειες είτε νότιες, είναι δομικά χαλαρότερες και από άποψη τακτικής πιο ευέλικτες από τις σοσιαλδημοκρατίες του παρελθόντος.⁸

Τα αναμορφωμένα «νέα» Σοσιαλδημοκρατικά κόμματα εξουσίας κερδίζουν το ένα μετά το άλλο τις εκλογές στα τέλη της δεκαετίας του '90. Όμως, από το 2002 η ισορροπία κυβερνητικών δυνάμεων αλλάζει στην Ευρωπαϊκή πολιτική σκηνή

⁵ Σε σχετική έρευνα του Mogens N. Pedersen, η οποία πραγματοποιήθηκε σε 13 χώρες βλέπουμε διαχρονικά την εκλογική μεταβλητότητα (electoral volatility) από το 1948 – 1977 κατά μέσο όρο να κυμαίνεται στο 8,1%, βλέπε σχετικά Mogens N. Pedersen, «Electoral volatility in Western Europe, 1948 – 1977», *European Journal of Political Research*, Vol.7, No.1, 1979, pp.1 - 26

⁶ Inglehart R, *Culture shift in Advanced Industrial Society*, Princeton, Princeton University Press, 1990

⁷ Κατσούλης Ηλίας, «Η απαξίωση των πολιτικών κομμάτων και το "παράδοξο της ανάπτυξης"» στο Κατσούλης Ηλίας (επιμ.), *Νέα Σοσιαλδημοκρατία – Περιεχόμενα Πολιτικής – Θεσμοί – Οργανωτικές Δομές*, Εκδόσεις Σιδέρη, Αθήνα, 2002, σελ.38

⁸ Moschonas Gerassimos, *In the Name of Social democracy – The great transformation 1945 to present*, Verso, London – New York, 2002, p. 237

ευνοώντας τα Κεντροδεξιά κόμματα. Ταυτόχρονα, τα τελευταία χρόνια, παρατηρείται και εκλογική άνοδος των Ακροδεξιών κομμάτων (σε Αυστρία, Ιταλία, Δανία, Βέλγιο) και των κομμάτων της Ριζοσπαστικής Αριστεράς (σε Σουηδία, Πορτογαλία, Ισπανία και Γερμανία).

Σκοπός της παρούσας Διπλωματικής εργασίας είναι η καταγραφή και ανάλυση της εκλογικής δυναμικής και κυβερνητικής σταθερότητας των Ευρωπαϊκών Σοσιαλδημοκρατών⁹ από το 1950 έως το 2007. Επιλέξαμε να χρησιμοποιήσουμε ως *βασικό άξονα σύγκρισης δύο χρονικές υπο-περιόδους ανάλυσης: 1^η) 1950 – 1973 και 2^η) 1974 – 2007.* Ο χωρισμός έγινε στη βάση σημαντικών κοινωνικοπολιτικών εξελίξεων στη Δυτική Ευρώπη. Ενδεικτικά αναφέρουμε για το διάστημα **1950 – 1973**: Κεϋνσιανές πολιτικές, σχετικά σταθερά κομματικά συστήματα, μεγαλύτερη εκλογική σταθερότητα, μεταπολεμική ανάπτυξη σε οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο και για το διάστημα 1974 – 2007: εγκατάλειψη Κεϋνσιανών πολιτικών και κοινωνικού κράτους και υιοθέτηση νεοφιλελεύθερων πολιτικών κατευθύνσεων, αυξημένη εκλογική μεταβλητότητα και αστάθεια, γενικότερο επιστημονικό «discourse» περί κομματικής ‘‘κρίσης’’¹⁰, Παγκοσμιοποίηση και Ευρωπαϊκή ενοποίηση. Θα προσπαθήσουμε, τέλος, να δώσουμε απαντήσεις σε δύο καίρια ερωτήματα που αποτελούν και τις βασικές υποθέσεις εργασίας μας: Η Ευρωπαϊκή Σοσιαλδημοκρατική Οικογένεια υφίσταται, εκλογικά και κυβερνητικά, φθορά με το πέρασμα του χρόνου ή όχι ; Σε ποιες χώρες η Σοσιαλδημοκρατία σημειώνει άνοδο και πτώση ;

Με βάσει τα παραπάνω, θα ακολουθήσουμε την εξής δομή:

⁹ Θα μελετήσουμε την εκλογική δυναμική και κυβερνητική σταθερότητα των Σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων σε 15 Δυτικοευρωπαϊκές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, πριν τη διεύρυνση του 2004 (Μ.Βρετανία, Ελλάδα, Γαλλία, Νορβηγία, Ισπανία, Ολλανδία, Φινλανδία, Δανία, Αυστρία, Βέλγιο, Γερμανία, Πορτογαλία, Σουηδία, Ιρλανδία και Λουξεμβούργο).

¹⁰ Ενδεικτικά για το θέμα της κομματικής ‘‘κρίσης’’ παραθέτουμε: Βενιζέλος Ευάγγελος, «Το ‘‘ανοιχτό κόμμα’’ ως απάντηση στην κρίση του κομματικού φαινομένου» στο Τσάτσος Δ., Κοντιάδης Ξ.(επιμ.), *Το Μέλλον των Πολιτικών Κομμάτων*, Αθήνα, Παπαζήσης, 2003, Bartolini Stefano, «Political parties rise, consolidation and decline (?) in Europe. A developmental perspective». Paper presented to the conference on ‘‘New Challenges for political parties and representation’’, University of Michigan, Ann Arbor, May 6-7 2005, Blondel Jean, «Party Government, Patronage, and Party Decline in Western Europe» in Gunther R, Montero J.R. and Linz J.J. (eds), *Political Parties –Old concepts and New Challenges*, Oxford, Oxford University Press, New York, 2002, Luther K & Muller – Rommel F (eds), *Political parties in the New Europe – Political and Analytical Challenges*, Oxford, 2005 (paperback)

Κεφάλαιο 1^ο: *«Η Εκλογική Δυναμική της Ευρωπαϊκής Σοσιαλδημοκρατίας».*

Βασικός στόχος του κεφαλαίου είναι η καταγραφή και ανάλυση της εκλογικής δυναμικής (κατά μέσο όρο) κάθε Σοσιαλδημοκρατικού κόμματος ανά δεκαετία, υποπερίοδο και συνολικά. Μέσω της καταγραφής αυτής, θα προσπαθήσουμε να εντοπίσουμε τις εκλογικές απώλειες και τα κέρδη κάθε κόμματος, δίνοντας μία εκλογική «εικόνα συνόλου» στο χρονικό διάστημα 1950 – 2007.

Κεφάλαιο 2^ο: *«Η εκλογική Μεταβλητότητα (απόλυτη και σχετική) και Ελαστικότητα».* Μέσω αυτής της ανάλυσης, θα προσπαθήσουμε να δώσουμε μία ακριβή εικόνα για το πώς διαμορφώνεται η εκλογική μεταβλητότητα και ελαστικότητα (υπάρχει αύξηση, σταθερότητα ή μείωση;) των Δυτικοευρωπαϊκών Σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων από το 1950 έως το 2007.

Κεφάλαιο 3^ο: *«Η κυβερνητική σταθερότητα της Ευρωπαϊκής Σοσιαλδημοκρατίας»* Βασικός στόχος του δεύτερου μέρους είναι η καταγραφή και ερμηνεία της κυβερνητικής «παρουσίας» κάθε Σοσιαλδημοκρατικού κόμματος στις 15 χώρες, αφού πρώτα αναλύσουμε κάποιους χρήσιμους δείκτες. Η κυβερνητική διάρκεια είναι ένας από αυτούς. Πόσο διαρκούν οι σημερινές Σοσιαλδημοκρατικές κυβερνήσεις; Διαρκούν περισσότερο ή λιγότερο σε σχέση με το παρελθόν; Οι Σοσιαλιστές στην εξουσία κυβερνούν σε αυτοδύναμες κυβερνήσεις ή σε κυβερνήσεις «συνεργασίας»; Ποιες χώρες έχουν μεγαλύτερη κυβερνητική σταθερότητα; Είναι μερικά από τα ερωτήματα που θα επιχειρήσουμε να απαντήσουμε.

Κεφάλαιο 4^ο: *« Επίλογος - Συμπεράσματα».* Θα καταλήξουμε σε ορισμένους συλλογισμούς σε σχέση με όσα αναφέρθηκαν στην εργασία. Τέλος, ακολουθεί η Βιβλιογραφία και το Παράρτημα.

Το **ενδιαφέρον** του θέματος της παρούσας έρευνας έγκειται στο γεγονός ότι, δεν έχουν γίνει παρόμοιας έκτασης μελέτες συγκριτικού και συγκεντρωτικού περιεχομένου που να εξετάζουν την εκλογική δυναμική και την κυβερνητική σταθερότητα των Σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων στη Δυτική Ευρώπη. Κατά τη γνώμη μας, μία τέτοιου είδους μελέτη είναι απαραίτητη, για την εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων στο ερευνητικό πεδίο της εκλογικής ανάλυσης και της Πολιτικής Επιστήμης, γενικά.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

1. Η ΕΚΛΟΓΙΚΗ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ (1950 – 2007)

Στο πρώτο μέρος της εργασίας θα εξετάσουμε την *εκλογική δυναμική (electoral strength)* της Ευρωπαϊκής Σοσιαλδημοκρατικής οικογένειας στο χρονικό διάστημα 1950 – 2007. Η *εκλογική δυναμική* αποτελεί την πρώτη, προς εξέταση, μεταβλητή της παρούσας εργασίας. Αρχικά, θα προσπαθήσουμε να σκιαγραφήσουμε την εκλογική επιρροή των Ευρωπαϊκών Σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων¹¹ από το 1950 έως το 2007, εξετάζοντας τις εκλογικές τους επιδόσεις κατά μέσο όρο, ανά δεκαετία¹².

Στη συνέχεια θα αναλύσουμε την εκλογική τους δυναμική, χωρίζοντας τις εξεταζόμενες χώρες σε τρία (3) **μοντέλα ανάλυσης** στη βάση δύο κριτηρίων: του **εκλογικού status** και του «**γεωγραφικού**» – **πολιτικού** (ειδικότερα για τις Νότιες χώρες – διαφορετικό πολιτικό background κτλ.). Τέλος, το χρονικό διάστημα της έρευνάς μας θα διασπαστεί σε δύο υποπεριόδους ανάλυσης: 1^η) 1950 – 1973 και 2^η) 1974 – 2007.

Βασικός μας στόχος είναι η καταγραφή και ανάλυση της εκλογικής δυναμικής (κατά μέσο όρο) κάθε Σοσιαλδημοκρατικού κόμματος ανά δεκαετία, υποπερίοδο και συνολικά. Μέσω της καταγραφής αυτής, θα προσπαθήσουμε να εντοπίσουμε τις εκλογικές απώλειες και τα κέρδη κάθε κόμματος, δίνοντας μία εκλογική «εικόνα συνόλου» στο χρονικό διάστημα 1950 – 2007.

¹¹ Στο σύνολο των υπό εξέταση χωρών: Αυστρία, Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία, Δανία, Ελλάδα, Ιρλανδία, Ισπανία, Λουξεμβούργο, Μεγάλη Βρετανία, Ολλανδία, Πορτογαλία, Σουηδία, Φιλανδία και Νορβηγία.

¹² Για την εκλογική δυναμική κάθε χώρας ξεχωριστά βλέπε τα ανάλογα γραφήματα στο Παράρτημα της παρούσας εργασίας.

1.1 Η Εκλογική επιρροή των Σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων στη Δυτική Ευρώπη

Σε αυτή την ενότητα θα εξετάσουμε την εκλογική δύναμη της Σοσιαλδημοκρατικής οικογένειας σε δεκατέσσερις Ευρωπαϊκές χώρες. Τα εκλογικά αποτελέσματα, κατά μέσο όρο, από το 1950 έως το 2007 για κάθε χώρα παρατίθενται στο Παράρτημα της εργασίας¹³. Υπολογίζοντας τους μέσους όρους των αποτελεσμάτων ανά δεκαετία και ανά χώρα, θα επιχειρήσουμε να δώσουμε μια «εικόνα» των διακυμάνσεων των Σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων. Κύριος στόχος της εργασίας αυτής είναι η διερεύνηση, αν η Σοσιαλδημοκρατική κομματική οικογένεια παραμένει εκλογικά σταθερή ή υφίσταται φθορά με το πέρασμα του χρόνου. Απάντηση που θα δοθεί εκτενώς στην ανάλυση της *εκλογικής μεταβλητότητας (electoral volatility)* σε επόμενη ενότητα.

Ο παρακάτω συγκεντρωτικός πίνακας περιλαμβάνει την εκλογική δυναμική των Σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων στη Δυτική Ευρώπη, κατά μέσο όρο και ανά δεκαετία, στο σύνολο της χρονικής περιόδου που εξετάζουμε (1950 – 2007). Ως *εκλογική δυναμική (electoral strength)* ορίζουμε τα ποσοστά των ψήφων που λαμβάνει ένα πολιτικό κόμμα¹⁴ σε συγκεκριμένες εκλογικές αναμετρήσεις. Κρίναμε χρήσιμο να καταγράψουμε την εκλογική δυναμική των κομμάτων σε μέσους όρους και σε συγκεκριμένες δεκαετίες, με σκοπό τη δημιουργία ενός πίνακα – «οδηγού», για την περαιτέρω επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων της έρευνας. Ας δούμε τα πρώτα ενδιαφέροντα συμπεράσματα που προκύπτουν.

¹³Στο Παράρτημα παρατίθενται και τα γραφήματα της εκλογικής δυναμικής των Σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων για κάθε χώρα ξεχωριστά.

¹⁴Στην προκειμένη περίπτωση τα Δυτικοευρωπαϊκά Σοσιαλδημοκρατικά κόμματα στις χώρες που εξετάζουμε.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

*Η Εκλογική Δυναμική των Σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων στη Δυτική Ευρώπη
(Μέσοι όροι % ανά δεκαετία)¹⁵*

Μέσοι όροι ανά δεκαετία (average per decade)	΄50	΄60	΄70	΄80	΄90	΄00
<u>Αυστρία</u> SPÖ	43,3	43,3	50	45,4	37,3	35,9
<u>Βέλγιο</u> BSP/PSB PS/SP (since 1978)	35,9	31	26,4	28	23,3	24,6
<u>Γαλλία</u> SFIO (since 1973 PS)	15,2	15,9	21	34,5	20,6	24,4
<u>Γερμανία</u> SPD	30,3	39,4	44,2	39,4	36,9	36,4
<u>Δανία</u> SD	40,2	39,1	33,6	30,9	36	26,8
<u>Ελλάδα</u> PASOK	-	-	19,5	43,4	42,3	40,8
<u>Ιρλανδία</u> LAB	10,9	14,7	12,7	8,9	14,9	10,5
<u>Ισπανία</u> PSOE	-	-	29,9	44	38,2	38,4
<u>Λουξεμβούργο</u> LSAP	37,1	35	26,8	30,4	23,6	23,4
<u>Μεγάλη Βρετανία</u> LAB	46,3	46	39,1	29,2	38,8	38
<u>Ολλανδία</u> PvdA	30,7	25,8	28,6	31	26,5	21,2
<u>Πορτογαλία</u> PS	-	-	33,4	26,7	39	41,5
<u>Σουηδία</u> SAP	45,6	48,4	43,7	44,5	39,8	37,5
<u>Φινλανδία</u>						

¹⁵Στον Πίνακα αυτό – όπως και σε όλους τους επόμενους πίνακες – το συνολικό ποσοστό των Σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων υπολογίζεται με βάση το μέσο όρο τους. Δηλαδή, με το άθροισμα των εκλογικών ποσοστών τους προς το πλήθος των εκλογικών αναμετρήσεων (σε μία συγκεκριμένη χρονική περίοδο) και όχι με βάση τη σταθμική μέση τιμή τους (το ποσοστό τους, δηλαδή, σταθμισμένο ως προς το μέγεθος του εκλογικού σώματος της κάθε χώρας). Επιλέξαμε τη μεθοδολογία αυτή προς αποφυγή προβλημάτων εξαιτίας των διαφορετικών μεγεθών πληθυσμού.

SDP	25,3	23,4	24,5	25,4	24,4	23
<u>Μέσος Όρος</u> <u>(συνολικά επί %)</u>	32,8	32,9	31	33	31,5	30,2

Πηγές: Για τα εκλογικά αποτελέσματα κάθε χώρας¹⁶: www.parties-and-elections.de, www.electionworld.org, www.psephos.adam-carr.net, www.wikipedia.org, www.cevipol.com, Caramani Daniele, *The Societies of Europe. Elections in Western Europe since 1815 – Electoral Results by Constituencies*, London, Macmillan, 2000, Gorvin Ian (ed), *Elections since 1945: a worldwide Reference Compendium*, Essex, The High Longmann, 1989, Mackie Tom and Rose Richard, *The International Almanac of Electoral History*, 3rd Edition, London, Macmillan, 1991 Mackie Tom and Rose Richard, *A decade of election results: Updating the International Almanac*, Centre for the study of Public Policy, Glasgow – Scotland, University of Strathclyde, 1997, Siaroff Alan, *Comparative European Party Systems: An analysis of Parliamentary Elections since 1945*, Contemporary issues in European Politics, Volume 5, 2000.

Για τους μέσους όρους 1974-1989, 1990-1999¹⁷: Merkel Wolfgang, “The Third Ways of Social Democracy”, in Cuperus R., Duffek K., Kandal J. (eds), *Multiple Third Ways*, Friedrich- Ebert- Stiftung, Amsterdam, 2001, σελ. 34 – 36.

Από τα στοιχεία του πίνακα παρατηρούμε τα εξής: Τα πιο εκλογικά ισχυρά Σοσιαλδημοκρατικά κόμματα τη δεκαετία του '50 είναι το Αυστριακό **SPÖ** με 43,3%, το Δανικό **SD** με 40,2, το εργατικό κόμμα (**Labour**) της Μεγάλης Βρετανίας με 46,3 και το Σουηδικό **SAP** με 45,6 ποσοστιαίες μονάδες. Αντίθετα, τα πιο

¹⁶Το Ιταλικό κομματικό σύστημα μετά την κατάρρευσή του ανακατασκευάζεται το 1994 και οποιαδήποτε σύγκριση μεταξύ των περιόδων πριν και μετά την κατάρρευση είναι αδύνατη. Επιλέξαμε να μην συμπεριλάβουμε στην έρευνά μας την Ιταλία εξαιτίας του πολυμορφικού, ιδιόμορφου και ρευστού κομματικού και εκλογικού της συστήματος. Στη διάρκεια της δεκαετίας του '80 ο πολιτικός ανταγωνισμός μεταξύ Ιταλών Σοσιαλδημοκρατών και Χριστιανοδημοκρατών βρισκόταν στο έπακρο. Στις δύο δεκαετίες που ακολουθούν ανατράπηκε ολόκληρη η πολιτική ζωή στην Ιταλία μέσα από αλληπάλληλα σκάνδαλα διαφθοράς με αποκορύφωμα το σκάνδαλο Tangentopoli – σκάνδαλο που οδήγησε στην κατάρρευση του τότε κομματικού συστήματος. Τις δύο τελευταίες δεκαετίες, η κρίση των πολιτικών κομμάτων, η αυξανόμενη επιρροή των Media και η ολοένα και μεγαλύτερη προσωποποίηση της Πολιτικής συνέβαλαν στην ενίσχυση της εκλογικής κινητικότητας στην Ιταλική πολιτική σκηνή. Αξίζει να σημειωθεί ότι η σημερινή Δεξιά στην Ιταλία εκπροσωπεί κατά μία έννοια μια «αναγεννημένη εκδοχή της Σοσιαλιστικής πτέρυγας του παρελθόντος». Από την άλλη, η μακρόχρονη παραμονή της DC στην εξουσία, οι αξίες και οι ιδέες που εκπροσωπούσε, δείχνει να έχει επηρεάσει τα κόμματα του Berlusconi και του Fini. Ο Καθολικισμός, ο αντι – κομμουνισμός και ο αντικληρικαλισμός της DC ασκούν ακόμα επιρροή στη Δεξιά – λιγότερο “οργανική” απ’ότι στο παρελθόν, με τον Berlusconi και τον Fini να εμφανίζονται ως καλοί Καθολικοί και ικανοί οικογενειάρχες. Βλέπε σχετικά Gundle Stephen and Parker Simon (eds), *The New Italian Republic – From the Fall of the Berlin Wall to Berlusconi*, Routledge, London and New York, 1996, σελ. 14 – 16

¹⁷Οι μέσοι όροι της δεκαετίας του '00 επιβεβαιώνονται από το άρθρο του Γεράσιμου Μοσχονά, « Ο Κανόνας του Βορρά και η Εξαίρεση του Νότου – Η εκλογική δυναμική της ευρωπαϊκής σοσιαλδημοκρατίας (1960 – 2007)» στην *Εποχή* (2008). Οι μέσοι όροι για τις δεκαετίες '50 και '60, οι συγκεντρωτικοί μέσοι όροι, η διασταύρωση των πηγών για τα εκλογικά αποτελέσματα καθώς και η επεξεργασία των εκλογικών δεδομένων έγιναν από τη γράφουσα.

εκλογικά αδύναμα κόμματα τη δεκαετία του '50 είναι το Γαλλικό **SFIO** με 15,2 και το Ιρλανδικό **LAB** με 10,9. Τη δεκαετία του '60 τα Σοσιαλδημοκρατικά κόμματα της Αυστρίας, της Μεγάλης Βρετανίας και της Σουηδίας έχουν ισχυρή εκλογική επιρροή— επιρροή που διατηρούν σε υψηλά επίπεδα και τη δεκαετία που ακολουθεί.¹⁸

Το εκλογικό τοπίο αρχίζει να ανατρέπεται τη δεκαετία του '80 με την εκλογική άνοδο των Σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων των χωρών του λεγόμενου «Νότου»¹⁹ και την πτώση των χωρών της παραδοσιακής Σοσιαλδημοκρατίας²⁰. Συγκεκριμένα, τα Σοσιαλδημοκρατικά κόμματα στην Αυστρία, τη Γερμανία, τη Δανία, τη Μεγάλη Βρετανία και τη Σουηδία φαίνεται να υποχωρούν ως προς την εκλογική τους επιρροή. Από την άλλη πλευρά, τα κόμματα του Σοσιαλδημοκρατικού Νότου ως νέες δυνάμεις στον Ευρωπαϊκό «εκλογικό χάρτη» ενισχύονται αισθητά, διπλασιάζοντας σχεδόν την εκλογική τους δυναμική σε σχέση με τη δεκαετία του '80²¹.

Η ανατροπή της δεκαετίας του '80 φαίνεται πιο καθαρά τις δεκαετίες που ακολουθούν. Τη δεκαετία του '90 και '00, τα σοσιαλιστικά κόμματα του Νότου (εκτός της Γαλλίας) διατηρούν τις πολύ καλές εκλογικές επιδόσεις (με την εξαίρεση των Πορτογάλων) που εμφάνισαν τη δεκαετία του '80.²² Σε αντίθεση με τις προηγούμενες δεκαετίες που εξετάζουμε, αξίζει να σημειωθεί ότι κατά τις δεκαετίες '90 και '00 η εκλογική δυναμική κανενός σοσιαλδημοκρατικού κόμματος (πλην της Ελλάδας και της Πορτογαλίας²³) δεν ξεπερνά το **40% (σε μέσους όρους)**. Η παρατήρηση αυτή μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η εκλογική επιρροή των

¹⁸ Με τη μόνη διαφορά ότι τη δεκαετία του '70 οι Σοσιαλιστές στη Δανία, τη Μεγάλη Βρετανία και τη Σουηδία αρχίζουν να «χάνουν έδαφος» από την πλευρά της εκλογικής τους δυναμικής.

¹⁹ Η Ισπανία, η Πορτογαλία και η Ελλάδα αποτελούν τις χώρες του « Σοσιαλδημοκρατικού Νότου» στην ανάλυσή μας.

²⁰ Οι χώρες της «παραδοσιακής ή κλασικής» σοσιαλδημοκρατίας είναι οι χώρες στις οποίες η σοσιαλδημοκρατία εμφανίζεται ως πολιτική και κομματική δύναμη αναφοράς. Στις χώρες αυτές συγκαταλέγονται η Σουηδία, η Νορβηγία, η Δανία, η Αυστρία, η Μεγάλη Βρετανία και η Γερμανία (πρώτο μοντέλο ανάλυσης, όπως θα δούμε παρακάτω). Τα Σοσιαλδημοκρατικά κόμματα στις εν λόγω χώρες εμφανίζονται ως κόμματα στενά συνδεδεμένα με την εργατική τάξη, τα εργατικά συνδικάτα και την εν γένει εργατική κουλτούρα. Βλέπε σχετικά, Hatzfeld Hélène, Mischi Julian, Rey Henri (dir.), *Dictionnaire de la gauche*, Paris, Larousse, 2007, σελ. 252 - 255

²¹ Το ΠΑΣΟΚ στην Ελλάδα αυξάνει το μέσο όρο του από 19,5% σε 43,4% τη δεκαετία του '80. Αντίστοιχα, το PSOE της Ισπανίας από 29,9% σε 44%. Η Πορτογαλία, αντιθέτως, σημειώνει πτώση 6,7 μονάδων συγκριτικά με τη δύναμή της τη δεκαετία του '70 (26,7%).

²² Μοσχονάς Γεράσιμος, « Ο Κανόνας του Βορρά και η Εξαίρεση του Νότου – Η εκλογική δυναμική της ευρωπαϊκής σοσιαλδημοκρατίας (1960 – 2007)» στην *Εποχή* (2008).

²³ Για το χρονικό διάστημα 1990 – 2007 για την Ελλάδα και 2000 – 2007 για την Πορτογαλία

Ευρωπαϊών Σοσιαλιστών βαίνει μειούμενη από δεκαετία σε δεκαετία και συνολικά, ειδικά για τα κόμματα του κλασσικού σοσιαλδημοκρατικού μοντέλου.

Συνολικά, παρατηρώντας τα δεδομένα του Πίνακα 1, από τα 14 κόμματα που περιλαμβάνονται σε αυτόν, τα δέκα υποχωρούν και τα τέσσερα ενισχύονται, συγκριτικά με τη δεκαετία του '90. Τα κόμματα που εμφανίζουν τη μεγαλύτερη πτώση είναι το δανικό (- 9,2 μονάδες), το ολλανδικό (-5,3) και το ιρλανδικό (- 4,4). *Οι απώλειες αυτές αξιολογούνται ως εξαιρετικά υψηλές διότι αποτυπώνουν το μέσο όρο των απωλειών της περιόδου 2000 – 2007, και όχι απλώς τις απώλειες σε μία μόνον εκλογική αναμέτρηση (..)*²⁴. Τα κόμματα που εμφανίζουν τη μεγαλύτερη άνοδο είναι το γαλλικό (+ 3,8) και το πορτογαλικό (+2,5).

Συγκρίνοντας, τώρα, την εκλογική δυναμική των σοσιαλιστικών κομμάτων στις 14 χώρες, τη δεκαετία του 2000 με αυτήν της δεκαετίας του 1950 (δεκαετία που αποτελεί τη χρονική αφετηρία της έρευνάς μας) μπορούμε να συμπεράνουμε τα εξής:

1. Παρατηρείται **πτώση της εκλογικής επιρροής** της σοσιαλδημοκρατίας σε **9** χώρες - (Αυστρία, Σουηδία, Μεγάλη Βρετανία, Ολλανδία, Ιρλανδία, Φιλανδία, Βέλγιο, Δανία και Λουξεμβούργο).
2. Παρατηρείται **άνοδος της εκλογικής επιρροής** σε **2** χώρες (Γαλλία, Γερμανία).
3. Στοιχειοθετώντας τις απώλειες (σε εκλογικές μονάδες) των κομμάτων στις προαναφερθείσες χώρες, μπορούμε να κατασκευάσουμε τις παρακάτω **κλίμακες**:
Α) Από 0 έως 5 μονάδες: 2 χώρες (Ιρλανδία με - 0,4 μονάδες και Φιλανδία με - 2,3).
Β) Από 5 έως 10 μονάδες: 4 χώρες (Αυστρία με - 7,4, Σουηδία με - 8,1, Μεγάλη Βρετανία με - 8,3 και Ολλανδία με - 9,5).
Γ) Πάνω από 10 μονάδες: 3 χώρες (Βέλγιο με - 11,3, Δανία με - 13,4 και Λουξεμβούργο με - 13,7 μονάδες).

Στο σύνολο της περιόδου που εξετάζουμε (1950 – 2007), τέσσερα κόμματα της «κλασσικής σοσιαλδημοκρατίας»²⁵ εμφανίζουν μία σχεδόν τριακονταετή πτωτική τάση (από τις αρχές της δεκαετίας του '80). Πέντε κόμματα «μεσαίας εκλογικής

²⁴ Μοσχονάς Γεράσιμος, *Εποχή* (2008)

²⁵ Στην κατηγορία αυτή συγκαταλέγεται το σουηδικό, το αυστριακό, το βρετανικό και το δανικό κόμμα.

δύναμης»²⁶ εμφανίζουν εξίσου απώλειες – είτε σημαντικές (Λουξεμβούργο, Βέλγιο, Ολλανδία) είτε λιγότερο σημαντικές (Ιρλανδία, Φιλανδία).

Όπως φαίνεται στον πίνακα, οι συνολικοί μέσοι όροι για τις δεκαετίες 1950 και 1960 προκύπτουν από το άθροισμα των μέσων όρων της εκλογικής δύναμης των χωρών διά το πλήθος των χωρών (12 χώρες)²⁷. Αν προσθέσουμε την περίπτωση της Νορβηγίας και του - εκλογικά ισχυρού - νορβηγικού εργατικού κόμματος στην ανάλυσή μας, οι μέσοι όροι που προκύπτουν στις **12** χώρες είναι οι εξής: **34** μονάδες για τη δεκαετία του 1950, 33,9 για τη δεκαετία του 1960, 32,5 για τη δεκαετία του 1970, 32,1 για τη δεκαετία του 1980, 29,8 για τη δεκαετία του 1990 και **27,5** για τη δεκαετία που διανύουμε.

Τη δεκαετία του 1970 ξεκινά η καταγραφή της εκλογικής δυναμικής των σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων του Νότου – οι θετικές καταγραφές των οποίων δεν αφήνουν ανεπηρέαστα τα αποτελέσματα των συγκεντρωτικών μέσων όρων. Έτσι, στις 11 χώρες (χωρίς να συμπεριλαμβάνεται το νορβηγικό κόμμα) οι μέσοι όροι διαμορφώνονται ως εξής: 31 μονάδες (δεκ. '70), 33 (δεκ. '80), 31,5 (δεκ. '90) και 30,2 (δεκ. '00) ενώ στις 12 χώρες (με το νορβηγικό κόμμα): 31,5, 33,3, 31,8 και 30,1, αντίστοιχα. Από τα στοιχεία αυτά διαμορφώνεται ο ακόλουθος πίνακας:

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Συγκεντρωτικοί Μέσοι όροι % ανά δεκαετία

Δεκαετίες	’50	’60	’70	’80	’90	’00
12 χώρες	34	33,9	32,5	32,1	29,8	27,5
11 χώρες	32,8	32,9	31,8	31,6	29,3	27,4

Για τις 11 χώρες (χωρίς τη Νορβηγία), από τη σκοπιά της εκλογικής δυναμικής των κομμάτων, η περίοδος 1960 – 1969 χαρακτηρίζεται ως η «**χρυσή εποχή**» των Σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων της Δυτικής Ευρώπης, επειδή την περίοδο αυτή

²⁶ Το ιρλανδικό, το φιλανδικό, το ολλανδικό, το βελγικό και το λουξεμβουργικό.

²⁷ Για τις **11** χώρες : ο συνολικός μέσος όρος για την περίοδο 1950 – 1959 (δεκ. '50) είναι **32,8** μονάδες, για την περίοδο 1960 – 1969 (δεκ. '60) **32,9**, για την περίοδο 1970 – 1979 **31,8**, για την περίοδο 1980 – 1989 **31,6**, για την περίοδο 1990 – 1999 **29,3** και για την περίοδο 2000 – 2007 **27,4**.

σημειώνεται ο μεγαλύτερος μέσος όρος. Στις 12 χώρες, η «χρυσή εποχή» εντοπίζεται την περίοδο 1950 – 1959. Από τη δεκαετία του '70 και εντονότερα από τις αρχές της δεκαετίας του '80, όμως, καταγράφεται η αρχή της **φθίνουσας πορείας** της εκλογικής επιρροής των κομμάτων, με καταληκτικό σημείο τη δεκαετία του 2000 – δεκαετία στην οποία τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα της Δυτικής Ευρώπης εμφανίζονται πιο αποδυναμωμένα από ποτέ²⁸.

Σε όρους ποσοστιαίας εκλογικής δύναμης των σοσιαλιστικών κομμάτων της Δυτικής Ευρώπης, μπορούμε να πούμε τα εξής: Τα κόμματα των δώδεκα χωρών χάνουν το **19,1%** της δύναμής τους από το 1950 έως σήμερα και των έντεκα το 16,5%.²⁹

Από τα παραπάνω, διαφαίνεται η **αξιοσημείωτη (σημαντική) και σταθερή πτώση** της εκλογικής δύναμης των «κλασικών» σοσιαλιστικών κομμάτων, η **«συγκρατημένη» πτωτική πορεία** των «μεσαίων» και η **άνοδος** του «Νότου». Είναι όμως αυτή η «εκλογική εικόνα» της Ευρωπαϊκής Σοσιαλδημοκρατίας ή υπάρχουν «κρυφές» πτυχές διερεύνησης; Κατά τη γνώμη μας, η «εικόνα» αυτή σκιαγραφεί τις γενικές τάσεις που προκύπτουν από τη μελέτη του πίνακα - «οδηγού» της παρούσας έρευνας. Για μία «ποιοτικά» πιο ακριβή και σε βάθος ανάλυση της δυναμικής, κρίναμε απαραίτητο να μελετήσουμε τα **τρία μοντέλα ανάλυσης** που προκύπτουν από τα συμπεράσματα του Πίνακα 1 και 2.

28

Δεκαετίες	'70	'80	'90	'00
15 χώρες	31,5	33,3	31,8	30,1
14 χώρες	31	33	31,5	30,2

Η πτώση φαίνεται λιγότερο αισθητή αν κοιτάξουμε τους μέσους όρους των 14 (χωρίς το σοσιαλδημοκρατικό κόμμα της Νορβηγίας) και 15 (συμπεριλαμβανομένου του νορβηγικού σοσιαλδημοκρατικού κόμματος) χωρών του πίνακα. Συγκρίνοντας τη δυναμική της δεκαετίας του 2000 με αυτή της δεκαετίας του 1950, στις 12 χώρες, παρατηρείται μία απώλεια της τάξης των **6,5** μονάδων. Για τις 11 χώρες, η απώλεια μειώνεται στις 5,4 μονάδες. Εάν προσθέσουμε και τα σοσιαλιστικά κόμματα της Ισπανίας, Πορτογαλίας και Ελλάδας, η απώλεια είναι ακόμα μικρότερη.

²⁹ Οι αντίστοιχες απώλειες σε ποσοστά για τις 14 και 15 χώρες είναι 7,92% και 11,5%.

1.2 Η Εκλογική Δυναμική της Σοσιαλδημοκρατίας – Μοντέλα ανάλυσης

Για την εξαγωγή περισσότερο «ποιοτικών» συμπερασμάτων - ως προς τις εκλογικές επιδόσεις των σοσιαλιστικών κομμάτων στη Δυτική Ευρώπη – κατασκευάσαμε τα παρακάτω τρία μοντέλα ανάλυσης³⁰.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Πρώτο Μοντέλο – «Κλασσική Σοσιαλδημοκρατία»

Εκλογική Δυναμική ανά δεκαετία (%)	1950 - 1959	1960-1969	1970-1979	1980-1989	1990-1999	2000 - 2007
Δανία	40,2	39,1	33,6	30,9	36	26,8
Σουηδία	45,6	48,4	43,7	44,5	39,8	37,5
Μεγάλη Βρετανία	46,3	46	39,1	29,2	38,8	38
Αυστρία	43,3	43,3	50	45,4	37,3	35,9
Νορβηγία	47,5	45,5	38,8	37,4	36	28,5
Γερμανία	30,3	39,4	44,2	39,4	36,9	36,4
Μέσοι Όροι	42,2	43,6	41,6	37,8	37,5	33,9

Πηγές: Για τους μέσους όρους 1974-1989, 1990-1999: Merkel Wolfgang, “The Third Ways of Social Democracy”, in Cuperus R., Duffek K., Kandal J. (eds), *Multiple Third Ways*, Friedrich- Ebert- Stiftung, Amsterdam, 2001, σελ. 34 – 36. Οι μέσοι όροι της δεκαετίας του ’00 επιβεβαιώνονται από το άρθρο του Γεράσιμου Μοσχονά, « Ο Κανόνας του Βορρά και η Εξαίρεση του Νότου – Η εκλογική δυναμική της ευρωπαϊκής σοσιαλδημοκρατίας (1960 – 2007)» στην *Εποχή* (2008). Οι μέσοι όροι για τις δεκαετίες ’50 και ’60, οι συγκεντρωτικοί μέσοι όροι, η διασταύρωση των πηγών για τα εκλογικά αποτελέσματα καθώς και η επεξεργασία των εκλογικών δεδομένων έγιναν από τη γράφουσα.

Οι πίνακες **3, 4 και 5**, παρουσιάζουν τη συνολική εκλογική επιρροή των βασικότερων “εκπροσώπων” της Δυτικοευρωπαϊκής Σοσιαλδημοκρατίας, ταξινομημένων σε τρεις ομάδες, για την περίοδο 1950 – 2007. Η μέτρηση επιτελείται

³⁰ Η κατασκευή των τριών μοντέλων ανάλυσης στην παρούσα έρευνα βασίζεται στην κατηγοριοποίηση (ομαδοποίηση) των Σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων που κάνει ο Γεράσιμος Μοσχονάς στο βιβλίο του Moschonas Gerassimos, *In the Name of Social democracy – The great transformation 1945 to present*, Verso, London – New York, 2002, p. 76 και στο άρθρο του «Ο Κανόνας του Βορρά και η Εξαίρεση του Νότου – Η εκλογική δυναμική της ευρωπαϊκής σοσιαλδημοκρατίας (1960 – 2007)» στην *Εποχή* (2008).

κατά δεκαετία, ώστε η αποτύπωση των εκλογικών τάσεων να υπόκειται λιγότερο στα «γυρίσματα» των εκλογικών συγκυριών και των εκλογικών κύκλων.³¹

Ο πίνακας της πρώτης ομάδας περιλαμβάνει τα κόμματα που αποτελούν, σύμφωνα με τους αναλυτές, την «**κλασσική** Σοσιαλδημοκρατία».³² Χαρακτηρίζονται ως κόμματα πλειοψηφικά, κυβερνητικής κλίσης, με ισχυρή εκλογική απήχηση και όπως είδαμε παραπάνω κατεξοχήν εργατικά³³. Η πρώτη εντύπωση που σχηματίζει κανείς παρατηρώντας τον πίνακα 3 είναι η τάση μίας εκλογικής «κρίσης» των κομμάτων της κυβερνητικής σοσιαλδημοκρατίας *par excellence*.³⁴ Η εκλογική τους δυναμική έχει τη μορφή μίας φθίνουσας πορείας, η οποία ξεκινά από τη δεκαετία του '70 και εντείνεται κατά τη δεκαετία του '80. Μία πτωτική πορεία *βραδεία αλλά σταθερή*³⁵, σχεδόν αδιάκοπη.

Όπως φαίνεται στον πίνακα, τη δεκαετία του 1950, το πιο ισχυρό κόμμα στο εσωτερικό της «κλασσικής» σοσιαλδημοκρατίας είναι το Νορβηγικό DNA με ποσοστό 47,5%. Το γερμανικό SPD – με 30,3% μέσο όρο φαίνεται να ευθύνεται για τη μη «εκτόξευση» του συνολικού μέσου όρου για εκείνη τη δεκαετία, αφού κανένα από τα υπόλοιπα κόμματα δεν συγκεντρώνει εκλογικό ποσοστό κάτω από 40%. Η επόμενη δεκαετία χαρακτηρίζεται ως «**χρυσή εποχή**» για τα κόμματα του πρώτου μοντέλου, με **43,6%** συγκεντρωτικό μέσο όρο³⁶. Στη δεκαετία αυτή κυρίαρχο κόμμα είναι το σουηδικό SAP με εκλογική δύναμη 48,4%, ενώ στη δεκαετία του '70 το αυστριακό SPÖ με 50% - ποσοστό εξαιρετικά υψηλό, το υψηλότερο για τα κόμματα του πρώτου μοντέλου από το 1950 έως το 2007.

Τη δεκαετία του 1980 θα τη χαρακτηρίζαμε ως την «αρχή του τέλους κυριαρχίας» για τα κόμματα αυτή. Την περίοδο αυτή καταγράφονται - όπως θα δούμε σε επόμενη ενότητα- οι πρώτες σαφείς ενδείξεις εκλογικής μεταβλητότητας στις χώρες αυτές. Η Σουηδία επανεμφανίζεται την περίοδο αυτή ως κυρίαρχη

³¹ Μοσχονάς Γεράσιμος, «Ο Κανόνας του Βορρά και η Εξαίρεση του Νότου – Η εκλογική δυναμική της ευρωπαϊκής σοσιαλδημοκρατίας (1960 – 2007)» στην *Εποχή* (2008.....)

³² Όπ.παρ.

³³ Με προέλευση την εργατική τάξη και με ισχυρούς δεσμούς με τα εργατικά συνδικάτα.

³⁴ Moschonas Gerassimos, *In the Name of Social democracy – The great transformation 1945 to present*, Verso, London – New York, 2002, p. 75

³⁵ Μοσχονάς Γεράσιμος, «Ο Κανόνας του Βορρά», 2008

³⁶ Σε μία διαφορετική χρονική κατάτμηση, «χρυσή εποχή» για τα κόμματα της «κλασσικής» σοσιαλδημοκρατίας χαρακτηρίζεται η χρονική περίοδος 1960 – 1973. Βλέπε σχετικά Moschonas Gerassimos, *In the Name of Social democracy...* 2002, p. 75

εκλογική δύναμη με 44,5% και παραμένει κυρίαρχη και την επόμενη δεκαετία με μειωμένη δύναμη της τάξης του 39,8%.

Η «κακή εποχή» της κλασσικής σοσιαλδημοκρατίας δεν δείχνει να ανατρέπεται τη δεκαετία του 1990. Τα κόμματα παρουσιάζονται ανίκανα να ανακτήσουν το χαμένο εκλογικό έδαφος της προηγούμενης δεκαετίας³⁷. Αξίζει να σημειώσουμε ότι κανένα κόμμα δεν υπερβαίνει, στην περίοδο 1990 – 1999, το 39,8% της ψήφου κατά μέσο όρο, όταν τη «χρυσή εποχή» της δεκαετίας του 1960 κανένα κόμμα δεν κατέβηκε κάτω από 39,4%.

Τα εκλογικά χάσματα³⁸ που παρατηρούνται την περίοδο αυτή, ενισχύουν τη **φθορά** των κομμάτων του πρώτου μοντέλου ανάλυσης. Την περίοδο 1990 – 1999 το χάσμα μεταξύ του ισχυρότερου και του πιο αδύναμου κόμματος (Σουηδία με 39,8 και Νορβηγία - Δανία με 36%) μειώνεται αισθητά στις 3,8 μονάδες.³⁹ Την περίοδο που ακολουθεί (2000 – 2007) το χάσμα αυξάνεται και πάλι με 11,2 μονάδες μεταξύ του βρετανικού κόμματος με 38% μέσο όρο και του δανικού με 26,8.

Στο σημείο αυτό, είναι χρήσιμο να εξετάσουμε την πορεία κάποιων κομμάτων ξεχωριστά για να δώσουμε μία πρώτη ερμηνεία αυτής της εκλογικής φθοράς.

Σουηδία

Το σουηδικό σοσιαλδημοκρατικό κόμμα **SAP** αποτελεί το πιο πετυχημένο εκλογικά κόμμα⁴⁰, ένα ηγεμονικό κόμμα - “φάρο” στην εκλογική σκηνή της πρώτης ομάδας. Στο χρονικό διάστημα 1950-2007 το πεντακομματικό σύστημα της Σουηδίας “υπέκυψε” σταδιακά στο «σύνδρομο της εκλογικής αστάθειας»⁴¹. Το SAP κυριάρχησε για περισσότερα από σαράντα χρόνια στην πολιτική ζωή της Σουηδίας,

³⁷ Όπ.παρ. σελ.77

³⁸ Εκλογικό χάσμα ορίζεται η απόλυτη διαφορά μεταξύ του μεγαλύτερου ποσοστού ενός κόμματος και του μικρότερου, σε μία συγκεκριμένη χρονική περίοδο.

³⁹ Για τις προηγούμενες δεκαετίες τα εκλογικά χάσματα διαμορφώνονταν ως εξής: Για την περίοδο 1950 – 1959, 17,2 μονάδες (με ισχυρότερο το νορβηγικό κόμμα – 47,5% κατά μέσο όρο και πιο αδύναμο το γερμανικό – 30,3%). Για την περίοδο 1960 – 1969 9,3 μονάδες (με ισχυρότερο το σουηδικό κόμμα – 48,4 και πιο αδύναμο το δανικό – 39,1). Για την περίοδο 1970 – 1979 16,4 μονάδες (με ισχυρότερο το αυστριακό κόμμα – 50 και πιο αδύναμο το δανικό – 33,6). Για την περίοδο 1980 – 1989 15,3 μονάδες (με ισχυρότερο το σουηδικό κόμμα – 44,5 και πιο αδύναμο το βρετανικό – 15,3).

⁴⁰ Wintin Higgins, “Social Democracy and the Labour Movement”, *South African Labour Bulletin*, vol.17, no.6, 1993, p. 74, παρατίθεται στο Moschonas Gerassimos, *In the Name of Social Democracy*..., 2002, p. 78

⁴¹ Broughton David, Donovan Mark (eds), *Changing Party Systems in Western Europe*, Pinter, London, 1999, p. 143

κερδίζοντας 46,2% των εδρών κατά μέσο όρο από το 1944 έως το 1998⁴². Η μοναδική του κυριαρχία βασιζόταν σε ένα συνδυασμό τριών σημαντικών στοιχείων: 1) ισχυρής εκλογικής δυναμικής, 2) πολύχρονης συμμετοχής στις κυβερνήσεις και 3) κατοχής μονοπωλίου στην κυβερνητική ισχύ⁴³. Ως κατεξοχήν εργατικό κόμμα, υπέστη φθορά ειδικά μετά το 1976, έτος ορόσημο της αλλαγής του σουηδικού κομματικού συστήματος. Η αποδυνάμωση της ταξικής ψήφου και η ενίσχυση της «θεματικής» (issue voting) συνέβαλαν καθοριστικά στην αλλαγή του σουηδικού εκλογικού τοπίου.⁴⁴

Οι σημερινές εκλογικές επιδόσεις του σουηδικού σοσιαλδημοκρατικού κόμματος απέχει πολύ από το 48,4% (μέσος όρος τη δεκαετία του 1960). Η πτωτική πορεία του έχει ως αφετηρία τη χρονική περίοδο 1990 – 1999, χωρίς να εμφανίζει επανάκαμψη. Τη δεκαετία που διανύουμε συγκεντρώνει το χειρότερο εκλογικό του ποσοστό από το 1950 με 37,5 μονάδες, χάνοντας το **17,8%** της εκλογικής του δύναμης.

Αυστρία

Το Αυστριακό κόμμα (**SPÖ**), αποτελεί και αυτό ηγεμονικό κόμμα στο εσωτερικό των κομμάτων του πρώτου μοντέλου. Αν η περίπτωση του σοσιαλδημοκρατικού κόμματος της Σουηδίας ξεχωρίζει εκλογικά λόγω του περίφημου «Σουηδικού μοντέλου», η περίπτωση του αυστριακού κόμματος ξεχωρίζει εξαιτίας: α) της Παράδοσης του εργατικού κινήματος. Αυτή η αρχή έχει τις ρίζες της στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, όταν ιδρύθηκε ο προγονός του SPÖ ως κόμμα της εργατικής τάξης. Όμως με την αποδυνάμωση της πολιτικής πόλωσης και το άνοιγμα του κόμματος προς αλλά κοινωνικά στρώματά έχασε και η συγκεκριμένη παράδοση τη δυναμική της. Β) της Σοσιαλιστική υποκουλτούρας - Το γεγονός ότι το SPÖ καθιερώθηκε ως μαζικό κόμμα των εργατών είχε ως αποτέλεσμα να δημιουργηθεί μια ξεχωριστή σοσιαλιστική κουλτούρα εντός της αυστριακής κοινωνίας (σύμβολα, συμπεριφορές, οργανωτικές δομές)- και γ) του Αυστρομαρξισμού⁴⁵.

⁴² Klingemann Hans – Dieter, “Political Parties and Party Systems”, in Thomassen J. (dir), *The European Voter*, Oxford, Oxford University Press, 2006, p.26

⁴³ Όπ.παρ.

⁴⁴ Όπ.παρ.

⁴⁵ Συνοπτικά, ο όρος Αυστρομαρξισμός περικλείει το στόχο της διεκδίκησης πολιτικών δικαιωμάτων και της βελτίωσης των συνθηκών διαβίωσης των εργατών. Η κεντρική στρατηγική έννοια της Εκλογική Δυναμική και Κυβερνητική Σταθερότητα της Ευρωπαϊκής Σοσιαλδημοκρατίας (1950 – 2007)

Από τη δεκαετία του 1980 και έπειτα καταγράφεται η σταδιακή εκλογική αποδυνάμωση του SPÖ . Χάνει την απόλυτη πλειοψηφία στις εκλογές του 1983 και αναγκάζεται να συγκροτήσει κυβερνητικό συνασπισμό με το φιλελεύθερο FPÖ (Κόμμα Ελευθέριας). Το 1986 βρίσκεται ξανά σε μεγάλο συνασπισμό με το ÖVP (Λαϊκό Κόμμα, συντηρητικό) μαζί με το οποίο έχουν την πλειοψηφία (84.5-60%) των εδρών. Από το 2000 το Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα γίνεται αντιπολίτευση, παρόλο που συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό, το 33.15% των ψήφων απέναντι σε μια κυβέρνηση ÖVP - FPÖ με 26.91% το καθένα. Σήμερα, εμφανίζεται πιο αποδυναμωμένο από ποτέ, με μέσο όρο εκλογικής δύναμης 35,9% αφήνοντας πίσω του περιόδους ισχυρής κυριαρχίας (50% την περίοδο 1970 – 1979! και 45,4% την περίοδο 1980 – 1989).

Μεγάλη Βρετανία

Το εργατικό κόμμα της Μεγάλης Βρετανίας (**Labour Party**) εμφανίζεται ισχυρό τη δεκαετία του 1950 με 46,3% (μέσος όρος της εκλογικής του επιρροής). Διατηρείται σε υψηλά επίπεδα και τη δεκαετία που ακολουθεί με 46% ενώ η «ελεύθερη πτώση» της εκλογικής του επιρροής ξεκινά την περίοδο 1970 – 1979 χάνοντας **15%** της δύναμής του, μέσα σε λίγα μόλις χρόνια. Η δεκαετία του 1980 εμφανίζεται ως η χειρότερη περίοδος του Labour και είναι λογικό, εξαιτίας της πολύχρονης παραμονής των Συντηρητικών - υπό τη Margaret Thatcher- στην εξουσία. Από τη δεκαετία του 1990 όμως τα πράγματα αλλάζουν για το βρετανικό Εργατικό Κόμμα, με αποτέλεσμα σήμερα να αποτελεί το ισχυρότερο εκλογικά κόμμα στο εσωτερικό του πρώτου γκρουπ κομμάτων που εξετάζουμε.⁴⁶ Για αυτή του την ηγεμονία, άραγε, ευθύνεται η ηγεσία του Tony Blair, η “στροφή” προς

πολιτικής του Αυστρομαρξισμού ήταν εκείνη της «βραδείας επανάστασης» ή της βαθμιαίας οικοδόμησης μιας σοσιαλιστικής κοινωνίας στα σπλάχνα του καπιταλισμού (...) Για περισσότερα βλέπε Σασούν Ντόναλντ, *Εκατό Χρόνια Σοσιαλισμού – Α' Ανάπτυξη και Σταθερότητα*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα, 2001, σελ.159 - 161

⁴⁶ Μοσχονάς Γεράσιμος, « Ο Κανόνας του Βορρά και η Εξαίρεση του Νότου ...», *Εποχή*, 2008

έναν «Τρίτο Δρόμο»⁴⁷ και η υιοθέτηση μιας νεοφιλελεύθερης προσέγγισης ; Το εργατικό κόμμα του 1997 δεν θύμιζε σε τίποτα το Εργατικό Κόμμα του παρελθόντος. Ήταν ένα «Νέο Εργατικό» (New Labour) κόμμα, απόλυτα σύμφυτο με την έννοια του τρίτου δρόμου. Οι νέοι εργατικοί πραγματικά την εποχή Blair είναι πραγματικά ένα νέο κόμμα:

- ◆ Υπέρ της ιδιωτικής πρωτοβουλίας.
- ◆ Υπέρ της οικονομίας της αγοράς.
- ◆ Αυστηρό σε θέματα κρατικής σπατάλης.
- ◆ Σκληρότερο σε ζητήματα εγκληματικότητας.

Ο Blair άλλωστε από την εποχή της προεκλογικής του εκστρατείας το 1997 τονίζει ότι βασικός του στόχος ήταν να προβάλλει **το κοινωνικό πρόσωπο του Θατσερισμού.**⁴⁸

Γερμανία

Το γερμανικό σοσιαλδημοκρατικό κόμμα **SPD** είναι το μόνο κόμμα από το πρώτο γκρουπ που εμφανίζει **άνοδο** της εκλογικής του δύναμης κατά 6,1 μονάδες σε σχέση με την περίοδο 1950 – 1959. Τη δεκαετία του 2000 εμφανίζεται να συγκεντρώνει 36,4%, αυξάνοντας τη δύναμή του κατά 20% σε σχέση με το παρελθόν.

Τον Ιούνιο του 1999 οι Blair και Schroeder έδωσαν στη δημοσιότητα ένα κείμενο αρχών, το οποίο συνέταξαν από κοινού με τον τίτλο « Ο δρόμος προς τα εμπρός για τους σοσιαλδημοκράτες της Ευρώπης». Στο κείμενο αυτό κάνουν λόγο για την ανανέωση των ιδεών των σοσιαλδημοκρατών και τον μοντερνισμό των προγραμμάτων τους τα οποία δεν προσμένουν μόνο κοινωνική δικαιοσύνη ,αλλά προσμένουν και κοινωνική δυναμική(...)⁴⁹

⁴⁷ Για την έννοια και τη λογική του «Τρίτου δρόμου» στην ανανέωση της Σοσιαλδημοκρατίας βλέπε σχετικά το πολύ ενδιαφέρον έργο του Anthony Giddens, *Ο Τρίτος Δρόμος-η ανανέωση της σοσιαλδημοκρατίας*, Εκδόσεις ΠΟΛΙΣ, Αθήνα, 1998

⁴⁸ Λούλης Γιάννης *Τριγωνοποίηση –κυρίαρχες ιδέες και η πολιτική δυναμική στην εποχή μας*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης ΙΚΚΚ, Αθήνα 1999, σελ. 70-71

⁴⁹ Tony Blair/ Schroeder “Europe the 3rd way/ Die neue Mitte” a speech delivered by prime minister to the Labour Party in London on June 8,1999 p. 1 www.fcpp.org

Το σήμα κατατεθέν της νέας αυτής προσέγγισης είναι το Νέο Κέντρο στη Γερμανία και ο 3^{ος} δρόμος στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Συνοψίζοντας τα συμπεράσματά μας για το πρώτο μοντέλο ανάλυσης – την «κλασσική» σοσιαλδημοκρατία, μπορούμε να πούμε τα εξής:

1. Το «σοσιαλδημοκρατικό μοντέλο» υφίσταται ισχυρές εκλογικές απώλειες τις τελευταίες τρεις δεκαετίες. Τα κόμματα του πρώτου γκρουπ χωρών εμφανίζουν μία συνεχιζόμενη και συστηματική πτώση ως προς την εκλογική τους δυναμική.

2. Η «χρυσή περίοδος» για τα κόμματα αυτά είναι το διάστημα 1960 – 1969 (με συνολικό μέσο όρο εκλογικής δυναμικής 43,6%). Από τη δεκαετία του 1970 αρχίζουν να εμφανίζουν σημάδια εκλογικής αποδυνάμωσης, με αποκορύφωμα τη δεκαετία του 2000 που εμφανίζεται ως η «χειρότερη» περίοδός τους, συγκεντρώνοντας 33,9% κατά μέσο όρο.- 3,6 μονάδες πτώση σε σχέση με τη δεκαετία του 1990.

3. Τη δεκαετία του 2000, το βρετανικό Εργατικό Κόμμα (Labour) και το σουηδικό σοσιαλδημοκρατικό (SAP) εμφανίζονται να έχουν τη μεγαλύτερη εκλογική δύναμη στο εσωτερικό της ευρωπαϊκής κλασσικής σοσιαλδημοκρατίας, με 38% και 37,5 % αντίστοιχα. Το γερμανικό SPD και το αυστριακό SPÖ παραμένουν σχετικά σταθερά ενώ το δανικό σοσιαλιστικό και το νορβηγικό εργατικό κόμμα υφίστανται μεγάλη εκλογική φθορά, σε σχέση με τις επιδόσεις τους τις δύο προηγούμενες δεκαετίες.

4. Συγκρίνοντας τις δεκαετίες 1950 – 1959 και 2000 – 2007, μπορούμε να έχουμε μία συνολική εκτίμηση για την πορεία των έξι κομμάτων της Βόρειας Ευρώπης, με όρους εκλογικής δύναμης. Από τα στοιχεία του πίνακα προκύπτει ότι τα κόμματα του πρώτου μοντέλου χάνουν συγκεντρωτικά **19,7%** της εκλογικής τους επιρροής την περίοδο 1950 – 2007. Το νορβηγικό εργατικό κόμμα φαίνεται να είναι ο δέκτης των μεγαλύτερων εκλογικών απωλειών, χάνοντας **40%** της δύναμής του. Ακολουθεί το δανικό σοσιαλιστικό κόμμα με πτώση **33,3%** της δύναμής του, το βρετανικό εργατικό με **17,9%**, το σουηδικό με **17,8** και το αυστριακό με **17,1%**. Είναι φανερό ότι η εκλογική ηγεμονία των κομμάτων αυτών, ανήκει πια στο παρελθόν. Τα ποσοστά αυτά δείχνουν τη μεγάλη φθορά που έχει υποστεί η κλασσική

σοσιαλδημοκρατία σε λιγότερο από 60 χρόνια. Στο τέλος του κεφαλαίου αυτού, θα προσπαθήσουμε να σκιαγραφήσουμε τις πιθανές αιτίες αυτής της φθοράς.

5. Τέλος, η «καθημερινοποίηση»⁵⁰ (banalisation) των άλλοτε εξαιρετικών επιδόσεων των κομμάτων του πρώτου μοντέλου οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην αποσύνδεση των σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων από τα εργατικά συνδικάτα (ισχυρή δεξαμενή ψηφοφόρων γι' αυτά), στην αποταύτιση των εκλογέων, στην «πίεση από τα άκρα» (άνοδος ακροδεξιών και ακροαριστερών κομμάτων), στην απουσία «ιδεολογικού, σοσιαλιστικού προτάγματος» και στη στροφή των εκλογέων στο «μεσαίο χώρο» - κάνοντας τα κόμματα να στραφούν με τη σειρά τους στο κέντρο, προς άγρα ψήφων, εγκαταλείποντας το διακριτό τους ιδεολογικό οπλοστάσιο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

Δεύτερο Μοντέλο – «Κόμματα μεσαίας εκλογικής επιρροής»

Εκλογική Δυναμική ανά δεκαετία (%)	1950-1959	1960-1969	1970-1979	1980-1989	1990-1999	2000 - 2007
Βέλγιο	35,9	31	26,4	28	23,3	24,6
Ολλανδία	30,7	25,8	28,6	31	26,5	21,2
Φιλανδία	25,3	23,4	24,5	25,4	24,4	23
Λουξεμβούργο	37,1	35	26,8	30,4	23,6	23,4
Ιρλανδία	10,9	14,7	12,7	8,9	14,9	10,5
Μέσοι όροι	28	26	23,8	24,7	22,5	20,5

Πηγές: Για τους μέσους όρους 1974-1989,1990-1999⁵¹: Merkel Wolfgang, “The Third Ways of Social Democracy”, in Cuperus R., Duffek K., Kandal J. (eds), *Multiple Third Ways*, Friedrich- Ebert- Stiftung, Amsterdam, 2001, σελ. 34 – 36.

Ο Πίνακας του δεύτερου μοντέλου περιλαμβάνει τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα που εμφανίζουν μία «ενδιάμεση εκλογική δυναμική», ένα «μεσαίο» ανταγωνιστικό

⁵⁰ Μοσχονάς Γεράσιμος, « Ο Κανόνας του Βορρά και η Εξαίρεση του Νότου», *Εποχή*, 2008

⁵¹ Οι μέσοι όροι της δεκαετίας του '00 επιβεβαιώνονται από το άρθρο του Γεράσιμου Μοσχονά, « Ο Κανόνας του Βορρά και η Εξαίρεση του Νότου», *Εποχή* (2008). Οι μέσοι όροι για τις δεκαετίες '50 και '60, οι συγκεντρωτικοί μέσοι όροι, η διασταύρωση των πηγών για τα εκλογικά αποτελέσματα καθώς και η επεξεργασία των εκλογικών δεδομένων έγιναν από τη γράφουσα.

status⁵². Η δεύτερη ομάδα προσεγγίζει το κλασσικό σοσιαλδημοκρατικό μοντέλο, ως προς τα χαρακτηριστικά του (οργανωτικά, ιδεολογικά, κοινωνικά), διαφέρει όμως από αυτό, ως προς την εκλογική δυναμική⁵³ (κόμματα με μεσαία επιρροή που κυμαίνεται περίπου στο 25 – 28%).

Οι εκλογικές επιδόσεις των κομμάτων του δεύτερου μοντέλου επιβεβαιώνουν τη γενική φθίνουσα πορεία των κομμάτων της κλασσικής σοσιαλδημοκρατίας, σημειώνοντας ωστόσο μικρότερη μείωση της εκλογικής τους επιρροής. Σε σύγκριση με την πρώτη ομάδα, θα λέγαμε πως εμφανίζουν μία πτωτική μεταβολή λιγότερο ενιαία, λιγότερο ευθύγραμμη και λιγότερο συστηματική. Στο εσωτερικό του δεύτερου μοντέλου παρατηρούμε μία ανομοιογένεια ως προς τις εκλογικές επιρροές των κομμάτων και περισσότερα «σκαμπανεβάσματα» από δεκαετία σε δεκαετία.

Οι πιο «εκλογικά ισχυρές» για τα κόμματα αυτά, είναι οι δεκαετίες '50 και '60 συγκεντρώνοντας κατά μέσο συνολικά 28% και 26%. Όλα τα κόμματα, πλην του ιρλανδικού, εμφανίζουν μία αυξημένη εκλογική επιρροή τη δεκαετία του 1980, σε σχέση με τη δεκαετία που προηγείται. Τη δεκαετία που ακολουθεί σημειώνουν εμφανείς αλλά «συγκρατημένες» απώλειες ως προς τη δυναμική τους. Απώλειες που διατηρούνται στα ίδια σχεδόν επίπεδα την περίοδο 2000 – 2007.

Το βελγικό σοσιαλιστικό κόμμα με μία πολύ καλή εκλογική συγκομιδή το 2003 (συγκεντρώνει 27,9% των ψήφων – το καλύτερο ποσοστό του από το 1987) αυξάνει το μέσο όρο της δύναμής του τη δεκαετία του 2000. Το φιλανδικό σοσιαλδημοκρατικό κόμμα χαρακτηρίζεται από σχετικά σταθερή εκλογική δυναμική στο σύνολο της περιόδου που εξετάζουμε (1950 – 2007), ενώ το κόμμα του Λουξεμβούργου αποτελεί περίπτωση – εξαίρεση στο εσωτερικό της δεύτερης ομαδοποίησης καθώς συγκεντρώνει υψηλά εκλογικά ποσοστά μέχρι και το 1989 (με μία αξιοσημείωτη πτώση το διάστημα 1970 – 1979). Από το 1990 όμως εμφανίζεται αρκετά αποδυναμωμένο, χάνοντας μέσα σε λίγα μόνο χρόνια το **22,4%** της εκλογικής του δύναμης. Τη δεκαετία του 2000 δεν φαίνεται να ανακτά το χαμένο εκλογικό έδαφος, διατηρώντας την πτωτική του τάση με ένα μέσο όρο της τάξης του 23,4%.

⁵² Moschonas Gerassimos, *In the Name of Social democracy*, 2002, p. 75

⁵³ Μοσχονάς Γεράσιμος, «Ο Κανόνας του Borra.....»

Η Ολλανδία με το σοσιαλδημοκρατικό PvdA είναι η χώρα με τις μεγαλύτερες εκλογικές αυξομειώσεις στο εσωτερικό της δεύτερης ομάδας. Τη δεκαετία του 1950 συγκεντρώνει κατά μέσο όρο 30,7%, ποσοστό που μειώνεται τη δεκαετία του 1960, ανεβαίνει τις δεκαετίες '70 και '80, μειώνεται ξανά τη δεκαετία του '90 διατηρώντας την πρωτική του τάση – πιο εμφανή αυτή τη φορά – και τη δεκαετία του '00. Η εκλογική αστάθεια του PvdA φαίνεται και από το 15,1% που συγκεντρώνει στις εκλογές του 2002, ποσοστό που σχεδόν διπλασιάζεται στις εκλογές του 2003 (27,3% - βλέπε Πίνακα Παραρτήματος)⁵⁴.

Το ιρλανδικό εργατικό κόμμα (Labour) φαίνεται το πιο ανίσχυρο του πίνακα 4 αφού συγκεντρώνει αρκετά χαμηλά ποσοστά. Παρουσιάζει όμως μία σταθερότητα ως προς τις εκλογικές του διακυμάνσεις στο σύνολο της περιόδου 1950 – 2007.

Με όρους εκλογικής δύναμης, το δεύτερο γκρουπ κομμάτων χάνει από το 1950 έως το 2007 το **26,8%** της δύναμής του και εμφανίζεται ως το γκρουπ (μεταξύ των τριών μοντέλων) με τις μεγαλύτερες εκλογικές απώλειες. Πιο συγκεκριμένα, το μεγαλύτερο εκλογικό πλήγμα το υφίσταται το σοσιαλιστικό κόμμα του Λουξεμβούργου χάνοντας το **36,9%** της εκλογικής δυναμικής του. Ακολουθεί το βελγικό κόμμα με πτώση **31,5%** και το ολλανδικό με **30,9%**, ενώ το ιρλανδικό και φιλανδικό σημειώνουν μικρότερες απώλειες – **3,7%** και **9,1%** αντιστοίχως.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

Τρίτο Μοντέλο – «Σοσιαλδημοκρατικός Νότος»

Εκλογική Δυναμική ανά δεκαετία (%)	1950-1959	1960-1969	1970-1979	1980-1989	1990-1999	2000 - 2007
Ισπανία	-	-	29,9	44	38,2	38,4
Πορτογαλία	-	-	33,4	26,7	39	41,5
Ελλάδα	-	-	19,5	43,4	42,3	40,8
Μέσοι Όροι	-	-	27,6	38	39,8	40,2

⁵⁴ Για τις τελευταίες εκλογές του 2006 στην Ολλανδία βλέπε Kees Aarts, Van der Kolk Henk, “The Parliamentary election in the Netherlands, 22 November 2006”, *Electoral Studies*, vol.26, 2007, pp. 832 - 837

Γαλλία	15,2	15,9	21	34,5	20,6	24,4
---------------	-------------	-------------	-----------	-------------	-------------	-------------

Πηγές: www.assemblee-nationale.fr, www.parties-and-elections.de Για τους μέσους όρους 1974-1989, 1990-1999⁵⁵: Merkel Wolfgang, “The Third Ways of Social Democracy”, in Cuperus R., Duffek K., Kandal J. (eds), *Multiple Third Ways*, Friedrich- Ebert- Stiftung, Amsterdam, 2001, σελ. 34 – 36.

Ο Πίνακας του τρίτου μοντέλου περιλαμβάνει τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα του λεγόμενου «Νότου», δηλαδή των νότιων χωρών της Δυτικής Ευρώπης. Στην ομαδοποίηση αυτή κατατάσσονται η Ισπανία, η Πορτογαλία και η Ελλάδα. Η Γαλλία με το σοσιαλιστικό κόμμα SFIO / PS αποτελεί διακριτή περίπτωση, εξαιτίας της μεγάλης εκλογικής αστάθειας, της διαφορετικής ‘‘κομματικής υφής’’, της διαφορετικής πολιτικής κουλτούρας, του διαφορετικού κομματικού συστήματος και των διαφορετικών ιστορικών καταβολών της, σε σχέση με τα κόμματα του νότου. Για τους παραπάνω λόγους δεν συγκαταλέγεται στον πίνακα **5** αλλά αποτελεί ξεχωριστό κομμάτι αυτού.

Η πρωτική εκλογική πορεία που παρατηρήσαμε στα προηγούμενα μοντέλα, δεν ισχύει στην περίπτωση των χωρών του Νότου. *Τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα του Νότου (εκτός της Γαλλίας), εμφανίζουν από τη δεκαετία του ’80 πολύ καλές εκλογικές επιδόσεις. Επιδόσεις που διατηρούν και τις δεκαετίες ’90 και ’00, παρά τη σαφή αλλά, σε κάθε περίπτωση, περιορισμένη υποχώρηση της επιρροής τους.*⁵⁶ Στο γκρουπ αυτό ξεχωρίζει η εκλογική επιρροή του Πορτογαλικού σοσιαλιστικού κόμματος, επιρροή αρκετά υψηλή τη δεκαετία του ’50 και σχετικά χαμηλή τη δεκαετία του ’80. Τις δύο επόμενες δεκαετίες, όμως, φαίνεται να σταθεροποιείται σταδιακά και να αποτελεί την ισχυρότερη εκλογικά πολιτική δύναμη, στο εσωτερικό του τρίτου μοντέλου ανάλυσης, συγκεντρώνοντας 41,5% (μέσος όρος) την τρέχουσα δεκαετία.

Το PSOE, το ΠΑΣΟΚ και το PS της Πορτογαλίας είναι κόμματα - με κοινό ιστορικό – πολιτικό «background» - που εμφανίζονται τη δεκαετία του ’70 μετά από μακροχρόνιες δικτατορικές περιόδους (Δικτατορία του Φράνκο στην Ισπανία, του Σαλαζάρ στην Πορτογαλία και των Συνταγματαρχών στην Ελλάδα). Συνεπώς,

⁵⁵ Οι μέσοι όροι της δεκαετίας του ’00 επιβεβαιώνονται από το άρθρο του Γεράσιμου Μοσχονά, « Ο Κανόνας του Βορρά.....» στην *Εποχή* . Οι μέσοι όροι για τις δεκαετίες ’50 και ’60, οι συγκεντρωτικοί μέσοι όροι, η διασταύρωση των πηγών για τα εκλογικά αποτελέσματα καθώς και η επεξεργασία των εκλογικών δεδομένων έγιναν από τη γράφουσα.

⁵⁶ Όπ.παρ.

εξαιτίας της σχετικά πρόσφατης ανάδυσής τους, δεν υφίστανται την εκλογική φθορά που ‘‘κουβαλούν’’ τα υπόλοιπα κόμματα – ειδικά τα κόμματα της «κλασικής σοσιαλδημοκρατίας» που εμφανίζονται από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα περίπου. *Επιπλέον, δεν χαρακτηρίζονται ιστορικά από υψηλή διείσδυση στο εσωτερικό της παραδοσιακής εργατικής τάξης (με την εξαίρεση των Ισπανών)*⁵⁷. Παρατηρώντας τους μέσους όρους των κομμάτων αυτών, διαπιστώνουμε μία συστηματική άνοδο στην εκλογική τους δυναμική από τη δεκαετία του ’70 έως το 2007. Αναμφίβολα, **ο πιο ισχυρός πυλώνας** της σημερινής ευρωπαϊκής σοσιαλδημοκρατικής οικογένειας είναι τα κόμματα του «σοσιαλδημοκρατικού Νότου».

Ως προς την ποσοστιαία εκλογική τους δύναμη από το 1970 έως το 2007, μπορούμε να πούμε τα εξής: Τα κόμματα του τρίτου γκρουπ χωρών **αυξάνουν** συγκεντρωτικά (κατά μέσο όρο) την εκλογική τους δύναμη κατά **45,6%**. Συγκεκριμένα, το ισπανικό σοσιαλδημοκρατικό κόμμα αυξάνει τη δυναμική του κατά **28,4%**, το πορτογαλικό κατά **24,3%** και το ελληνικό κατά **101%** (για την ελληνική περίπτωση η ραγδαία αύξηση παρατηρείται τη δεκαετία του ’80, με την άνοδο του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία και το εκπληκτικό ποσοστό του 48,1%).

Η Ισπανία και η Ελλάδα αποτελούν – όπως φαίνεται στον πίνακα 2Γ- τις δύο ισχυρές δυνάμεις στο εσωτερικό του «Σοσιαλδημοκρατικού Νότου». Σε μία πρόσφατη έρευνά τους οι Bosco και Morlino εξετάζουν αν και κατά πόσο τα πολιτικά κόμματα της Νότιας Ευρώπης έχουν αλλάξει στο χρονικό διάστημα 1995 - 2005⁵⁸. Εστιάζουν την ανάλυσή τους, ως προς τις κομματικές αλλαγές, σε τέσσερις παραμέτρους⁵⁹: α) τις αξίες και το κομματικό πρόγραμμα, β) την οργάνωση, γ) την ανταγωνιστική στρατηγική και δ) τις καμπάνιες πολιτικής (campaigns of policy). Πράγματι τα κόμματα του Νότου, διαπιστώνουν, αλλάζουν αισθητά από το 1995 και μετά. Στα κόμματα της Νότιας Ευρώπης δεν εντοπίζεται κρίση ως προς τον αριθμό των κομματικών τους μελών, σε σύγκριση με τις υπόλοιπες χώρες. Η Ισπανία και η

⁵⁷ Όπ.παρ.

⁵⁸ Bosco Anna and Morlino Leonardo, “What Changes in South European Parties? A Comparative Introduction”, *South European Society & Politics*, vol.11, n.3-4, September – December 2006, p. 331 - 358

⁵⁹ Όπ.παρ.σελ.332

Ελλάδα αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα χωρών, τα κόμματα των οποίων αυξάνουν την πυκνότητα των εγγεγραμμένων μελών τους από το 1995 έως το 2005⁶⁰.

Οι μεγάλες εκλογικές επιτυχίες των PSOE και ΠΑΣΟΚ εμφανίζονται τη δεκαετία του '80, δεκαετία «κρίσης» για τα κόμματα της «κλασσικής σοσιαλδημοκρατίας». Εκτός όμως από ισχυρή εκλογική δυναμική, τα κόμματα αυτά παρουσιάζουν και πολιτική επιτυχία μέσω της κυβερνητικής τους κυριαρχίας (1982 – 1996 για το PSOE, 1981 – 2004 για το ΠΑΣΟΚ)⁶¹. Η εκλογική νίκη του ΠΑΣΟΚ το 1993 σηματοδότησε την ουσιαστική αλλαγή του πολιτικού του προφίλ, η οποία επιβεβαιώθηκε με την εκλογή του Κώστα Σημίτη - ως προέδρου του ΠΑΣΟΚ - ύστερα από τον θάνατο του Ανδρέα Παπανδρέου το Καλοκαίρι του 1996.⁶²

Η άνοδος του Κ. Σημίτη στην ηγεσία του ΠΑΣΟΚ συνοδεύτηκε αρχικά από μια ρητορική για ένα «νέο ΠΑΣΟΚ»⁶³, τη στιγμή που ο Tony Blair θριάμβευε εκλογικά με το «Νέο Εργατικό Κόμμα» (New Labour). Το «νέο ΠΑΣΟΚ» όμως δεν είχε ξεκάθαρα ιδεολογικά και πολιτικά χαρακτηριστικά. Είχε ένα «στυλ» πολιτικής τεχνοκρατικό, χαμηλών τόνων, περισσότερο αποϊδεολογικοποιημένο από ότι στο παρελθόν και πιο «συντηρητικό» παρά «ριζοσπαστικό».⁶⁴ Αμέσως μετά την επικράτηση του ΠΑΣΟΚ στις εκλογές του 1996 ο Κώστας Σημίτης δίνει **έμφαση στην οικονομική πολιτική** αξιοποιώντας τη συμμετοχή της χώρας στην ΕΕ. Με περισσότερο **τεχνοκρατικό προσανατολισμό** κατάφερε να οδηγήσει τη χώρα στην ΟΝΕ σε συνδυασμό με έναν **εκσυγχρονιστικό** λόγο στις πολιτικές του επιλογές.⁶⁵

⁶⁰ Όπ.παρ.σελ. 333- 334

⁶¹ Μοσχονάς Γεράσιμος, *Εποχή* 2008. Για την κυβερνητική διάρκεια και σταθερότητα των ευρωπαϊκών σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων θα ασχοληθούμε εκτενώς σε επόμενο κεφάλαιο.

⁶² Σπουρδαλάκης Μιχάλης, *Ευρωπαϊκό Σοσιαλιστικό Κόμμα - Προκλήσεις και Προοπτικές*, Εκδόσεις ΙΣΤΑΜΕ, Αθήνα, 2001 σελ. 179-181

⁶³ Οι Κώστας Σημίτης και Tony Blair μιλούν την ίδια «πολιτική» γλώσσα: τη γλώσσα, δηλαδή, μιας εκσυγχρονισμένης κεντροαριστεράς μέσα στην νέα Ευρώπη του Μάαστριχτ. Ο κ. Blair δεν δίστασε να καθιερώσει το «Νέο Εργατικό Κόμμα» ενώ ο κ. Σημίτης, έστω και αν δεν έχει υιοθετήσει τον όρο, μιλούσε συνέχεια για το Νέο ΠΑΣΟΚ, προκαλώντας ποικίλες αντιδράσεις στους εκπροσώπους της παλαιάς φρουράς, αντιδράσεις τις οποίες κατόρθωσε να εξαλείψει ο κ. Blair και να κερδίσει μάλιστα και την εμπιστοσύνη μεγάλου τμήματος της φιλοευρωπαϊκής Κεντροδεξιάς πτέρυγας των συντηρητικών ψηφοφόρων, καθώς και των επιχειρηματιών. Καρτάλης Γιάννης, «Τι υπόσχονται οι Νέοι Εργατικοί στο Νέο ΠΑΣΟΚ», ΤΟ ΒΗΜΑ, 4/5/1997

⁶⁴ Λούλης Γιάννης, *Τα 20 χρόνια που άλλαξαν την Ελλάδα-κερδισμένοι και χαμένοι*, Εκδόσεις Νέα Σύνορα Α.Α.Λιβάνη, Αθήνα, 2001, σελ 297

⁶⁵ Μιχάλης Σπουρδαλάκης, *Ευρωπαϊκό Σοσιαλιστικό Κόμμα - Προκλήσεις και Προοπτικές*, Εκδόσεις ΙΣΤΑΜΕ, Αθήνα, 2001 σελ. 180

Συνοπτικά, το ΠΑΣΟΚ υπήρξε ένας σημαντικός παράγοντας διαμόρφωσης και εκμοντερνισμού του ελληνικού κομματικού συστήματος⁶⁶.

Ο Κ. Σημίτης, συγκριτικά με τον ιδρυτή του ΠΑΣΟΚ Ανδρέα Παπανδρέου, ήταν «εκσυγχρονιστής», λιγότερο χαρισματικός και περισσότερο «τεχνοκράτης». Το «νέο ΠΑΣΟΚ» την περίοδο Σημίτη διέφερε από το ΠΑΣΟΚ των «μη προνομιούχων», πλησιάζοντας το κέντρο του πολιτικού φάσματος, διεισδύοντας εκλογικά στα μεσαία κοινωνικά στρώματα και υιοθετώντας ένα λιγότερο ριζοσπαστικό και περισσότερο «νεοφιλελεύθερο» σχέδιο κυβερνητικής Πολιτικής. Στις εκλογές του 2004, το «αίτημα της αλλαγής» ήταν το ξεκάθαρο μήνυμα των εκλογέων προς την ηγεσία του ΠΑΣΟΚ⁶⁷. Η κόπωση του εκλογικού σώματος από την πολύχρονη παραμονή του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία ευθύνεται περισσότερο για την ήττα του στις εκλογές του 2004. Το ΠΑΣΟΚ δεν έχασε μόνο τις εκλογές. Έχασε και την ηγεμονική του θέση στο εσωτερικό του κομματικού συστήματος⁶⁸.

*Οι σοσιαλδημοκράτες του Νότου επωφελήθηκαν από ένα νέο πολιτικό κύκλο, τον κύκλο της ελληνικής και ισπανικής μεταπολίτευσης*⁶⁹. Ωστόσο, μόνο στην Πορτογαλία τα κόμματα έπαιξαν τόσο ισχυρό ρόλο στη διαδικασία του εκδημοκρατισμού⁷⁰. *Οι σοσιαλιστές μέσω της ισχυρής ηγεσίας τους και μέσω των κυβερνητικών πολιτικών τους κατάφεραν να αποκτήσουν εξέχουσα θέση απέναντι στο μήνυμα και τις πολιτικές μιας προβληματικής για ιστορικούς λόγους Δεξιάς.*⁷¹ Οι σοσιαλιστές «πρόλαβαν» τις εξελίξεις προβάλλοντας συνεκτικές πολιτικές προτάσεις, πιο μοντέρνες σε σχέση με αυτές της Δεξιάς. Η απουσία ιδεολογικής και προγραμματικής συνοχής της Δεξιάς, στις χώρες του τρίτου μοντέλου, είναι εμφανής τη δεκαετία του '80.⁷² Από τα μέσα της δεκαετίας του '90 όμως, φαίνεται να εγκαταλείπει τις ιδεολογικές αγκυλώσεις του παρελθόντος και να αποκτά ένα περισσότερο «κεντρώο» προφίλ.

⁶⁶ Spourdalakis Michalis & Tassis Chrisanthos, "Party Change in Greece and the Vanguard Role of PASOK", *South European Society & Politics*, vol.11, No.3 – 4, September – December 2006, p. 498

⁶⁷ Για μία εκτενή ανάλυση των εκλογών του 2004 στην Ελλάδα βλέπε, Verney Susannah, "The end of Socialist hegemony: Europe and the Greek parliamentary election of 7th March 2004", Epern Working Paper no.15, Sussex European Institute, www.sussex.ac.uk/sci/1-4-2-10.html, p.25

⁶⁸ Οπ.παρ.

⁶⁹ Μοσχονάς Γεράσιμος, *Εποχή*, 2008

⁷⁰ Bruneau Thomas (ed), *Political Parties and Democracy in Portugal – Organizations, Elections, and Public Opinion*, Westview Press, United States of America, 1997

⁷¹ Μοσχονάς Γεράσιμος, *Εποχή*, 2008

⁷² Moschonas G. et Papanagnou G., "Expliquer la durée gouvernementale: le PSOE (1982-96) et le PASOK (1981-2004) face à la droite", *Pôle Sud*, décembre 2007, p. 35

Τα σοσιαλιστικά κόμματα σε Ισπανία και Ελλάδα φαίνεται να έχουν δώσει μάχη σε τρία «μέτωπα»: α) Αριστερά – Δεξιά, β) πολιτισμικός φιλελευθερισμός – συντηρητισμός και γ) μοντερνισμός – Παράδοση. Από τις μάχες αυτές επικράτησαν επειδή είχαν ισχυρό **πλεονέκτημα φυσιογνωμίας⁷³ και προγραμματικής υπεροχής**. Το γεγονός ότι οι σοσιαλιστές βρέθηκαν πιο μπροστά από τα κόμματα της Δεξιάς στα θέματα κοινωνικής πολιτικής και κοινωνικού κράτους, στα θέματα αξιών και πολιτισμικού φιλελευθερισμού εξηγεί σε μεγάλο βαθμό τις πολύ καλές εκλογικές τους επιδόσεις.⁷⁴

Η Γαλλική Εξαίρεση

Η περίπτωση του γαλλικού σοσιαλιστικού κόμματος δεν εντάσσεται σε κανένα από τα τρία μοντέλα ανάλυσης, αν και εύκολα θα μπορούσε κάποιος να την κατατάξει στα κόμματα του «Σοσιαλδημοκρατικού Νότου» λόγω γεωπολιτικής θέσης. Η Γαλλία αποτελεί τυπική περίπτωση μετάβασης με *καισαρική τομή* από τον πολυκομματισμό των ολιγόμηνων και ασταθών κυβερνήσεων της 4^{ης} Δημοκρατίας (1946 – 1958) στη διπολική πλειοψηφική λογική της 5^{ης} Δημοκρατίας⁷⁵. Στη μεταβολή αυτή συνέβαλε, μεταξύ άλλων, η ισχυρή προσωπικότητα του στρατηγού De Gaulle που λειτούργησε συσπειρωτικά για τη συντηρητική Γαλλία και αντισυσπειρωτικά για την αριστερά.⁷⁶

Το γαλλικό σοσιαλιστικό κόμμα (PS) χαρακτηρίζεται ως κόμμα *κοινοβουλευτικό* (και κατά συνέπεια *κυβερνητικής κλίσης*) και ως βασικό κομμάτι του αριστερού φάσματος (ιδεολογικά και πολιτικά)⁷⁷. Στο σύνολο της περιόδου 1950 – 2007 και συγκρίνοντας τις δεκαετίες '50 και '00 αυξάνει την εκλογική του δύναμη κατά **60,5%**. Παρατηρώντας, όμως, τους γενικούς μέσους όρους του πίνακα, μπορούμε να χαρακτηρίσουμε το PS ως μία εύθραυστη πολιτική δύναμη, με αυξημένη εκλογική μεταβλητότητα. Ο Francois Mitterand, ως ηγέτης του κόμματος, εισήγαγε ένα

⁷³ Όπ.παρ. p.40

⁷⁴ Μοσχονάς Γεράσιμος, *Εποχή*, 2008

⁷⁵ Βλέπε Διαμαντόπουλος Θανάσης, *Το Κομματικό Φαινόμενο – Μορφές, Συστήματα, Οικογένειες κομμάτων*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1993, σελ. 586. Η περίπτωση του γαλλικού σοσιαλιστικού κόμματος θα αναπτυχθεί περισσότερο στο δεύτερο μέρος της εργασίας.

⁷⁶ Όπ.παρ.

⁷⁷ Portelli Hugues, *Le Parti Socialiste*, Edition Mont – Chrestien, Paris, 1992, p.135 - 136

καινούργιο ηγετικό προφίλ και μία νέα εκδοχή μοντέρνας στρατηγικής με Σοσιαλδημοκρατική κουλτούρα στην εσωκομματική δομή του PS⁷⁸.

Ο Mitterand ανέλαβε πρώτα την οργανωτική ανασυγκρότηση του παλιού SFIO (που μετονομάστηκε σε Parti Socialiste) και στη συνέχεια, το 1972, τη διατύπωση ενός Κοινού Προγράμματος για ολόκληρη τη γαλλική Αριστερά (κομμουνιστική και σοσιαλιστική)⁷⁹. Αν ήταν όμως κάτι για το οποίο η ρητορική του Mitterand και του νέου κόμματος ξεχώριζαν, αυτό ήταν η **ασάφεια** και η **νοηματική αμφισημία**. Αυτή η αμφισημία εκφράστηκε στο βασικό σύνθημα με το οποίο οι σοσιαλιστές ήρθαν στην κυβέρνηση στις αρχές της δεκαετίας του 1980, «*changement*», δηλαδή *αλλαγή*⁸⁰. Στην περίπτωση αυτή μπορούμε να παραβάλλουμε τον Ανδρέα Παπανδρέου και τον εκλογικό θρίαμβο του ΠΑΣΟΚ το 1981. Η ραγδαία αύξηση της εκλογικής επιρροής των Σοσιαλιστών σημειώνεται τη δεκαετία του '80 με μέσο όρο 34,5%. Στις επόμενες δεκαετίες παρατηρείται μεγάλη πτώση. Μετά τις εκλογές του 1997, με την ηγεσία Jospin, το PS εμφανίζεται αρκετά απομακρυσμένο από τον «καθαρό σοσιαλισμό» σε επίπεδο ιδεολογίας και προγράμματος και πιο κοντά στα κεντροδεξιά γαλλικά κόμματα. Η καινούργια πολυσυλλεκτική του φύση μπορεί να σχετιστεί με τη «στροφή» των Άγγλων εργατικών και τον «τρίτο δρόμο» του Tony Blair.⁸¹

1.3. Η Σοσιαλδημοκρατική Οικογένεια: Η Άνοδος, η Πτώση, η Εξασθένιση ;

Στην τελευταία ενότητα του κεφαλαίου θα προσπαθήσουμε να δώσουμε μία συνολική εικόνα της εκλογικής δυναμικής της Ευρωπαϊκής Σοσιαλδημοκρατίας από το 1950 έως το 2007, στις βασικές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επιπλέον, θα συνοψίσουμε τα βασικά συμπεράσματα της ανάλυσης των δύο προηγούμενων ενοτήτων. Για την καλύτερη εξαγωγή συνολικών συμπερασμάτων, διασπάσαμε την

⁷⁸ Όπ.παρ.

⁷⁹ Σεφεριάδης Σεραφείμ, «Σοσιαλδημοκρατικές Στρατηγικές στον 20^ο Αιώνα – Επισημάνσεις για μια πολιτική κοινωνιολογία» στο συλλογικό τόμο υπό την επιμέλεια του Ηλία Κατσούλη, Νέα Σοσιαλδημοκρατία - Περιεχόμενα Πολιτικής Θεσμοί Οργανωτικές Δομές» Εκδόσεις Ι. Σιδέρη, Αθήνα, 2002, σελ.100

⁸⁰ Όπ.παρ. σελ.101

⁸¹ Safran William, "The Socialists, Jospin and the Mitterand Legacy" in Lewis – Beck Michael (ed.), *How France Votes*, Chatham house publishers of Seven Bridges Press, LLC, New York – London, 2000, p. 24 - 26

χρονική περίοδο 1950 – 2007 σε δύο υποπεριόδους ανάλυσης: 1^η) 1950 – 1973 και 2^η) 1974 – 2007.

Η χρονική αυτή διάσπαση αποτελεί το **βασικό άξονα σύγκρισης** στην παρούσα έρευνα. Ο χωρισμός έγινε στη βάση σημαντικών κοινωνικοπολιτικών εξελίξεων στη Δυτική Ευρώπη. Ενδεικτικά αναφέρουμε για το διάστημα 1950 – 1973: Κεϋνσιανές πολιτικές, σχετικά σταθερά (παγιωμένα) κομματικά συστήματα, μεγαλύτερη εκλογική σταθερότητα, μεταπολεμική ανάπτυξη σε οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο και για το διάστημα 1974 – 2007: εγκατάλειψη κεϋνσιανών πολιτικών και υιοθέτηση νεοφιλελεύθερων πολιτικών κατευθύνσεων, αυξημένη εκλογική μεταβλητότητα και αστάθεια, γενικότερο επιστημονικό «discourse» περί κομματικής ‘‘κρίσης’’⁸², Παγκοσμιοποίηση και Ευρωπαϊκή ενοποίηση. Ας δούμε τα κυριότερα συμπεράσματα που προκύπτουν από τους παρακάτω πίνακες.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

Εκλογική Δυναμική (σε μέσους όρους) ανά υποπερίοδο σε 12 χώρες

Υπο-περίοδοι (Μέσοι όροι %) 12 χώρες	1950 - 1973	1974 - 2007
Αυστρία	45	41,3
Δανία	38	32,1
Σουηδία	46,4	41,4
Γερμανία	37,4	38,2
Μεγάλη Βρετανία	45,7	36,2
Βέλγιο	32,1	25,6
Ολλανδία	28	27,4
Φιλανδία	24,5	24,3
Λουξεμβούργο	36,3	26,4

⁸² Ενδεικτικά για το θέμα της κομματικής ‘‘κρίσης’’ παραθέτουμε: Βενιζέλος Ενάγγελος, «Το ‘‘ανοιχτό κόμμα’’ ως απάντηση στην κρίση του κομματικού φαινομένου» στο Τσάτσος Δ., Κοντιάδης Ξ.(επιμ.), *Το Μέλλον των Πολιτικών Κομμάτων*, Αθήνα, Παπαζήσης, 2003, Bartolini Stefano, «Political parties rise, consolidation and decline (?) in Europe. A developmental perspective». Paper presented to the conference on ‘‘New Challenges for political parties and representation’’, University of Michigan, Ann Arbor, May 6-7 2005, Blondel Jean, «Party Government, Patronage, and Party Decline in Western Europe» in Gunther R, Montero J.R. and Linz J.J. (eds), *Political Parties – Old concepts and New Challenges*, Oxford, Oxford University Press, New York, 2002, Luther K & Muller – Rommel F (eds), *Political parties in the New Europe – Political and Analytical Challenges*, Oxford, 2005 (paperback)

Ιρλανδία	12,9	10,7
Γαλλία	16,1	27
Νορβηγία	44,5	35,4
Μέσοι όροι	33,9	30,5 (12 χώρες) 31,8 (15)
Υπο-περίοδοι (Μέσοι όροι)	1974 - 2007	
Ισπανία	38,3	
Πορτογαλία	33,9	
Ελλάδα	38,5	

Πηγές: www.parties-and-elections.de, www.electionworld.org, www.psephos.adam-carr.net, www.wikipedia.org, www.cevipol.com, Caramani Daniele, *The Societies of Europe. Elections in Western Europe since 1815 – Electoral Results by Constituencies*, London, Macmillan, 2000, Mackie Tom and Rose Richard, *A decade of election results: Updating the International Almanac*, Centre for the study of Public Policy, Glasgow – Scotland, University of Strathclyde, 1997, Siaroff Alan, *Comparative European Party Systems: An analysis of Parliamentary Elections since 1945*, Contemporary issues in European Politics, Volume 5, 2000. Η κατάταξη, η χρονική κατάτμηση και οι υπολογισμοί των μέσων όρων έγιναν από τη γράφουσα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7

Εκλογική Δυναμική (σε μέσους όρους) ανά υποπερίοδο σε 11 χώρες

Υπο-περίοδοι (Μέσοι όροι%) 11 χώρες	1950 - 1973	1974 - 2007
Αυστρία	45	41,3
Δανία	38	32,1
Σουηδία	46,4	41,4
Γερμανία	37,4	38,2
Μεγάλη Βρετανία	45,7	36,2
Βέλγιο	32,1	25,6
Ολλανδία	28	27,4
Φιλανδία	24,5	24,3
Λουξεμβούργο	36,3	26,4
Ιρλανδία	12,9	10,7
Νορβηγία	44,5	35,4
Μέσοι όροι	35,5	30,8 (11 χώρες) 32,1 (14 χώρες)

Ο Πίνακας 6 περιλαμβάνει τις εκλογικές επιδόσεις (σε μέσους όρους) των σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων σε 12 χώρες. Συγκρίνοντας τις δύο υποπεριόδους Εκλογική Δυναμική και Κυβερνητική Σταθερότητα της Ευρωπαϊκής Σοσιαλδημοκρατίας (1950 – 2007)

(1950 – 1973 και 1974 – 2007), της περιόδου 1950 – 2007, παρατηρείται μία πτώση του συνολικού μέσου όρου στις χώρες αυτές κατά **3,4** μονάδες. Αν προσθέσουμε τώρα στη δεύτερη υποπερίοδο (1974 – 2007) τις εκλογικές επιδόσεις των χωρών του Νότου (Ισπανία, Πορτογαλία και Ελλάδα), το δείγμα της μέτρησής μας αλλάζει. Έτσι, στις **15** χώρες που προκύπτουν, ο συνολικός μέσος όρος αυξάνεται με αποτέλεσμα η πτώση να μειώνεται στις **2,1** μονάδες.

Ο Πίνακας 7 περιλαμβάνει τις εκλογικές επιδόσεις των σοσιαλδημοκρατών σε **11** χώρες. Στον πίνακα αυτό επιχειρήσαμε ένα διαφορετικό υπολογισμό - αφαιρώντας από τη μέτρηση την περίπτωση του γαλλικού σοσιαλιστικού κόμματος⁸³ – με στόχο να διαπιστώσουμε αν παρατηρούνται ενδιαφέρουσες μεταβολές στην εκλογική δυναμική των χωρών. Πράγματι, συγκρίνοντας τις δύο υποπεριόδους, παρατηρείται μία πτώση του συνολικού μέσου όρου στις χώρες αυτές κατά **4,7** μονάδες – και αν προσθέσουμε στη δεύτερη υποπερίοδο τις εκλογικές επιδόσεις των χωρών του Νότου, το δείγμα της μέτρησής μας αλλάζει και πάλι. Έτσι, στις **15** χώρες ο συνολικός μέσος όρος αυξάνεται με αποτέλεσμα η πτώση να μειώνεται στις **3,4** μονάδες⁸⁴. Κατά συνέπεια, ο πίνακας 7 φαίνεται να απεικονίζει σε μεγαλύτερο βαθμό την ποσοστιαία εκλογική μεταβολή των Ευρωπαϊκών Σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων και να παρουσιάζει εμφανέστερα την πτώση της εκλογικής τους δυναμικής. Αυτό δεν σημαίνει βέβαια πως ο πίνακας 6 δεν είναι χρήσιμος στην εξαγωγή συμπερασμάτων.

⁸³ Αφαιρέσαμε την περίπτωση της Γαλλίας επειδή αποτελεί χώρα – εξαίρεση στην ανάλυσή μας, εξαιτίας της εξαιρετικά μεγάλης αύξησης της εκλογικής της δύναμης κατά 60,5%, την περίοδο 1950 – 2007.

⁸⁴ Σε μία παρόμοια μέτρηση, οι Grunberg et Bergounioux επεξεργάζονται τους μέσους όρους των εκλογικών αποτελεσμάτων όλων των σοσιαλιστικών κομμάτων (πλην των τριών κομμάτων του Νότου) για τις περιόδους 1945 – 1974 και 1975 – 1995. Από τα αποτελέσματα της έρευνάς τους η διαφορά που προκύπτει μεταξύ των δύο υποπεριοδών είναι μικρή: 31,7% για την πρώτη περίοδο, 30,4% για τη δεύτερη. Η διαφορά λοιπόν εντοπίζεται σε μόλις 1,3% και αν προστεθούν και τα κόμματα του Νότου γίνεται 0,7%. Βλέπε Bergounioux Alain and Grunberg Gérard. *L' utopie à l'épreuve : Le socialisme européen au Xxe siècle*, Paris, Editions de Fallois, Paris, 1996, pp. 271 – 273. Γίνεται αντιληπτό ότι η δική μας μέτρηση, που διεξάγεται σε μεγαλύτερο χρονικό διάστημα ανατρέπει την παραπάνω εικόνα.

Συμπεράσματα – Καταληκτικές Παρατηρήσεις

Η ανάλυση αυτού του κεφαλαίου μπορεί να συμπυκνωθεί σε κάποιες τελικές παρατηρήσεις:

- Από τα 14 κόμματα που περιλαμβάνονται στην παρούσα έρευνα, **τα δέκα υποχωρούν** και τα τέσσερα ενισχύονται, συγκριτικά με τη δεκαετία του '90. Τα κόμματα που εμφανίζουν τη μεγαλύτερη πτώση είναι το δανικό, το ολλανδικό και το ιρλανδικό.
- Τη δεκαετία του 1970 ξεκινά η καταγραφή της εκλογικής δυναμικής των σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων του Νότου – οι θετικές καταγραφές των οποίων δεν αφήνουν ανεπηρέαστα τα αποτελέσματα των συγκεντρωτικών μέσων όρων. Το εκλογικό τοπίο αρχίζει να ανατρέπεται τη δεκαετία του '80 με την εκλογική άνοδο των Σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων των χωρών του λεγόμενου «Νότου» και την πτώση των χωρών του κλασσικού σοσιαλδημοκρατικού μοντέλου.
- Τις δεκαετίες '90 και '00 η εκλογική δυναμική κανενός σοσιαλδημοκρατικού κόμματος (πλην της Ελλάδας και της Πορτογαλίας) δεν ξεπερνά το **40% (σε μέσους όρους)**. Η παρατήρηση αυτή μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η εκλογική επιρροή των Ευρωπαίων Σοσιαλιστών **βαίνει μειούμενη** από δεκαετία σε δεκαετία και συνολικά, ειδικά για τα κόμματα του κλασσικού σοσιαλδημοκρατικού μοντέλου. Η σημαντική **αρνητική** μεταβολή στις χώρες της κλασσικής Σοσιαλδημοκρατίας υπαγορεύει μία *έλλειψη ακτινοβολίας του Σοσιαλισμού*.
- Παρατηρείται μία **διπλή τάση** στην εκλογική δυναμική των Ευρωπαίων Σοσιαλιστών: 1^ο) μία **φθίνουσα** εκλογικά τάση στο εσωτερικό των χωρών της «παλαιάς» Σοσιαλδημοκρατίας και 2^ο) μία τάση **ισοσκελίσης της πτώσης** από τα κόμματα του «Σοσιαλδημοκρατικού Νότου». Συνοπτικά, από τα δεδομένα των πινάκων, προκύπτει η **σημαντική και σταθερή πτώση** της εκλογικής επιρροής των «κλασσικών» σοσιαλιστικών κομμάτων, η **«συγκρατημένη» πτωτική πορεία** των «μεσαίων» και η **άνοδος** του «Νότου». *Τα κόμματα του Νότου συνιστούν σήμερα, και με διαφορά, τον*

ισχυρότερο εκλογικό πόλο της ευρωπαϊκής σοσιαλιστικής οικογένειας. Αυτή η τάση αποτελεί μία μεγάλη τομή στην εκλογική γεωγραφία του ευρωπαϊκού σοσιαλισμού⁸⁵. (βλέπε γράφημα.....)

- Το γαλλικό σοσιαλιστικό κόμμα (PS) στο σύνολο της περιόδου 1950 – 2007 και συγκρίνοντας τις δεκαετίες '50 και '00 αυξάνει την εκλογική του δύναμη κατά **60,5%**. Η γαλλική σοσιαλδημοκρατία όμως, χαρακτηρίζεται ως *μία εύθραυστη -πολιτικά και εκλογικά - δύναμη. Μία δύναμη -πολιτικά και εκλογικά- περισσότερο ασταθής από τη σοσιαλδημοκρατία του παρελθόντος⁸⁶*, με αυξημένη εκλογική μεταβλητότητα.

Τα συμπεράσματα της ενότητας 1.3 *“απεικονίζονται”* στα παρακάτω γραφήματα:

ΠΙΝΑΚΑΣ 8

Εκλογική Δυναμική (σε μέσους όρους) ανά υποπερίοδο

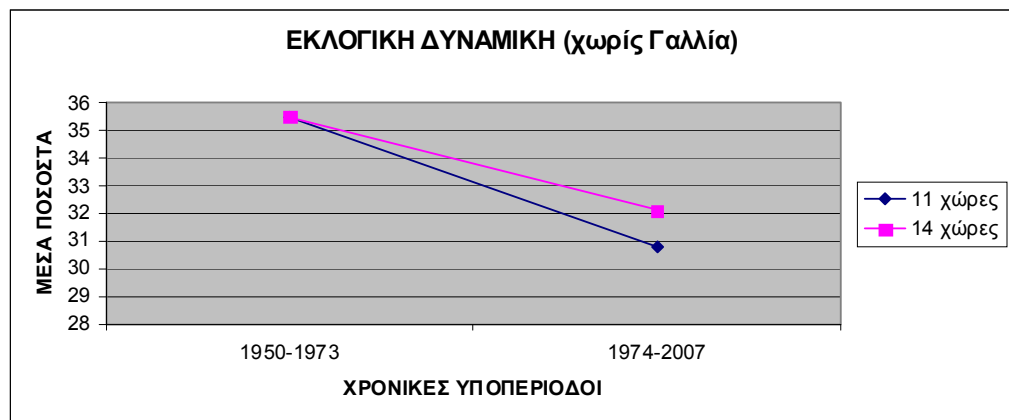
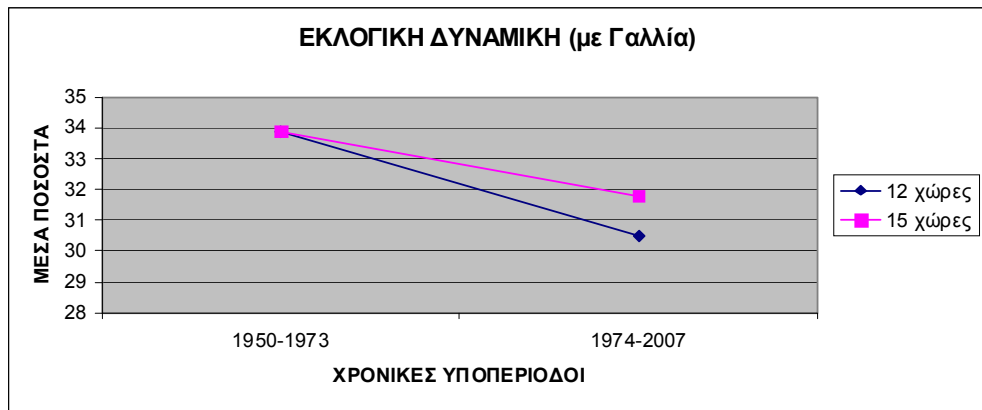
Μ Ε Σ Α Π Ο Σ Ο Σ Τ Α (μ ε Γ α λ λ ί α)		
Υ π ο π ε ρ ί ο δ ο ι	1 9 5 0 - 1 9 7 3	1 9 7 4 - 2 0 0 7
1 2 χ ώ ρ ε ς	3 3 . 9	3 0 . 5
1 5 χ ώ ρ ε ς	3 3 . 9	3 1 . 8

Μ Ε Σ Α Π Ο Σ Ο Σ Τ Α (χ ω ρ ί ς Γ α λ λ ί α)		
Υποπερίοδοι	1950-1973	1974-2007
11 χώρες	35.5	30.8
14 χώρες	35.5	32.1

⁸⁵ Μοσχονάς Γεράσιμος, *Εποχή*, 2008

⁸⁶ Moschonas Gerassimos, *La social – démocratie de 1945 à nos jours*, Montchrestien, Paris, 1994, p. 151

ΓΡΑΦΗΜΑ 1

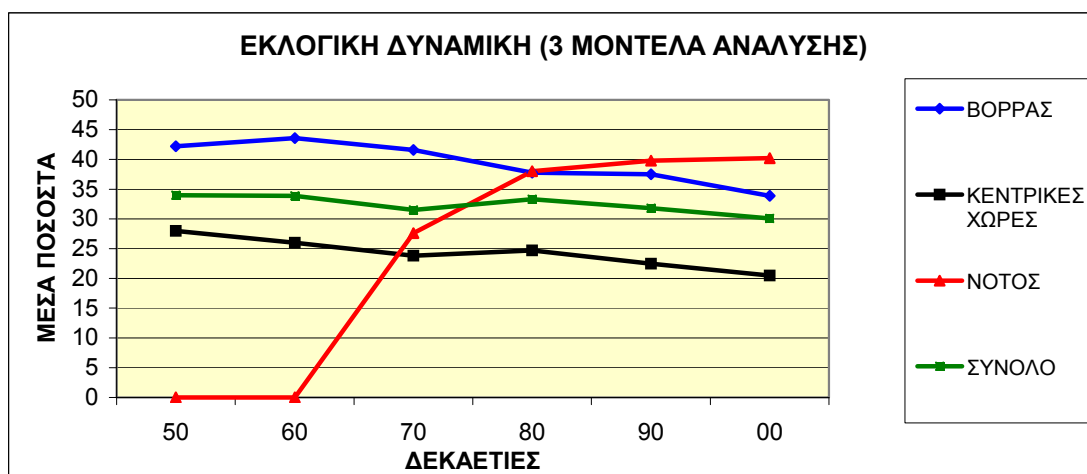

ΠΙΝΑΚΑΣ 9

Μέση Εκλογική Δυναμική ανά δεκαετία

Μέση Εκλογική Δυναμική ανά δεκαετία (%)						
	1950 - 1959	1960-1969	1970-1979	1980-1989	1990-1999	2000 - 2007
ΚΛΑΣΙΚΗ ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ (ΒΟΡΡΑΣ)	42,2	43,6	41,6	37,8	37,5	33,9
ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ	28	26	23,8	24,7	22,5	20,5
ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΣ ΝΟΤΟΣ	-	-	27,6	38	39,8	40,2
ΣΥΝΟΛΟ	34	33,9	31,5	33,3	31,8	30,1

ΓΡΑΦΗΜΑ 2

Παρατηρώντας τα γραφήματα, είναι προφανές ότι το σημερινό **εκλογικό κέντρο βάρους** του ευρωπαϊκού σοσιαλισμού έχει **μετακινηθεί** από τις χώρες της Βόρειας και Κεντρικής Ευρώπης στις χώρες της Νότιας⁸⁷, δημιουργώντας δύο *αντιστρόφως ανάλογες* “εικόνες δυναμικής”: πτωτική πορεία στις Βόρειες χώρες κυρίως από τη δεκαετία του ‘80 και ανοδική στις χώρες του λεγόμενου “Νότου”.

Η δεκαετία του ‘80, αποτέλεσε κομβικό σημείο στο μεταπολεμικό πολιτικό τοπίο. Το κομμουνιστικό μοντέλο, με την κρατικιστική του εκδοχή, κατέρρευσε μαζί με το

⁸⁷ Μοσχονάς Γεράσιμος, *Εποχή*, 2008

μοντέλο του δημοκρατικού σοσιαλισμού ενώ ταυτόχρονα έχουμε την ιδεολογική άνοδο του νεοφιλελευθερισμού.⁸⁸

Οι Σοσιαλδημοκράτες βρέθηκαν τη δεκαετία του '80, χωρίς επαρκές ιδεολογικό οπλοστάσιο, ενώ, την ίδια εποχή, τα κοινωνικά κινήματα και άλλες ομάδες αναδείκνυαν ζητήματα που ξεπερνούσαν τη θεματική της παραδοσιακής σοσιαλδημοκρατικής πολιτικής: οικολογία, θέματα σεξουαλικότητας, δικαιώματα του καταναλωτή και πολλά άλλα.⁸⁹

Παρά τις επιμελείς προσπάθειες των σοσιαλιστικών ηγεσιών να διαχωρίσουν τη θέση τους από το «κοινωνικά ανάλγητο» πρόσωπο του Θατσερικού νεοφιλελευθερισμού της δεκαετίας του 1980, οι βασικοί άξονες των πολιτικών που ακολουθούνται αντανακλούν νεοφιλελεύθερες πολιτικές προσεγγίσεις: την ανάγκη ιδιωτικοποιήσεων και μείωσης του κοινωνικού κράτους, την απορρύθμιση της αγοράς εργασίας και την εξάπλωση «ευέλικτων μορφών», τον περιορισμό της συνδικαλιστικής δράσης κτλ.⁹⁰ Οι πολιτικές συζητήσεις που άνοιξαν στην Ευρώπη στα τέλη της δεκαετίας του 1980 και στις αρχές του 1990 προσέδωσαν στη σοσιαλδημοκρατία ουσιαστικά νέα όψη, αλλά δημιούργησαν επίσης και μεγάλες ιδεολογικές συγχύσεις.⁹¹

Κάνοντας μια πρώτη «απόπειρα ερμηνείας» των αποτελεσμάτων μας, ως προς την εκλογική δυναμική της Ευρωπαϊκής Σοσιαλδημοκρατικής οικογένειας από το 1950 – 1970, μπορούμε να πούμε τα εξής: Στις Νότιες χώρες, τα κόμματα της Δεξιάς «επέτρεψαν» στους Σοσιαλιστές να κυριαρχήσουν, τόσο σε εκλογικό όσο και σε πολιτικό επίπεδο. Κάτι που δεν παρατηρείται στην περίπτωση των Γάλλων σοσιαλιστών, καθώς το κράτος πρόνοιας αναπτύχθηκε από τον Γκωλισμό. Τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα του Νότου κατάφεραν να επιβληθούν ως **εκσυγχρονιστικές δυνάμεις**, οι οποίες θα επέφεραν τον εκσυγχρονισμό μέσω του κοινωνικού κράτους. Το πρόσωπο του Κώστα Σημίτη, για παράδειγμα, υπήρξε για ένα τμήμα της κοινωνίας, η προσωποποίηση του «εκσυγχρονιστικού αιτήματος». Το πολιτικό πρόσωπο του Κ. Σημίτη συνδέθηκε με τον εκσυγχρονισμό, εν αντιθέσει με

⁸⁸ Giddens Anthony, *Ο Τρίτος Δρόμος- Η ανανέωση της Σοσιαλδημοκρατίας*, όπ. παρ. σελ. 62

⁸⁹ Όπ. παρ. σελ. 73

⁹⁰ Σεφεριάδης Σερραφείμ, «Σοσιαλδημοκρατικές Στρατηγικές στον 20^ο Αιώνα – Επισημάνσεις για μια πολιτική κοινωνιολογία», 2002, σελ.84

⁹¹ Giddens Anthony, όπ. παρ. σελ.43

αυτό του ιδρυτή του ΠΑΣΟΚ Ανδρέα Παπανδρέου, που ήταν άμεσα συνυφασμένο με τη λαϊκή χαρισματική του πολιτική ικανότητα.⁹²

Άλλοι παράγοντες που εξηγούν την εκλογική τους επιτυχία είναι⁹³: ο κοινωνικός και πολιτισμικός τους μοντερνισμός (σε επίπεδο αξιών), ο θεσμικός μοντερνισμός τους σε επίπεδο εκδημοκρατισμού και ο οικονομικός τους μοντερνισμός. Με άλλα λόγια, κατάφεραν να εκμεταλλευτούν - τη σωστή χρονική στιγμή - τις αδυναμίες των αντιπάλων τους (δηλαδή των Δεξιών κομμάτων) σε καίρια θέματα Πολιτικής όπως η Οικονομία μέσω συνεκτικών προγραμματικών προτάσεων. Είναι περισσότερο κοντά στη Νεωτερικότητα, ένα βήμα πιο μπροστά από τη Δεξιά λόγω κοινωνικών συνθηκών (σχετικά πρόσφατες Δημοκρατίες κτλ)

Ένα άλλο χαρακτηριστικό που εξηγεί την άνοδο των εκλογικών επιδόσεων του «Σοσιαλδημοκρατικού Νότου» είναι η **οργανωτική και στρατηγική ευελιξία** των κομμάτων του. Υπάρχει θα λέγαμε λιγότερη «σοσιαλδημοκρατική παράδοση» και λιγότερα αναχώματα στο εσωτερικό των κομμάτων της Ισπανίας, Πορτογαλίας και Ελλάδας. Τα κόμματα του Νότου έχουν μία μεγαλύτερη ικανότητα *οργανωτικής προσαρμογής*⁹⁴ από αυτά του παραδοσιακού σοσιαλδημοκρατικού μοντέλου.

Από την άλλη πλευρά, η εκλογική πλαγιολίσθηση που παρατηρείται στις χώρες της «κλασσικής Σοσιαλδημοκρατίας» οφείλεται στη χαλάρωση του δεσμού των κομμάτων με τα εργατικά συνδικάτα, τα οποία αποτελούσαν για τα περισσότερα από αυτά όχι μόνο ισχυρές «δεξαμενές ψηφοφόρων» αλλά και πυρήνες δημιουργίας τους.⁹⁵ Τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα των Νότιων χωρών δεν έχουν την ίδια εκλογική βιωσιμότητα (σε επίπεδο χρόνου), με αυτά του Βορρά. Προσπαθούν να δημιουργήσουν τις κατάλληλες συνθήκες για την ανάπτυξη του κράτους πρόνοιας,

⁹²Βλέπε Ζαφειρόπουλος Κώστας και Μαραντζίδης Νίκος, «Κοινωνικές μεταβολές στην εκλογική βάση και στον Πολιτικό λόγο του ΠΑ.ΣΟ.Κ. (1996-1998)» στο Κατσούλης Ηλίας (επιμ), *Νέα Σοσιαλδημοκρατία*, ό.π. παρ.σελ.318-320

⁹³Moschonas G. et Papanagnou G., décembre 2007, p.40

⁹⁴Στην οργανωτική προσαρμογή συμπεριλαμβάνονται η άμεση εκλογή ηγέτη από το λαό, οι «ειδικοί» (experts), η ικανότητα «αυτοανανέωσης» της κομματικής ηγεσίας, η διαφορετική και πιο «χαλαρή» ταυτότητα που μπορεί να έχει ένα κομματικό μέλος (π.χ. εγγραφή μέσω διαδικτύου) κ.ά.

⁹⁵Για τη σχέση εργατικών συνδικάτων και Σουηδικού Σοσιαλδημοκρατικού κόμματος βλέπε ενδεικτικά, Aylott Nicholas, “After the Divorce – Social Democrats and Trade Unions in Sweden”, Party Politics, vol. 9, no.3, 2003, pp. 369 – 390 καθώς επίσης και Aylott Nicholas, “From People’s Movements to Electoral Machines? Interest Aggregation and the Social Democratic Parties of Scandinavia”, Keele European Parties Research Unit (KEPRU) - Working Paper 11, Keele University, 2002, p. 10-22

την ίδια περίοδο που το κράτος πρόνοιας στις χώρες της «κλασσικής σοσιαλδημοκρατίας» βρίσκεται σε «κρίση». Τέλος, ο σοσιαλιστικός «Νότος» δεν είχε «άρρηκτες σχέσεις» με τα εργατικά συνδικάτα ούτε με μαζικές οργανώσεις. Αυτό το χαρακτηριστικό επιτρέπει στα κόμματα αυτά μεγαλύτερη ικανότητα προσαρμογής, ως προς την οργάνωση, τα προγράμματα και τις στρατηγικές τους. Επιπλέον, η κοινωνιολογία της ψήφου είναι πολύ διαφορετική από αυτή των κομμάτων του πρώτου μοντέλου ανάλυσης. Σε αντίθεση με το Βορρά, σημαντικό κοινωνιολογικό «στήριγμα» της σοσιαλδημοκρατικής ψήφου στις νότιες χώρες δεν είναι η εργατική τάξη αλλά τα μεσαία στρώματα.⁹⁶

Η πτώση και οι ταλαντεύσεις των εκλογικών επιδόσεων της Σοσιαλδημοκρατίας (ειδικά στις Βόρειες χώρες) έχουν και μία διαφορετική αιτία: την «πίεση από τα άκρα» του πολιτικού φάσματος, δηλαδή την πίεση που της ασκούν τα Ακροδεξιά και τα κόμματα της ριζοσπαστικής (ή άκρας) Αριστεράς. Τέτοιες πιέσεις εντοπίζονται, για παράδειγμα, στη Δανία και την Ολλανδία (από τη λαϊκιστική ιδεολογία και την εκλογική επιτυχία των κομμάτων της άκρας Δεξιάς) αφενός και αφετέρου στη Σουηδία, τη Γερμανία, την Ισπανία και το Λουξεμβούργο (από τα κόμματα της άκρας Αριστεράς).

Τα θέματα της Ακροδεξιάς αποτελούν «πρόκληση» για τη Σοσιαλδημοκρατία. Η ισχυρή παρουσία του δεξιού λαϊκισμού (...) φαίνεται να ευνοεί κατευθείαν ή πλαγίως τα κόμματα της κεντροδεξιάς σε βάρος της κεντροαριστεράς. Η περίπτωση της ήττας του Jospin στις εκλογές του 2002 επιβεβαιώνει την ανωτέρω διαπίστωση⁹⁷. Τα σοσιαλιστικά κόμματα, ειδικά στην Ισπανία και την Ελλάδα, εμφανίστηκαν ως ριζοσπαστικές πολιτικές δυνάμεις με συγκεκριμένη και συνεκτική ιδεολογία.

Σήμερα, η κατάσταση αυτή δείχνει να ανατρέπεται σε μεγάλο βαθμό. Η υιοθέτηση νεοφιλελεύθερων προτεραιοτήτων πολιτικής, η διαφθορά, η απο-ιδεολογικοποίηση, η απο-ταύτιση των εκλογέων, η αύξηση των αναποφάσιστων και απολιτικών ψηφοφόρων και η διόγκωση του «μεσαίου χώρου» εντείνουν τις εκλογικές απώλειες της Σοσιαλδημοκρατικής οικογένειας. Η φθίνουσα δυναμική, είτε στο Βορρά, είτε

⁹⁶Για την κοινωνιολογία της ψήφου των Σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων στη Δυτική Ευρώπη στο παρελθόν και σήμερα βλέπε Moschonas Gerassimos, *In the Name of Social democracy...*, 2002, pp. 83 - 119

⁹⁷Μοσχονάς Γεράσιμος, *Εποχή*, 2008

στις Κεντρικές χώρες, είτε στο Νότο δε σηματοδοτεί εκλογικές αποτυχίες.⁹⁸ Σηματοδοτεί, όμως, μία *ρευστή κατάσταση* κυριαρχίας ή μη - κυριαρχίας των κεντροδεξιών και κεντροαριστερών κομμάτων (κάτι που θα διερευνήσουμε στο δεύτερο μέρος της εργασίας), μία Σοσιαλδημοκρατία **δύο ταχυτήτων**⁹⁹ σε επίπεδο εκλογικής δυναμικής (αλλού πτώση, αλλού άνοδος), μία κατάσταση εκλογικής αστάθειας, ανατροπών και υψηλής μεταβλητότητας. Σε μία τέτοια ρευστή και μεταβλητή κατάσταση, τίποτα δεν είναι βέβαιο και όλα είναι πιθανά.

Η συνολική «εικόνα» είναι ξεκάθαρη: η σύγχρονη σοσιαλδημοκρατία δεν εξασθενεί σε επίπεδο εκλογικής δυναμικής αλλά παραμένει μία πολιτική και κοινοβουλευτική δύναμη στο «κέντρο των εξελίξεων». Παραμένει μία **μεγάλη και κεντρική** δύναμη αλλά συνάμα **απρόβλεπτη** και **ευάλωτη** εξαιτίας των αυξομειώσεων ως προς την εκλογική της επιρροή. Παραμένει ένας κεντρικός πολιτικός παίκτης στην Ευρωπαϊκή πολιτική σκηνή, είτε βρίσκεται στην εξουσία, είτε στην αντιπολίτευση αλλά σε «φθίνουσα τροχιά». Το «στοίχημα» των σημερινών σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων είναι να μείνουν ανεπηρέαστα από τις «πιέσεις των άκρων», μέσω καινοτόμων προτάσεων Πολιτικής και πίστης στις ιδεολογικές τους καταβολές. Το στοίχημα, ως τώρα, φαίνεται να το χάνουν, καθώς δείχνουν να βρίσκονται σε ιδεολογικό «αδιέξοδο», έχοντας εγκαταλείψει σε μεγάλο μέρος τα προτάγματα της ιδεολογίας τους (κοινωνική δικαιοσύνη, έμφαση στο ρόλο του κράτους κτλ) και κατά συνέπεια το βασικότερο εκλογικό τους πυλώνα (εργατική τάξη και λαϊκά στρώματα).

Οι εκλογικοί αριθμοί όπως είδαμε κατέγραψαν **σημαντικές τάσεις στον «εκλογικό χάρτη»** της Δυτικοευρωπαϊκής Σοσιαλδημοκρατίας, οι οποίες χρειάζονται περαιτέρω ανάλυση και ερμηνεία πέρα από γενικευτικά συμπεράσματα. Η πρόθεσή μας, μέσα από την εργασία αυτή, είναι να απεικονίσουμε τις τάσεις αυτές και να προσπαθήσουμε να δώσουμε κάποιες εξηγήσεις στα συμπεράσματα που προκύπτουν από την επεξεργασία των εκλογικών δεδομένων. Επιπλέον, να ερευνήσουμε κάποιες ενδιαφέρουσες πτυχές που προκύπτουν από τα αποτελέσματά μας. Μία

⁹⁸ Όπ.παρ.

⁹⁹ Moschonas Gerassimos, 2002, p.81

ενδιαφέρουσα παράμετρος προς ανάλυση που προκύπτει - από τα συμπεράσματα του πρώτου κεφαλαίου - είναι η **εκλογική μεταβλητότητα** (electoral volatility) .

2. Η ΕΚΛΟΓΙΚΗ ΜΕΤΑΒΛΗΤΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ (1950 – 2007)

Στο κεφάλαιο αυτό θα εξετάσουμε την **εκλογική μεταβλητότητα** (*electoral volatility*) της Ευρωπαϊκής Σοσιαλδημοκρατίας στο χρονικό διάστημα 1950 – 2007. Η **εκλογική μεταβλητότητα** αποτελεί τη δεύτερη εξεταζόμενη μεταβλητή στην παρούσα εργασία. Αρχικά, θα αναφερθούμε σε προηγούμενες έρευνες που έχουν γίνει και στη συνέχεια θα αναλύσουμε την εκλογική μεταβλητότητα των Σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων, όπως προκύπτει από τα επεξεργασμένα δεδομένα της έρευνάς μας (ανάλυση πινάκων, καμπύλες μεταβλητότητας).

Μέσω αυτής της ανάλυσης, θα προσπαθήσουμε να δώσουμε μία ακριβή εικόνα για το πώς διαμορφώνεται η εκλογική μεταβλητότητα (υπάρχει αύξηση ή μείωση αυτής;) των Δυτικοευρωπαϊκών Σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων από το 1950 έως το 2007.

2.1. Εκλογική Μεταβλητότητα (Electoral Volatility)¹⁰⁰

Κατά την διάρκεια της δεκαετίας του '60, ήταν ευρέως διαδεδομένο ανάμεσα στους πολιτικούς επιστήμονες ότι το ευρωπαϊκό κομματικό σύστημα διακρινόταν από ευρέως σταθερές δομές οι οποίες – με ελάχιστες εξαιρέσεις – αντανακλούσαν τις κοινωνικές διαιρετικές δομές του παρελθόντος (social cleavages)¹⁰¹. Οι Lipset και

¹⁰⁰Βλέπε επίσης Dalton Russell, McAllister Ian & Wattenberg Martin, «Political Parties and their Publics» in Luther K& Müller- Rommel F (eds), *Political Parties in the New Europe- Political and Analytical challenges*, Oxford, 2005 (paperback), σελ. 29 - 32

¹⁰¹«Κάθε πολιτική κοινωνία χαρακτηρίζεται από διαιρέσεις (cleavages) – “συγκρούσεις”- που διαφέρουν σημαντικά από τη μία περίπτωση στην άλλη, ως προς την προέλευση, το χαρακτήρα και την έκτασή τους (...). Η εθνογλωσσική διαίρεση είναι καθοριστική στο Βέλγιο, σημαντική στην Ισπανία αλλά δευτερεύουσα στην Ιταλία. Οι οικονομικές διαιρέσεις είναι βαθύτερες στην Ευρώπη παρά στις ΗΠΑ, ενώ η θρησκευτική διαίρεση, αν και παραμένει πάντα σημαντική, στις μέρες μας είναι λιγότερο έντονη». Βλέπε Meny Yves, *Συγκριτική Πολιτική – Οι δημοκρατίες: Γαλλία, Γερμανία, ΗΠΑ, Ιταλία, Μεγάλη Βρετανία*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1995, σελ.99

Rokkan¹⁰² πρότειναν ένα αναλυτικό σχήμα της ευρωπαϊκής πολιτικής εξέλιξης, χρησιμοποιώντας ως βάση τις μεγάλες ιστορικές τομές, οι οποίες υπήρξαν πηγές των κεντρικότερων διαιρέσεων στις ευρωπαϊκές εθνικές κοινωνίες. Για παράδειγμα: «*Η σχέση μεταξύ κοινωνικής τάξης και πολιτικής συμπεριφοράς φαίνεται να είναι περισσότερο ισχυρή στη Μεγάλη Βρετανία, ενώ η εκκλησία είναι κυρίαρχη στην Ιταλία και τη Μεγάλη Βρετανία*»¹⁰³.

Από τα τέλη της δεκαετίας του '80 - αρχές '90 όμως, οι εκλογικές στάσεις και μετακινήσεις των ψηφοφόρων αρχίζουν να γίνονται λιγότερο προβλέψιμες. «*Τα «παγωμένα», δηλαδή, δημοκρατικά κομματικά συστήματα - για τα οποία έκαναν λόγο οι Lipset και Rokkan - φαίνεται να μεταβάλλονται σε ρευστά πολιτικά περιβάλλοντα, στο εσωτερικό των οποίων αναδύονται «νέα» πολιτικά κόμματα, προκαλώντας αυξανόμενη εκλογική μεταβλητότητα (electoral volatility)*»¹⁰⁴.

Η εκλογική συμπεριφορά πολλές φορές σχετίζεται με την κομματική ταύτιση ως ένας παράγοντας ελέγχου του επιπέδου της κατάστασης των πολιτικών κομμάτων. Με περισσότερη ακρίβεια, η εκλογική μεταβλητότητα μπορεί να θεωρηθεί ένας επιπλέον δείκτης της κρίσης των κομμάτων.¹⁰⁵

Η μεταβαλλόμενη εκλογική συμπεριφορά, δηλαδή μια συμπεριφορά που συχνά είναι ασταθής και αλλάζει, συνάγεται με την βοήθεια της υπόθεσης, ότι η ένταση της κομματικής ταύτισης εξαρτάται από το κατά πόσο το άτομο υπόκειται σε ομογενοποιημένες ή αποκλίνουσες επιρροές¹⁰⁶ ενώ μπορεί να αποτελέσει ένδειξη κρίσης των πολιτικών κομμάτων.

¹⁰²Lipset S.M. & Rokkan S., "Cleavages Structures, Party Systems and Voter Alignments: an introduction", in Lipset S.M. and Rokkan S., *Party Systems and Voter Alignments*, New York: Free Press, 1967

¹⁰³Βλέπε Meny Yves, *Συγκριτική Πολιτική – Οι δημοκρατίες: Γαλλία, Γερμανία, ΗΠΑ, Ιταλία, Μεγάλη Βρετανία*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1995, σελ.110 - 123

¹⁰⁴Dalton Russell, McAllister Ian & Wattenberg Martin, «Political Parties and their Publics» in Luther K& Müller- Rommel F (eds), *Political Parties in the New Europe- Political and Analytical challenges*, Oxford, 2005 (paperback), σελ.33

¹⁰⁵Ignazi Pero, "The Crisis of Parties and the rise of new political parties" *Party Politics*, vol.2, no.4., 1996, p.551

¹⁰⁶Η ένταξη σε διαφορετικές ομάδες με επιρροές που κομματικά – πολιτικά διατέμνονται, οδηγεί σε μια κατάσταση «διασταυρούμενων πιέσεων» (cross – pressure – situation). (...) ως συνέπεια μιας κατάστασης "cross – pressure", οι εκλογείς εμφανίσουν όλο και πιο έντονα την τάση να μεταβάλλουν τον πολιτικό τους προσανατολισμό, καθώς και την εκλογική τους συμπεριφορά(...) βλέπε σχετικά R. Wildenmann, *Η Εκλογική Έρευνα – συμπεριφορά του εκλογικού σώματος και ανάλυση εκλογών*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1998, σελ 70-71

Οι «εξατομικευμένοι δρώντες της ύστερης νεωτερικότητας», (...) από κομματικά μέλη και συνοδοιπόροι με ιδεολογικό-πολιτικά δομημένες στάσεις, μεταβάλλονται σε «ανοικτά» και «περιπλανώμενα» ως προς τις ευρύτερες επιλογές αλλά και τις εκλογικές τους αποφάσεις ενδιαφερόμενα μέρη, συμμετόχους και οπαδούς.¹⁰⁷ Κάποιος μπορεί να πάει μπρος και πίσω (να αλλάζει κομματικές προτιμήσεις ανά εκλογική διαδικασία) χωρίς την αίσθηση της προδοσίας και της ενοχής.¹⁰⁸

Η **εκλογική κινητικότητα** που χαρακτηρίζει την εθνική και διεθνή ζωή σήμερα δυσκολεύει τους εκλογείς στην προσπάθεια τους να εξακριβώσουν τις υπάρχουσες διαφορές μεταξύ των κομμάτων. Εξαιτίας της κατάστασης αυτής, αυξάνεται ο αριθμός των «αναποφάσιστων»¹⁰⁹ ψηφοφόρων και εκείνων που από - ευθυγραμμίζονται από τα κόμματα στα οποία ήταν προσκείμενοι στο παρελθόν.¹¹⁰

Αρκετοί ερευνητές έχουν ασχοληθεί στο παρελθόν με την εκλογική μεταβλητότητα. Ενδεικτικά αναφέρουμε τους Richard Rose και Derek Urwin (1970), Mogens N. Pedersen (1979), Stefano Bartolini και Peter Mair (1990), Andrew Drummond (2002)¹¹¹. Ως **εκλογική μεταβλητότητα** ορίζεται η αλλαγή (σε επίπεδο εκλογικών επιδόσεων) στο εσωτερικό ενός κομματικού συστήματος, η οποία απορρέει από την «μετακίνηση» των ψήφων¹¹². Με άλλα λόγια, οι εκλογικές απώλειες ή τα εκλογικά κέρδη ενός πολιτικού κόμματος, από εκλογική αναμέτρηση σε εκλογική αναμέτρηση (σε συγκεκριμένες χρονικές περιόδους), υπαγορεύουν την αύξηση ή

¹⁰⁷ Γεωργιάδου Βασιλική, «Labour Party, SPD και ΠΑ.ΣΟ.Κ.: Συστήματα κομματικής διεύθυνσης και οργανωτικής συγκρότησης» στο συλλογικό τόμο υπό την επιμέλεια του Ηλία Κατσούλη, *Νέα Σοσιαλδημοκρατία, Περιεχόμενα Πολιτικής, Θεσμοί, Οργανωτικές δομές*, Εκδόσεις Σιδέρη, Αθήνα, 2002, σελ 343-344

¹⁰⁸ Ignazi P., ό.π. παρ. p. 550

¹⁰⁹ Μια αυξανόμενη μερίδα του Δυτικού εκλογικού σώματος: 1. Δεν αισθάνεται ότι αντιπροσωπεύεται από τα πολιτικά κόμματα και 2. Βρίσκει δύσκολο να ξεκαθαρίσει τις προγραμματικές διαφορές. Βλέπε Poguntke Thomas "Anti-party sentiment – conceptual thoughts and empirical evidence: Exploration into a minefield" *European Journal of Political Research*, vol.29, April 1996, σελ.327

¹¹⁰ Κατσούλης Ηλίας, «Η απαξίωση των πολιτικών κομμάτων και το παράδοξο της ανάπτυξης», ό.π. παρ. σελ 29-30

¹¹¹ Οι ερευνητές αυτοί για να μελετήσουν την εκλογική μεταβλητότητα και σταθερότητα των κομματικών συστημάτων χρησιμοποίησαν μακρο-επίπεδους παράγοντες ανάλυσης (διαιρετικές τομές κτλ) ενώ άλλοι, όπως ο Dalton το 2000, μικρο – επίπεδους (κομματική ταύτιση – party affiliation).

¹¹² Volatility is the net change within the electoral party system resulting from individual vote transfers (...). Ascher W. and Tarrow S., "The Stability of Communist Electorates: Evidence from a Longitudinal Analysis of French and Italian Aggregate Data", *American Journal of Political Science*, 19/3, 1975, 480-i.

μείωση της μεταβλητότητάς του.¹¹³ (...) Τα υψηλά επίπεδα εκλογικής μεταβλητότητας μπορεί να σηματοδοτούν την ικανότητα προσαρμογής ενός κομματικού συστήματος σε προβλήματα που θέτει η πολιτική agenda. Από την άλλη, τα χαμηλά επίπεδα μεταβλητότητας σηματοδοτούν την ύπαρξη ενός σταθερού και ασφαλούς περιβάλλοντος δραστηριοποίησης των κομματικών ελίτ¹¹⁴.

Η μελέτη των Rose και Urwin το 1970 χρησιμοποιείται ως “σημείο αναφοράς” στην έρευνα της εκλογικής μεταβλητότητας. Στη μελέτη τους το 1970¹¹⁵, αναλύουν τη σταθερότητα των κομματικών συστημάτων χρησιμοποιώντας τρεις βασικές μεταβλητές (indicators)¹¹⁶: την εκλογική μεταβλητότητα (electoral volatility), την εκλογική ελαστικότητα (electoral elasticity) και την μεταβλητότητα της κομματικής “στήριξης” (variability of party support). Οι Σκανδιναβικές χώρες έδειξαν τη μεγαλύτερη εκλογική σταθερότητα, σε σύγκριση με τις υπόλοιπες περιοχές εξέτασης. Οι συγγραφείς καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι «η εκλογική δύναμη των περισσότερων κομμάτων στις Δυτικές χώρες ως τον Πόλεμο άλλαξε σε μικρότερο βαθμό από εκλογές σε εκλογές, από δεκαετία σε δεκαετία ή κατά τη διάρκεια της ζωής μιας γενιάς».¹¹⁷

Σε σχετική μεταγενέστερη έρευνα, ο Mogens N. Pedersen παρατηρεί πως η εκλογική δυναμική των κομμάτων έχει αλλάξει καθώς και η σχέση ψηφοφόρων – κομμάτων. Στην έρευνά του η οποία πραγματοποιείται σε 13 χώρες¹¹⁸ βλέπουμε

¹¹³ Για τις εκλογικές απώλειες και κέρδη όλων των Σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων από το 1950 – 2007 βλέπε τους πίνακες...στο Παράρτημα.

¹¹⁴ Klingemann Hans – Dieter, “Political Parties and Party Systems”, in Thomassen J. (dir), *The European Voter*, Oxford, Oxford University Press, 2006, p.48

¹¹⁵ Rose Richard and Urwin Derek, “Persistence and Change in Western Party Systems since 1945”, *Political Studies*, 18 (3), 1970, pp. 287 – 319.

¹¹⁶ Στην έρευνά τους εξετάζουν 92 κόμματα σε 19 Δημοκρατίες από το 1945 – 1970. Η έρευνά τους επικεντρώνεται σε τρεις περιοχές: Την αγγλο- αμερικανική (η οποία περιλαμβάνει κόμματα από τις ΗΠΑ, τη Μεγάλη Βρετανία, την Αυστραλία, τον Καναδά, την Ιρλανδία και τη Νέα Ζηλανδία), τη Σκανδιναβική (η οποία περιλαμβάνει κόμματα από τη Δανία, τη Φιλανδία, την Ισλανδία, τη Νορβηγία και τη Σουηδία) και την ηπειρωτική Ευρώπη (με κόμματα της Αυστρίας, του Βελγίου, της Γαλλίας, της Γερμανίας, της Ιταλίας, του Λουξεμβούργου, της Ολλανδίας και της Ελβετίας).

¹¹⁷ Βλέπε Rose Richard and Urwin Derek, “Persistence and Change in Western Party Systems since 1945”, *Political Studies*, 18 (3), 1970, p. 295

¹¹⁸ Το δείγμα του αποτελείται από 103 εκλογές σε 13 χώρες στο χρονικό διάστημα 1948 – 1977.

διαχρονικά την εκλογική μεταβλητότητα, κατά μέσο όρο, να κυμαίνεται στο 8,1%¹¹⁹ όπως φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα¹²⁰.

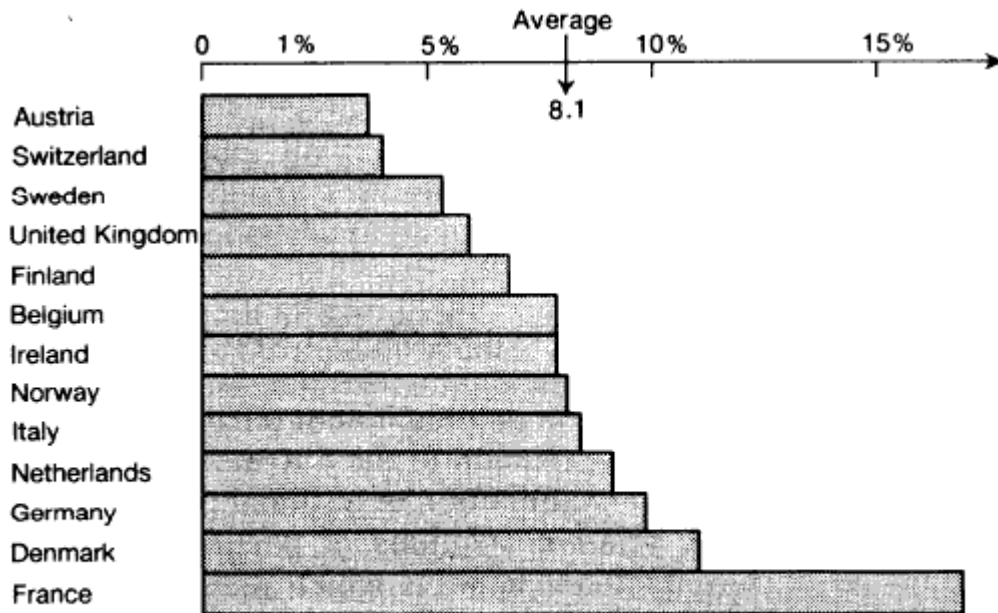

FIG. 13.1 The Volatility of European Party Systems 1948–77: Average Net Gains for Winning Parties in Elections

Οι Bartolini και Mair υπολογίζουν πως την περίοδο 1918 – 1940 («freeze - period» κατά τους Lipset και Rokkan) η συνολική μεταβλητότητα ήταν κατά μέσο όρο 9,9% ανά εκλογική αναμέτρηση, ποσοστό που μειώνεται στο 8,7% την περίοδο 1945 – 1985¹²¹. Αν τώρα “σπάσουμε” την περίοδο 1945 – 1985 σε δύο υποπεριόδους 1945 – 1965 και 1966 – 1985 διαπιστώνεται πως το ποσοστό μειώνεται ακόμα περισσότερο: 9% στην πρώτη υποπερίοδο και 8,5% στη δεύτερη. Το συνολικό τους συμπέρασμα είναι ότι υπάρχει αυξανόμενη σταθερότητα στις μεγαλύτερες Ευρωπαϊκές χώρες και αυξανόμενη αστάθεια στις μικρότερες ευρωπαϊκές δημοκρατίες¹²². Παρόλα αυτά, την τελευταία δεκαετία του 20^{ου} αιώνα παρατηρείται

¹¹⁹Βλέπε σχετικά, Pedersen Mogens N., “Electoral Volatility in Western Europe, 1948-1977”, *European Journal of Political Research*, Vol.7 No. 1, 1979, pp.1 - 26

¹²⁰Οπ.παρ.

¹²¹Bartolini Stefano and Mair Peter, *Identity, Competition and Electoral Availability – The Stabilisation of European Electorates 1885 – 1985*, Cambridge University Press, Cambridge, 1990, p.100

¹²²Οπ.παρ.

μία επιτάχυνση της εκλογικής μεταβλητότητας των κομμάτων, σε όλη σχεδόν την Ευρώπη¹²³. *Η εκλογική μεταβλητότητα έχει αυξηθεί στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες και ιδιαίτερα στη Νορβηγία, την Ολλανδία, την Ιταλία και τη Σουηδία. Τα στοιχεία που αφορούν τη μεταβλητότητα και την εκλογική συμμετοχή δείχνουν μία ριζική αλλαγή, συγκριτικά με προηγούμενα αποτελέσματα ερευνών.*¹²⁴

Ο Andrew Drummond στο άρθρο του¹²⁵ χρησιμοποιεί τη μεθοδολογία της έρευνας των Rose και Urwin (1970), συγκρίνοντας τα εκλογικά αποτελέσματα της περιόδου 1945 – 1970, με τα αποτελέσματα που προκύπτουν από τη μελέτη του για την περίοδο 1970 – 1995. Σύμφωνα με τα συμπεράσματά του, από το 1970 τα πολιτικά κόμματα εμφανίζουν σταδιακές αλλαγές ως προς τις τρεις βασικές μεταβλητές ανάλυσης: την εκλογική μεταβλητότητα, ελαστικότητα και κομματική “στήριξη”¹²⁶.

Σημειώνεται αύξηση του μέσου όρου μεταβλητότητας σε 15 από τις 19 χώρες ανάλυσης, με τη Γαλλία να εμφανίζει υψηλά επίπεδα εκλογικής μεταβλητότητας. Τα επίπεδα της ελαστικότητας και μεταβλητότητας της κομματικής στήριξης αυξάνονται αισθητά μετά το 1970, σε 15 από τις 19 χώρες ως προς την ελαστικότητα και 13 από τις 19 ως προς τη μεταβλητότητα.¹²⁷ Ο Drummond καταλήγει στο συμπέρασμα ότι από το 1970 έως το 1995 παρατηρείται σταδιακή πτώση της σταθερότητας των κομματικών συστημάτων και άνοδος της εκλογικής μεταβλητότητας. Οι εκλογικές τύχες των κομμάτων έχουν γίνει λιγότερο προβλέψιμες¹²⁸.

¹²³ Keman Hans, Krouwel Andre (Vrije Universiteit Amsterdam), “The Rise of a New Political Class? The populist challenge and Party transformation in Western Europe”, Paper presented at the POLIS Conference – Workshop: «Expert Rule versus popular protest: The elitist – populist divide in European Politics», Paris, 17 – 18 June 2005, σελ. 7

¹²⁴ Mair Peter, “In the Aggregate: Mass Electoral Behaviour in Western Europe, 1950 – 2000”, in Keman Hans (ed.), *Comparative Democratic Politics. A guide to Contemporary Theory and Research*, Sage, London, 2002, pp. 120 - 144

¹²⁵ Drummond Andrew J., “Electoral Volatility and Party Decline in Western Democracies: 1970 – 1995”, *Political Studies*, vol.54, 2006, pp. 628 - 647

¹²⁶ Όπ.παρ.

¹²⁷ Όπ.παρ. σελ. 632

¹²⁸ Όπ.παρ. σελ. 635

2.2 Εκλογική Μεταβλητότητα και Εκλογική Ελαστικότητα των Σοσιαλδημοκρατών (1950 – 2007)

Στην ανάλυσή μας θα εξετάσουμε την εκλογική **μεταβλητότητα** (volatility) και την εκλογική **ελαστικότητα** (elasticity)¹²⁹ - (ως δείκτες ανάλυσης) - των Δυτικοευρωπαϊκών Σοσιαλιστικών κομμάτων από το 1950 – 2007. Έτσι, επιτυγχάνεται τριπλασιασμός σχεδόν του χρονικού διαστήματος ανάλυσης της εκλογικής μεταβλητότητας και ελαστικότητας¹³⁰. Υπολογίσαμε τους δύο δείκτες, βάσει των εκλογικών αυξομειώσεων των Σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων¹³¹. Οι παρακάτω πίνακες περιλαμβάνουν τη **μέση απόλυτη μεταβλητότητα**¹³² και τη **μέση**

¹²⁹ Η **εκλογική ελαστικότητα** (*electoral elasticity*) υπολογίζεται από τη διαφορά μεταξύ του καλύτερου και του χειρότερου εκλογικού ποσοστού ενός κόμματος, σε μία συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Βλέπε σχετικά Drummond Andrew J., “Electoral Volatility and Party Decline in Western Democracies: 1970 – 1995”, *Political Studies*, vol.54, 2006, pp. 628 – 647. Στη Στατιστική, την ελαστικότητα δείχνει το Εύρος.

¹³⁰ Ο Drummond (βλέπε παραπάνω) επιχειρεί ένα «update» των δεδομένων των Rose και Urwin. Εμείς, κατά κάποιον τρόπο επιχειρούμε ένα «update» των δεδομένων του Drummond. Επικεντρώνοντας όμως την ανάλυσή μας, στα συμπεράσματα που προκύπτουν από την επεξεργασία των εκλογικών δεδομένων των Σοσιαλιστικών κομμάτων.

¹³¹ Παραθέτουμε τα εκλογικά ποσοστά που χρησιμοποιήσαμε στο Παράρτημα της εργασίας.

¹³² Για την εύρεση της μέσης απόλυτης μεταβλητότητας, σε κάθε χρονική περίοδο, υπολογίζουμε την απόλυτη διαφορά (μεταβολή) του εκλογικού ποσοστού μεταξύ δύο εκλογικών αναμετρήσεων. Στη συνέχεια, αθροίζουμε τις απόλυτες διαφορές και διαιρούμε το άθροισμα με τον αριθμό των υπό μελέτη εκλογικών αναμετρήσεων μειωμένο κατά ένα. Έτσι για n εκλογικές αναμετρήσεις και n-1 μεταβολές ανάμεσα στην κάθε εκλογή i και την επόμενη i+1, η μέση απόλυτη μεταβλητότητα είναι:

$$mC = \frac{\sum_{i=1}^{n-1} |v_i - v_{i+1}|}{n-1}, \text{ όπου } mC \text{ η μέση απόλυτη μεταβλητότητα (mean Change) και } v_i \text{ το ποσοστό}$$

του κόμματος στην εκλογή i. Το αποτέλεσμα μας δίνει το μέσο ποσοστό μεταβολής της ψήφου για κάθε ερευνώμενο κόμμα στην υπό μελέτη περίοδο. Έτσι π.χ. στον Πίνακα 4Α φαίνεται ότι την περίοδο 1950-1973 το ποσοστό των Εργατικών στη Μεγάλη Βρετανία μεταβάλλεται (διακυμαίνεται) κατά Μ.Ο. 2,8% μεταξύ των διαφόρων εκλογικών αναμετρήσεων. Στην Ιρλανδία, αυτή η μέση μεταβολή είναι μικρότερη (2,5%). Ως αποτέλεσμα θεωρούμε το ποσοστό μεταβλητότητας της ψήφου των σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων ως προς το σύνολο των ψήφων, σε κάθε χώρα. Η εύρεση του μαθηματικού τύπου, για τη μέτρηση της απόλυτης και σχετικής μεταβλητότητας ανήκει στον Παναγιώτη Κουστένη.

Για την εκτίμηση της μέσης απόλυτης μεταβλητότητας ως θεωρητική αφετηρία χρησιμοποιούμε τη μεθοδολογία του Pedersen στο Pedersen's Index of Electoral Volatility στο Pedersen Mogens N., “Electoral Volatility in Western Europe, 1948-1977”, *European Journal of Political Research*, vol.7, no. 1, 1979, pp.1 – 26. Με τη διαφορά ότι το ζητούμενο εδώ είναι η εκτίμηση της μεταβλητότητας των ποσοστών ενός συγκεκριμένου κόμματος και όχι του συνόλου του κομματικού συστήματος.

σχετική μεταβλητότητα¹³³ των Σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων την περίοδο 1950 – 2007.

Εκλογική Μεταβλητότητα (1950 – 2007)

ΠΙΝΑΚΑΣ 10

Μέση Απόλυτη Εκλογική Μεταβλητότητα (1950 – 2007)

Μέση Απόλυτη Εκλογική Μεταβλητότητα	1950 - 1973	1974 - 2007
Δανία	3,2	3,3
Σουηδία	2,1	4,0
Μεγάλη Βρετανία	2,8	4,7
Αυστρία	2,1	3,3
Νορβηγία	4,3	5,5
Γερμανία	3,4	3,0
Σύνολο Βορρά	3,0	4,0
Βέλγιο	2,2	3,3
Ολλανδία	2,8	6,3
Φιλανδία	3,5	3,1
Λουξεμβούργο	3,7	4,4
Ιρλανδία	2,5	3,2
Σύνολο Κεντρικής Ευρώπης	2,9	4,1

¹³³Ως μέση σχετική μεταβλητότητα (Πίνακας 4B) ορίζουμε το πηλίκο της μέσης απόλυτης μεταβλητότητας ενός κόμματος σε μια περίοδο –όπως ορίστηκε στην προηγούμενη σημείωση- προς το

$$\text{μέσο ποσοστό του σε αυτήν την περίοδο: } rmC = \frac{mC}{mn} = \frac{\sum_{i=1}^{n-1} |v_i - v_{i+1}|}{n-1}, \text{ όπου } rmC \text{ η relative mean}$$

change και mn το μέσο ποσοστό του κόμματος κατά την υπό εξέταση περίοδο. Η τιμή αυτού του δείκτη προσδιορίζει το τμήμα του ποσοστού του κατά το οποίο μεταβάλλεται η δύναμή του κατά Μ.Ο.

Για παράδειγμα, στην περίπτωση της Μεγάλης Βρετανίας, η μέση διακύμανση της δύναμης του Εργατικού Κόμματος (Labour Party) κατά 2,8% την περίοδο 1950-1973, συγκρινόμενη με το μέσο ποσοστό του (45,7% - βλέπε Πίνακα 3Α) αντιπροσωπεύει μόλις το 6,1% της δύναμής του. Αντιθέτως, η διακύμανση των Εργατικών κατά 2,5% στην Ιρλανδία ως προς τη μέση δύναμή τους (12,9% - βλέπε Πίνακα 3Α) αντιπροσωπεύει το 19,3% της δύναμής τους. Δεν είναι, απλώς, σημαντικότερη μεταβλητότητα από αυτή των Βρετανών, αλλά καταγράφεται και ως **η ισχυρότερη μέση σχετική μεταβλητότητα** στην Ευρώπη την περίοδο 1950-1973.

Γαλλία	2,5	7,0
Ελλάδα	-	6,3
Ισπανία	-	5,2
Πορτογαλία	-	6,5
Σύνολο Νότου	-	6,0
Συνολικοί μέσοι όροι μέσης απόλυτης εκλογικής μεταβλητότητας (%)	2,9	4,3 (12 χώρες) 4,6 (15 χώρες)

Από τα στοιχεία του Πίνακα 10 προκύπτει ότι κατά την περίοδο 1950-1973 η μεταβλητότητα στο Βόρειο μοντέλο της «κλασικής σοσιαλδημοκρατίας» και στην Κεντρική Ευρώπη είναι συνολικά περίπου η ίδια (3% για την πρώτη υποπερίοδο και 2,9% για τη δεύτερη). Στον Βορρά υπολογίζεται κατά μέσο όρο στο 3,0%, αφού τα περισσότερα κόμματα του εν λόγω μοντέλου κυμάνθηκαν σε ποσοστά μεταξύ 40% και 48%. Τη μικρότερη μεταβλητότητα παρουσιάζουν η Σουηδία (με ποσοστά κυρίως από 45% έως 50%) και η Αυστρία (με ποσοστά γύρω στο 43% που μόνο στις αρχές τις δεκαετίας του '70 σταθεροποιήθηκαν στο 50%). Ακολουθούν η Μεγάλη Βρετανία (με ένα ποσοστό που εν γένει κινήθηκε μεταξύ 43% και 47%), η Δανία (με σχετική σταθερότητα γύρω στο 40-41% μέχρι τη δεκαετία του '60 και με μεγάλη πτώση στο 25,6% το 1973) και η Γερμανία (με μία εντυπωσιακή αλλά διαρκή και ομαλή άνοδο από 28,8% το 1953 σε 45,8% το 1972). Τη μεγαλύτερη μεταβλητότητα παρουσιάζει η Νορβηγία κυρίως λόγω της μεγάλης **πτώσης** κατά 11,2% μεταξύ 1969 και 1973 (από 46,6% σε 35,4%) που βαραίνει ιδιαίτερα εξαιτίας του μικρού αριθμού εκλογικών αναμετρήσεων (6), παρά την προηγούμενη της σταθερότητα.

Στο μοντέλο της Κεντρικής Ευρώπης η μεταβλητότητα εκτιμάται στο 2,9%. Τα περισσότερα κόμματα του μοντέλου κυμάνθηκαν μεταξύ 25% και 35%. Τη μικρότερη μεταβλητότητα παρουσιάζουν το Βέλγιο (με ποσοστά που ως το 1961 κυμαίνονταν στο 35-37% και μετά υποχώρησαν γύρω στο 27-28%) και η Ιρλανδία (με ποσοστά περί το 11% που κατά τη δεκαετία του '60 ανέβηκαν σε 15-17%). Μεσαίας μεταβλητότητας χώρα είναι η Ολλανδία με ποσοστά να κυμαίνονται από 23% έως 30%, ενώ υψηλότερη παρουσιάζεται η μεταβλητότητα στη Φιλανδία

(κυρίως λόγω του χαμηλού 19,5% το 1962, παρά την κατά τα άλλα γενική σταθερότητα γύρω στο 25%) και στο Λουξεμβούργο (εξαιτίας της αρχικής υποχώρησης από το 41,4% το 1951 στο 35,1% το 1954 και της νέας πτώσης κάτω από 30% στις αρχές της δεκαετίας του 1970).

ΠΙΝΑΚΑΣ 11

Μέση Σχετική Εκλογική Μεταβλητότητα (1950 – 2007)

Μέση Σχετική Εκλογική Μεταβλητότητα	1950 - 1973	1974 - 2007
Δανία	8,5%	10,4%
Σουηδία	4,5%	9,6%
Μεγάλη Βρετανία	6,2%	12,9%
Αυστρία	4,6%	7,9%
Νορβηγία	9,7%	15,5%
Γερμανία	9,1%	7,8%
Σύνολο Βορρά	7,1%	10,7%
Βέλγιο	6,7%	12,8%
Ολλανδία	9,9%	23,1%
Φιλανδία	14,2%	12,7%
Λουξεμβούργο	10,1%	16,8%
Ιρλανδία	19,3%	29,9%
Σύνολο Κεντρικής Ευρώπης	12,0%	19,1%
Γαλλία	15,5%	25,9%
Ελλάδα	-	16,3%
Ισπανία	-	15,4%
Πορτογαλία	-	16,9%
Σύνολο Νότου	-	16,2%
Συνολικοί μέσοι όροι μέσης σχετικής εκλογικής μεταβλητότητας (%)	9,8%	15,4% (12 χώρες) 15,6% (15 χώρες)

Γενικά, σε όλες τις χώρες την περίοδο 1950-1973 η μεταβλητότητα κινήθηκε σε χαμηλά σχετικώς επίπεδα, μεταξύ 2,1% και 3,7%, με την εξαίρεση της Νορβηγίας

(4,3%). Παρόλα αυτά, ο δείκτης της σχετικής μεταβλητότητα (Πίνακας 11) επιτρέπει να διακρίνουμε μια ουσιαστική διαφορά μεταξύ Βορρά - Νότου. Αυτή η διαφοροποίηση οφείλεται στα μεγάλα ποσοστά των βόρειων «κλασικών» σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων που μειώνει δραστικά τις τιμές της μέσης σχετικής μεταβλητότητας (σε επίπεδα κάτω από 10%, ακόμα και αυτή της Νορβηγίας, της ισχυρότερης σε απόλυτη μεταβλητότητα χώρας) σε σχέση με αυτές της Κεντρικής Ευρώπης, όπου οι 3 από τις 5 χώρες εμφανίζονται να διακυμαίνονται σε ποσοστό μεγαλύτερο από το 10% της εκλογικής τους επιρροής. Τη μεγαλύτερη τιμή φαίνεται να έχει η Ιρλανδία με 19,3%, μία από τις χώρες με τη μικρότερη απόλυτη μεταβλητότητα. Τέλος, χώρα με υψηλή σχετική μεταβλητότητα είναι και η Γαλλία κυρίως λόγω του μικρού μέσου ποσοστού της (16,1%), όπως συμβαίνει στην περίπτωση της Ιρλανδίας.

Η κατάσταση διαφοροποιείται έντονα μετά το 1973 και την πετρελαϊκή κρίση, ενώ μέχρι σήμερα η δυναμική δεν έχει σταθεροποιηθεί. Η περίοδος **1974-2007** παρουσιάζει **εντονότερη μεταβλητότητα** από την προηγούμενη. Για τις περισσότερες χώρες που ερευνήσαμε στην πρώτη περίοδο η μέση απόλυτη μεταβλητότητα (Πίνακας 10) ξεκινάει από το 3% και σε κάποιες περιπτώσεις ξεπερνάει αισθητά το 5%, όπως στη Νορβηγία, την Ολλανδία και τη Γαλλία¹³⁴ (η Γαλλία εμφανίζει τη μεγαλύτερη τιμή με 7%), ενώ στο ίδιο υψηλό επίπεδο κυμαίνονται και τα νέα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα του **Νότου** (Ελλάδα, Ισπανία, Πορτογαλία).

Στις χώρες του Βόρειου μοντέλου, η Γερμανία και η Δανία βρίσκονται στα χαμηλότερα επίπεδα μεταβλητότητας - γύρω στο 3% - (λόγω της μεγάλης πτώσης των κομμάτων τη δεκαετία του '80 και μιας δεύτερης το 2000, μετά την ανάκαμψή τους στα τέλη της δεκαετίας του '90) μαζί την Αυστρία (με τη συνεχή, αλλά ομαλή πτώση μετά το 1980). Εντονότερη μεταβλητότητα παρουσιάζει η Μεγάλη Βρετανία (με την αξιοσημείωτη μεγάλη πτώση στη δεκαετία του '80 και την αισθητή ανάκαμψη μετά το 1997) και η Σουηδία (με τις συνεχείς αυξομειώσεις και τη γενική

¹³⁴ Η εκλογική μεταβλητότητα στη Γαλλία το 2002 ήταν υψηλότερη από κάθε άλλη προ - 1978 περίοδο. Βλέπε σχετικά, Knapp Andrew, "Ephemeral Victories? France's Governing Parties, the Ecologists, and the Far Right" in Mair Peter, Muller Wolfgang C. and Plasser Fritz (Eds), *Political Parties and Electoral Change – Party Responses to Electoral Markets*, Sage Publications, London, 2004, p.54

πτωτική τάση από το 1990), ενώ η χώρα με τη μεγαλύτερη μεταβλητότητα στο πρώτο μοντέλο (5,5%) παραμένει και αυτήν την περίοδο η Νορβηγία (με τάση παρόμοια με εκείνη της Σουηδίας).

Στις κεντρικές χώρες η γενική μεταβλητότητα είναι και πάλι σχεδόν ισοδύναμη με αυτή του Βορρά. Στις χαμηλότερες θέσεις (γύρω στο 3%) βρίσκονται η Ιρλανδία (με την ξαφνική, αλλά στιγμιαία αύξηση στις αρχές της δεκαετίας του '90) και η Φιλανδία με το Βέλγιο (που προσομοιάζουν στην πορεία του σουηδικού και του νορβηγικού κόμματος, αλλά με μεγαλύτερη ομαλότητα). Ακολουθεί το Λουξεμβούργο (με αύξηση τη δεκαετία του '80 και πτώση στη συνέχεια) και στην υψηλότερη θέση (6,3%) βρίσκεται η Ολλανδία με τις μεγάλες μεταπτώσεις μετά το '90 και την «ελεύθερη πτώση» το 2002.

Στο Νότο εντοπίζεται και η μεγαλύτερη μεταβλητότητα κυρίως λόγω της εντυπωσιακής ανόδου της Σοσιαλδημοκρατίας στην Ελλάδα και την Ισπανία μετά το 1981 και τη μετέπειτα ύφεσή της (στην Ελλάδα το ΠΑΣΟΚ κάνει ακόμα ένα ανοδικό άλμα το 1993). Πιο ομαλή είναι η εικόνα στην Πορτογαλία (λόγω των δύο σημαντικών κάμψεων στα μέσα των δεκαετιών του '70 και του '80).

Η Γαλλία, τέλος, (με την τεράστια άνοδο του 1981 που διατήρησε το κόμμα σε επίπεδα άνω του 30% και την αξιοσημείωτη πτώση στη συνέχεια) καταγράφει την **υψηλότερη μεταβλητότητα** των Ευρωπαϊκών Σοσιαλδημοκρατικών Κομμάτων (7%) για αυτήν την περίοδο.

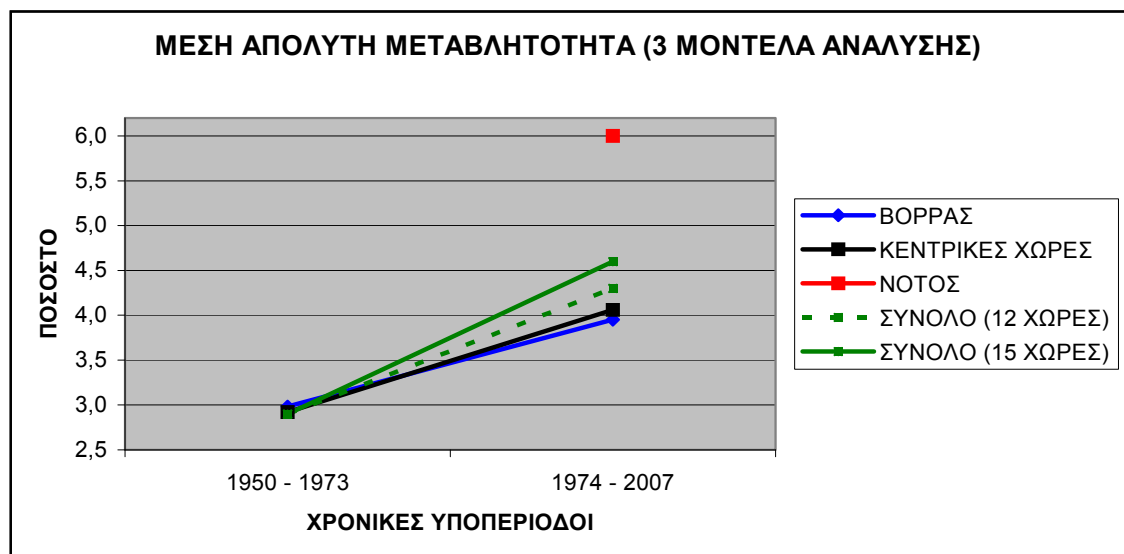
Η εκτίμηση της σχετικής μεταβλητότητας δεν αλλάζει ουσιαστικά την εικόνα, παρά μόνο την κάνει εντονότερη για τις Κεντρικές χώρες, όπως και στην περίοδο 1974-2007. Ο Νότος βρίσκεται ως μοντέλο στη 2^η θέση. Οι χώρες με τη μικρότερη εκλογική δυναμική είναι αυτές που παρουσιάζουν και τις μεγαλύτερες τιμές του δείκτη (κυρίως η Ολλανδία και η Γαλλία) ενώ και πάλι την πρώτη θέση κατέχει η Ιρλανδία.

Γενικότερα μεταξύ των δύο περιόδων η μεταβλητότητα παρουσιάζεται παντού αυξημένη (με μικρές εξαιρέσεις τη Γερμανία και τη Φιλανδία). Η σημαντικότερη αύξηση απόλυτης μεταβλητότητας παρατηρείται στη Γαλλία (κατά 4,5 μονάδες) και στην Ολλανδία (κατά 3,5 μονάδες).

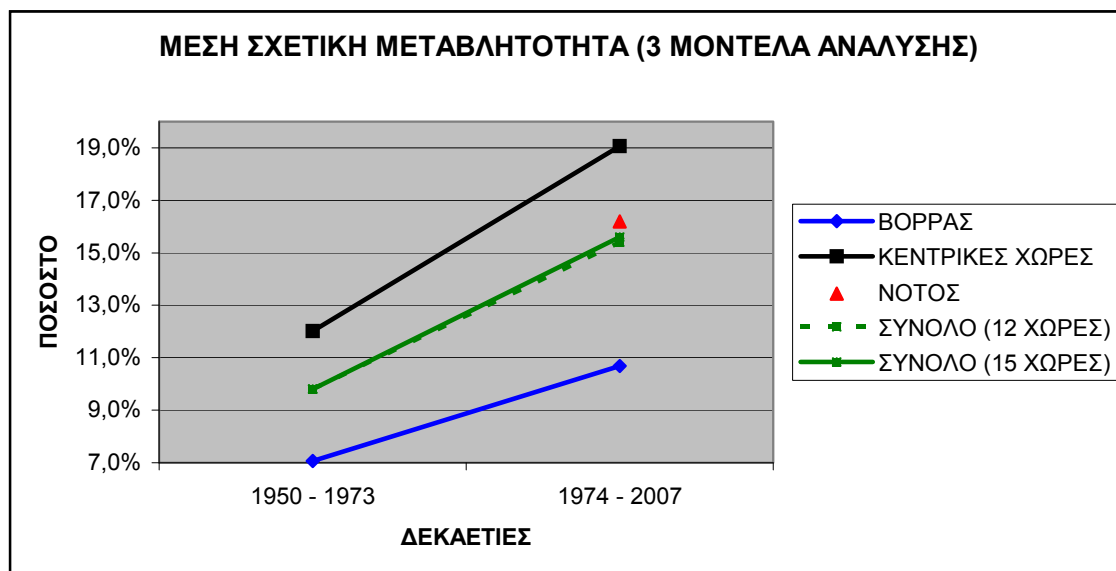
Συνολικά, μπορούμε να ερμηνεύσουμε την αύξηση της μεταβλητότητας κατά την δεύτερη περίοδο από τη σταδιακή (άλλοτε εντονότερη, άλλοτε ομαλότερη) πτώση των κομμάτων στο Βορρά και την Κεντρική Ευρώπη, μετά την κρίση του 1973, αλλά και στη μεγάλη κάμψη των κομμάτων στη Μεγάλη Βρετανία και την Πορτογαλία τη δεκαετία του '80, όπως και τη ραγδαία άνοδο την ίδια εποχή στη Γαλλία, την Ελλάδα και την Ισπανία.

Γενικά πάντως, δεν είναι η συμπερίληψη των χωρών του Νότου που διαμορφώνει αυτήν την τάση των 12 υπολοίπων χωρών, απλώς την ενισχύει ελάχιστα. Εξάλλου, οι χώρες του Νότου μπορεί να παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη απόλυτη μεταβλητότητα (με το Βορρά και την Κεντρική Ευρώπη σχεδόν να συμπίπτουν), όμως στη σχετική μεταβλητότητα τοποθετούνται στη μέση, με τις Κεντρικές χώρες να κατέχουν την πρώτη θέση λόγω των χαμηλών μέσων ποσοστών τους. Τα παραπάνω παριστάνονται γραφικά στα δύο ακόλουθα διαγράμματα:

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2

Εκλογική Ελαστικότητα¹³⁵ (1950 – 2007)

ΠΙΝΑΚΑΣ 12

Μέση Εκλογική Ελαστικότητα (1950 – 2007)

Μέση Εκλογική Ελαστικότητα	1950 - 1973	1974 - 2007
Δανία	16,5	12,8
Σουηδία	6,5	10,6
Μεγάλη Βρετανία	5,8	15,6
Αυστρία	7,9	17,8
Νορβηγία	12,9	17,9
Γερμανία	17	9,4
Βέλγιο	10,1	10,8
Ολλανδία	9,1	12,6
Φιλανδία	7,7	6,9

¹³⁵ Ως εκλογική ελαστικότητα ορίζουμε την απόλυτη διαφορά μεταξύ του μεγαλύτερου και του μικρότερου εκλογικού ποσοστού ή, με άλλα λόγια, μεταξύ της καλύτερης και χειρότερης εκλογικής επίδοσης ενός κόμματος, σε μία συγκεκριμένη χρονική περίοδο.

Λουξεμβούργο	9,1	11,3
Ιρλανδία	7,9	5,2
Γαλλία	6,6	20,1
Ελλάδα	-	34,5
Ισπανία	-	19,1
Πορτογαλία	-	24,3
Συνολικοί μέσοι όροι μέσης εκλογικής ελαστικότητας	9,8	12,6 15,3 (15 χώρες)

Από τα στοιχεία του Πίνακα 12 προκύπτει ότι κατά την περίοδο 1950-1973 οι χώρες που παρουσιάζουν μεγαλύτερη ελαστικότητα είναι η Γερμανία (με 17 μονάδες), η Δανία (με 16,5) και η Νορβηγία (με 12,9) και όλες ανήκουν στο πρώτο μοντέλο ανάλυσης. Η εκλογική ελαστικότητα στο Βόρειο μοντέλο της «κλασικής σοσιαλδημοκρατίας» υπολογίζεται κατά μέσο όρο στις 11,1 μονάδες. Τη μικρότερη ελαστικότητα παρουσιάζουν η Μεγάλη Βρετανία (με 43,8% - χαμηλότερο ποσοστό - το 1959 και 48% υψηλότερο το 1966) και η Σουηδία (συγκεντρώνοντας το χαμηλότερο ποσοστό της – 44,6% - το 1956 και το υψηλότερο – 50,1% - το 1968). Να σημειώσουμε ότι και οι δύο χώρες εμφανίζουν υψηλή εκλογική δυναμική την περίοδο 1950 – 1973, με ποσοστά πάνω από 40%, κάτι που δικαιολογεί τη μειωμένη ελαστικότητά τους. Ακολουθεί η Αυστρία (με ένα ποσοστό που κινείται μεταξύ 42,1% και 50%), η Δανία (με αυξημένη ελαστικότητα εξαιτίας της μεγάλης πτώσης της δύναμής της στο 25,6% το 1973) και η Γερμανία (συγκεντρώνοντας την υψηλότερη ελαστικότητα, όχι μόνο μεταξύ των χωρών του πρώτου μοντέλου, αλλά από όλες τις χώρες για την πρώτη περίοδο - εξαιτίας της εντυπωσιακής ανόδου της από 28,8% το 1953 σε 45,8% το 1972). Μεγάλη ελαστικότητα παρουσιάζει και η Νορβηγία κυρίως λόγω της μεγάλης **πτώσης** κατά 11,2% μεταξύ 1969 και 1973 (από 46,6% σε 35,4%).

Στο μοντέλο της Κεντρικής Ευρώπης η εκλογική ελαστικότητα εκτιμάται στο 8,8%. Το μοντέλο παρουσιάζει μία ιδιομορφία, καθώς οι τέσσερις από τις πέντε χώρες που περιλαμβάνει (το Βελγικό εμφανίζεται ως το κόμμα με τη μεγαλύτερη

ελαστικότητα στο εσωτερικό του δεύτερου μοντέλου ανάλυσης) εμφανίζουν όμοια ή σχεδόν όμοια ελαστικότητα. Τη μικρότερη ελαστικότητα παρουσιάζουν η Φιλανδία και η Ιρλανδία (με ποσοστά σχεδόν όμοια) και ακολουθούν η Ολλανδία και το Λουξεμβούργο (με όμοια ποσοστά). Η Γαλλία ως χώρα – εξαίρεση εμφανίζει σχετικά μικρή ελαστικότητα αφού τα ποσοστά του γαλλικού σοσιαλδημοκρατικού κόμματος κυμάνθηκαν από 12,6% έως 19,2%.

Γενικά, σε όλες τις χώρες την περίοδο 1950-1973 η ελαστικότητα (όπως και η μεταβλητότητα) κινήθηκε σε χαμηλά σχετικώς επίπεδα (της τάξης του 6,6%), με συνολικό μέσο όρο 9,8%.

Η εκλογική ελαστικότητα διαφοροποιείται κατά τη δεύτερη περίοδο που εξετάζουμε. Το χρονικό διάστημα **1974-2007** παρουσιάζει **ελαφρώς εντονότερη ελαστικότητα** από το προηγούμενο. Για τις περισσότερες χώρες που ερευνήσαμε στην πρώτη περίοδο, η μέση εκλογική ελαστικότητα ξεκινά από το 5,8% και σε κάποιες περιπτώσεις ξεπερνάει το 16%, όπως στην περίπτωση της Γερμανίας και του SPD. Στη δεύτερη περίοδο, όμως, εισάγονται στην ανάλυσή μας τα κόμματα του Σοσιαλδημοκρατικού Νότου με εξαιρετικά υψηλά ποσοστά ελαστικότητας (ειδικά σε Ελλάδα και Πορτογαλία).

Στις χώρες του Βόρειου μοντέλου, η ελαστικότητα εκτιμάται στο 9,4% και ελάχιστα αυξημένη (κατά 0,6%), συγκριτικά με την πρώτη περίοδο. Η Γερμανία και η Δανία εμφανίζουν μειωμένα ποσοστά ελαστικότητας σε σχέση με την πρώτη περίοδο. Η ελαστικότητα στη Γερμανία μειώνεται κατά 7,6 μονάδες ενώ στη Δανία κατά 3,7. Εντονότερη ελαστικότητα παρουσιάζει η Μεγάλη Βρετανία (με αύξηση του ποσοστού της κατά 10 περίπου μονάδες) και η Αυστρία, ενώ η χώρα με τη μεγαλύτερη ελαστικότητα στο πρώτο μοντέλο εμφανίζεται η Νορβηγία με 17,9% (με παρόμοιο ποσοστό εμφανίζεται και η ελαστικότητα του Αυστριακού Σοσιαλδημοκρατικού κόμματος).

Στις κεντρικές χώρες, η γενική εκλογική ελαστικότητα δεν είναι πολύ διαφορετική από αυτή της πρώτης περιόδου. Η Ιρλανδία και η Φιλανδία εμφανίζουν μειωμένο εκλογικό εύρος ενώ οι υπόλοιπες χώρες του μοντέλου εμφανίζουν ελάχιστα αυξημένα ποσοστά ελαστικότητας.

Στο Νότο εντοπίζεται και η μεγαλύτερη ελαστικότητα κυρίως λόγω της εντυπωσιακής ανόδου της Σοσιαλδημοκρατίας στην Ελλάδα, μετά το 1981. Το ΠΑΣΟΚ εμφανίζει τη μεγαλύτερη ελαστικότητα σε σχέση με τα υπόλοιπα κόμματα του «Σοσιαλδημοκρατικού Νότου», ξεκινώντας από 13,6% το 1974 και φτάνοντας στο εντυπωσιακό 48,1% στις εκλογές του 1981.

Η Γαλλία, τέλος, (με την τεράστια άνοδο του 1981 που διατήρησε το κόμμα σε επίπεδα άνω του 30% και την αξιοσημείωτη πτώση στη συνέχεια) συγκαταλέγεται στις χώρες με τα μεγαλύτερα ποσοστά εκλογικής **ελαστικότητας** (20,1%) για αυτήν την περίοδο (και με τη μεγαλύτερη αύξηση ποσοστού, σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο).

Γενικότερα, μεταξύ των δύο περιόδων η ελαστικότητα παρουσιάζεται παντού **αυξημένη** (με εξαιρέσεις τη Γερμανία, τη Δανία, την Ιρλανδία και τη Φιλανδία). Συνολικά, είναι λογικό τη δεύτερη περίοδο (1974 – 2007) **η εκλογική ελαστικότητα να εμφανίζεται μεγαλύτερη επειδή μεγαλύτερη παρουσιάζεται και η μεταβλητότητα που για μεγάλες χρονικές περιόδους δείχνει και συγκεκριμένη τάση (ανοδική ή πτωτική)**. Αξίζει να σημειώσουμε, όμως, ότι η αύξηση των συνολικών (για όλα τα προς εξέταση κόμματα) ποσοστών ελαστικότητας, μεταξύ των δύο περιόδων είναι μικρή: 2,9 μονάδες για τις χώρες του Βόρειου μοντέλου και 0,6% για τις κεντρικές χώρες (εξαίρεση αποτελεί η περίπτωση της Γαλλίας).

Σημαντική εξίσου παρατήρηση είναι ότι το συγκεντρωτικό 9,8% της πρώτης περιόδου, προκύπτει από ανοδικές εκλογικές πορείες των κομμάτων ενώ το συγκεντρωτικό 12,6% (αυξημένο κατά 2,8% σε σχέση με το 9,8% της πρώτης) της δεύτερης περιόδου από πτωτικές. Τέλος, το 15,3% περιλαμβάνει και τις χώρες του Νότου, οι οποίες συγκεντρώνουν αυξημένα εκλογικά ποσοστά και κατά συνέπεια εμφανίζουν υψηλή εκλογική ελαστικότητα.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

3. Η ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ (1950 – 2007)

Στο τρίτο κεφάλαιο, θα εξετάσουμε την *κυβερνητική σταθερότητα* των Δυτικοευρωπαϊκών Σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων στη χρονική περίοδο 1950 – 2007. Η κυβερνητική σταθερότητα αποτελεί τη δεύτερη βασική μεταβλητή στην παρούσα εργασία. Ακολουθώντας την ίδια μεθοδολογία που χρησιμοποιήσαμε στο πρώτο μέρος, θα χωρίσουμε την εξεταζόμενη περίοδο σε όμοιες υποπεριόδους ανάλυσης: 1^η) 1950 – 1975 και 2^η) 1975 – 2007. Βασικός στόχος του δεύτερου μέρους είναι η καταγραφή και ερμηνεία της κυβερνητικής «παρουσίας» κάθε Σοσιαλδημοκρατικού κόμματος στις 15 χώρες, αφού πρώτα αναλύσουμε κάποιους χρήσιμους δείκτες. Η *κυβερνητική διάρκεια* είναι ένας από αυτούς. Πόσο διαρκούν οι σημερινές Σοσιαλδημοκρατικές κυβερνήσεις; Διαρκούν περισσότερο ή λιγότερο σε σχέση με το παρελθόν; Οι Σοσιαλιστές στην εξουσία κυβερνούν σε αυτοδύναμες κυβερνήσεις ή σε κυβερνήσεις «συνεργασίας»; Ποιες χώρες έχουν μεγαλύτερη κυβερνητική σταθερότητα; Είναι μερικά από τα ερωτήματα που θα επιχειρήσουμε να απαντήσουμε, στις ενότητες που ακολουθούν.

3.1 Η Κυβερνητική Διάρκεια (1950 – 2007)

Στην ενότητα αυτή θα εξετάσουμε τη *διάρκεια* όλων των Δυτικοευρωπαϊκών κυβερνήσεων, ανεξάρτητα από το «πολιτικό τους χρώμα» (αν δηλαδή είναι κεντροαριστερές ή κεντροδεξιές) από το 1950 έως το 2007. Η διάρκεια στην ανάλυση που ακολουθεί, αποτελεί παράμετρο της κυβερνητικής σταθερότητας. Πριν μελετήσουμε όμως την κυβερνητική διάρκεια των Ευρωπαίων Σοσιαλιστών, ας δούμε πώς διαμορφώνεται ο αριθμός των εκλογικών αναμετρήσεων, στη χρονική περίοδο που εξετάζουμε.

ΠΙΝΑΚΑΣ 13

Εκλογικές Αναμετρήσεις (1950 – 2007)

Εκλογικές Αναμετρήσεις	1950 - 1973	1974 - 2007
Δανία	15	15
Σουηδία	11	13
Μεγάλη Βρετανία	10	9
Αυστρία	11	10
Νορβηγία	12	13
Γερμανία	15	12
Σύνολο Βορρά	74	72
Βέλγιο	12	19
Ολλανδία	12	10
Φιλανδία	29	16
Λουξεμβούργο	8	7
Ιρλανδία	9	12
Σύνολο Κεντρικής Ευρώπης	70	64
Γαλλία	27	20
Ελλάδα	-	14
Ισπανία	-	9
Πορτογαλία	-	15
Σύνολο Νότου	-	38
Σύνολο Εκλογικών Αναμετρήσεων (N)	171	156 (12 χώρες) 194 (15 χώρες)
Συνολικοί μέσοι όροι εκλογικών αναμετρήσεων ανά υποπερίοδο	14,3	13 (12 χώρες) 12,9 (15 χώρες)

Πηγές: Woldendorp Jaap, Keman Hans and Budge Ian, *Party Government in 48 Democracies 1945 – 1998: Composition – Duration – Personnel*, Dordrecht Kluwer Academic Publishers, 2000, σελ.114 – 540, Caramani Daniele, *The Societies of Europe. Elections in Western Europe since 1815 – Electoral Results by Constituencies*, London, Macmillan, 2000, Mackie Tom and Rose Richard, *A decade of election results: Updating the International Almanac*, Centre for the study of Public Policy, Glasgow – Scotland, University of Strathclyde, 1997

Από τα στοιχεία του Πίνακα 13 προκύπτει ότι κατά την περίοδο 1950-1973 έγιναν 171 εκλογικές αναμετρήσεις στις δώδεκα υπό εξέταση χώρες. Οι χώρες που ανήκουν στο «βόρειο μοντέλο» φαίνεται να έχουν τις περισσότερες εκλογικές αναμετρήσεις κατά μέσο όρο (74) σε σχέση με τις χώρες του «κεντρικού μοντέλου» (70). Από τις χώρες του Βορρά, η Δανία, η Γερμανία, η Σουηδία και η Αυστρία δείχνουν να έχουν τις περισσότερες εκλογικές αναμετρήσεις. Στις «κεντρικές χώρες», η ποσόστωση των εκλογικών αναμετρήσεων εμφανίζεται διαφορετική. Την υποπερίοδο 1950 – 1973 διεξήχθησαν στη Φιλανδία 29 εκλογές – εξαιρετικά μεγάλος αριθμός που καθιστά τη Φιλανδία ως χώρα με τις περισσότερες αναμετρήσεις στο σύνολο της περιόδου 1950 – 2007. Ακολουθούν το Βέλγιο και η Ολλανδία με 12 αναμετρήσεις, όπως και η Νορβηγία. Η Γαλλία τέλος ακολουθεί σε αριθμό εκλογών την περίπτωση της Φιλανδίας.

Τη δεύτερη υποπερίοδο (1974 – 2007) η εικόνα φαίνεται να διαφοροποιείται, καθώς παρατηρείται **μείωση** του αριθμού των εκλογικών αναμετρήσεων στο σύνολο των 12 χωρών, με μικρές εξαιρέσεις τις περιπτώσεις της Σουηδίας, Νορβηγίας, Βελγίου και Ιρλανδίας (στις οποίες παρατηρούμε μικρή αύξηση ως προς τον αριθμό των εκλογών). Μεγαλύτερη μείωση αναμετρήσεων εμφανίζει το «κεντρικό» μοντέλο. ενώ το «νότιο» φαίνεται να συγκεντρώνει 38 εκλογικές αναμετρήσεις, την περίοδο 1974 – 2007.

Συνολικά, στη δεύτερη υποπερίοδο ανάλυσης τα δύο μοντέλα ανάλυσης δείχνουν να έχουν λιγότερες εκλογικές αναμετρήσεις. Στην πρώτη (1950 – 1973) έχουμε 171 αναμετρήσεις ενώ στη δεύτερη 156 στις δώδεκα χώρες και 194 στις δεκαπέντε (είναι εύλογο να αυξάνεται ο αριθμός των αναμετρήσεων όταν προσθέτουμε και τις εκλογές που διεξήχθησαν στις 15 χώρες). Οι δώδεκα χώρες έχουν 171 εκλογές την περίοδο 1950 – 1973 και 156 την περίοδο 1974 – 2007 (15 αναμετρήσεις λιγότερες).

Στους συγκεντρωτικούς μέσους όρους αναμετρήσεων παρατηρείται πτώση κατά μία περίπου μονάδα (από 14,3 σε 13) στις δώδεκα χώρες και κατά 1,4 στις δεκαπέντε (12,9 αναμετρήσεις κατά μέσο όρο). Το δείγμα μας για την ανάλυση της *κυβερνητικής διάρκειας*, που ακολουθεί, θα είναι οι 365 εκλογικές αναμετρήσεις, που διεξάγονται στις δεκαπέντε χώρες την περίοδο 1950 – 2007.

ΠΙΝΑΚΑΣ 14

Κυβερνητική Διάρκεια (1950 – 2007)

Κυβερνητική Διάρκεια (σε χρόνια)	1950 - 1973	1974 - 2007
Δανία	1,7	2,2
Σουηδία	2,3	2,1
Μεγάλη Βρετανία	2,4	3,1
Αυστρία	2,1	3,2
Νορβηγία	2,0	2,3
Γερμανία	1,6	2,6
Σύνολο Βορρά	2,0	2,6
Βέλγιο	1,9	1,9
Ολλανδία	2,3	2,9
Φιλανδία	0,8	2,0
Λουξεμβούργο	2,9	5,0
Ιρλανδία	2,9	2,3
Σύνολο Κεντρικής Ευρώπης	2,2	2,8
Γαλλία¹³⁶	0,9	1,7
Ελλάδα	-	2,0
Ισπανία	-	3,0
Πορτογαλία	-	1,9
Σύνολο Νότου	-	2,3
Σύνολο Κυβερνητικής Διάρκειας (μέσοι όροι σε χρόνια)	2,0	2,6 (12 χώρες) 2,5 (15 χώρες)

¹³⁶ Στην περίπτωση της Γαλλίας, η οποία αποτελεί χώρα «εξαίρεση» στην έρευνά μας, δεν υπολογίζουμε την κατάσταση της «cohabitation». Χαρακτηριστικό γνώρισμα της «cohabitation» είναι οι συχνές αλλαγές πρωθυπουργών και κυβερνήσεων (κατά συνέπεια). **Στις μετρήσεις της διάρκειας των κυβερνήσεων – σε όλους τους πίνακες - υπολογίζουμε μόνο την κυβερνητική διάρκεια και όχι την κοινοβουλευτική** (κάτι που κάνουν οι Woldendorp Jaap, Keman Hans και Budge Ian στο βιβλίο τους *Party Government in 48 Democracies 1945 – 1998: Composition – Duration – Personnel*, όπ.παρ.). Εμείς μετρήσαμε με τη μεθοδολογία των ανωτέρω την κυβερνητική διάρκεια. Δηλαδή τη διάρκεια όλων των κυβερνήσεων που προκύπτουν μόνο από τις εκλογικές αναμετρήσεις που υπολογίσαμε και αναλύσαμε παραπάνω καθώς και στο πρώτο μέρος της εργασίας. Δεν υπολογίζουμε τη διάρκεια όλων των κυβερνητικών σχηματισμών που προκύπτουν στο χρονικό διάστημα μιας κυβερνητικής θητείας - κοινοβουλευτική διάρκεια (η οποία αποτελεί, εξίσου, μία πολύ ενδιαφέρουσα παράμετρο προς μελλοντική έρευνα).

Πηγές: Για τη χρονική περίοδο 1950 – 1998: Woldendorp Jaap, Keman Hans and Budge Ian, *Party Government in 48 Democracies 1945 – 1998: Composition – Duration – Personnel*, Dordrecht Kluwer Academic Publishers, 2000, Mackie Tom and Rose Richard, *A decade of election results: Updating the International Almanac*, Centre for the study of Public Policy, Glasgow – Scotland, University of Strathclyde, 1997

Για τη χρονική περίοδο 1999 – 2007: www.parties-and-elections.de, www.electionguide.org, www.wikipedia.org. Οι μέσοι όροι έχουν υπολογιστεί από τη γράφουσα.

Ο Πίνακας 14¹³⁷ δείχνει τη διάρκεια (κατά μέσο όρο) όλων των κυβερνήσεων που σχηματίστηκαν από το 1950 έως το 2007, ανεξάρτητα από το πολιτικό τους «χρώμα». Κατά συνέπεια, μπορούμε να εξάγουμε συμπεράσματα ‘‘συνόλου’’ ως προς τη διάρκεια των κεντροαριστερών και κεντροδεξιών κυβερνήσεων στις δεκαπέντε χώρες. Αξίζει να σημειώσουμε ότι η *κυβερνητική θητεία*¹³⁸ διαρκεί τέσσερα (4) χρόνια στις περισσότερες χώρες που εξετάζουμε, εκτός από τις περιπτώσεις της Μεγάλης Βρετανίας, του Λουξεμβούργου, της Ιρλανδίας και της Γαλλίας στις οποίες διαρκεί πέντε (5). Παρατηρώντας τον πίνακα προκύπτει ότι κατά την περίοδο 1950-1973 ο συνολικός μέσος όρος κυβερνητικής διάρκειας είναι 2 χρόνια ενώ την περίοδο 1974 – 2007 αυξάνεται κατά 0,6 μονάδες φτάνοντας τα 2,6 χρόνια στις δώδεκα και τα 2,5 στις δεκαπέντε χώρες. Η αύξηση αυτή δείχνει ότι σε συνολικό επίπεδο, οι Δυτικοευρωπαϊκές κυβερνήσεις **διαρκούν περισσότερο** απ’ότι στο παρελθόν.

Οι χώρες που ανήκουν στο «κεντρικό μοντέλο» φαίνεται να έχουν μεγαλύτερη κυβερνητική διάρκεια κατά μέσο όρο (2,2 χρόνια) σε σχέση με τις χώρες του «Βόρειου μοντέλου» (2,0 χρόνια) και στο σύνολο της περιόδου 1950 - 1973. Από τις χώρες του Βορρά, οι κυβερνήσεις της Μεγάλης Βρετανίας (2,4 χρόνια) και της

¹³⁷ Οι χώρες του Νότου (Ελλάδα, Ισπανία, Πορτογαλία) δεν έχουν ομαλό κοινοβουλευτικό καθεστώς πριν το 1973. Για το λόγο αυτό, υπολογίσαμε τη διάρκεια των κυβερνήσεών τους μόνο στη δεύτερη υποπερίοδο ανάλυσης. Η Ελλάδα ενώ έχει από τις πιο σταθερές (όσον αφορά τη διάρκεια) κυβερνήσεις στην Ευρώπη, εμφανίζεται με σχετικά μικρή κυβερνητική διάρκεια, εξαιτίας των δύο μικρής διάρκειας οικουμενικών κυβερνήσεων που συμπεριλαμβάνουμε στη μέτρηση.

¹³⁸ Ως κυβερνητική θητεία ορίζουμε την περίοδο από τη μία εκλογική αναμέτρηση στην άλλη – το χρονικό διάστημα δηλαδή από το σχηματισμό μιας κυβέρνησης μέχρι την προκήρυξη της επόμενης εκλογικής αναμέτρησης, βάσει του Συντάγματος κάθε κράτους.

Σουηδίας (2,3 χρόνια) φαίνεται να έχουν τη μεγαλύτερη διάρκεια (εξαιτίας, ίσως, της πολύχρονης παραμονής Σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων στην εξουσία).

Στις «κεντρικές χώρες», το Λουξεμβούργο (με μέσο όρο διάρκειας 2,9 χρόνια) και η Ιρλανδία παρουσιάζουν μεγαλύτερη διάρκεια. Η Φιλανδία δείχνει να έχει τη μικρότερη κυβερνητική διάρκεια (0,8 χρόνια) μαζί με τη Γαλλία (0,9).

Τη δεύτερη υποπερίοδο (1974 – 2007) η «εικόνα» της διάρκειας μεταβάλλεται, καθώς παρατηρείται **ισόποση αύξηση** ως προς τη διάρκεια των κυβερνήσεων και στα δύο μοντέλα κατά 0,6 μονάδες, με τις χώρες του δεύτερου μοντέλου να διαρκούν περισσότερο και πάλι. Η αύξηση της κυβερνητικής διάρκειας σημειώνεται σε όλες τις χώρες εκτός από την περίπτωση της Σουηδίας (που η διάρκεια μειώνεται ελάχιστα) και του Βελγίου (στο οποίο διατηρείται αμετάβλητη). Μεγαλύτερη άνοδος παρατηρείται στη Γαλλία (που σχεδόν διπλασιάζεται η διάρκεια των κυβερνήσεων της, συγκριτικά με την προηγούμενη περίοδο), στην Αυστρία, στη Φιλανδία και στο Λουξεμβούργο. Από τις Νότιες χώρες, η Ισπανία φαίνεται να έχει τη μεγαλύτερη κυβερνητική διάρκεια με 3,0 χρόνια κατά μέσο όρο ενώ η Ελλάδα κινείται στα επίπεδα του συνολικού μέσου όρου διάρκειας της πρώτης περιόδου, μαζί με την Πορτογαλία. Για τη δεύτερη περίοδο, μεταξύ των δύο μοντέλων ανάλυσης και της Γαλλίας, οι κυβερνήσεις των χωρών του **νότιου** μοντέλου δείχνουν να έχουν τη **μικρότερη διάρκεια**.

3.2. Η Κυβερνητική Διάρκεια της Σοσιαλδημοκρατικής Οικογένειας (1950 – 2007)

Στην ενότητα αυτή θα εξετάσουμε τη διάρκεια όλων των Δυτικοευρωπαϊκών Σοσιαλδημοκρατικών κυβερνήσεων, από το 1950 έως το 2007. Ως κυβερνητική διάρκεια ορίζουμε τη διάρκεια παραμονής των Σοσιαλιστών στην εξουσία, σε **χρόνια**¹³⁹. Ο αριθμός και η κυβερνητική διάρκεια των Σοσιαλδημοκρατικών κυβερνήσεων την περίοδο 1950 – 2007 απεικονίζονται στους παρακάτω πίνακες:

¹³⁹Οι Woldendorp Jaap, Keman Hans και Budge Ian στο βιβλίο τους, *Party Government in 48 Democracies 1945 – 1998: Composition – Duration – Personnel*, Dordrecht Kluwer Academic Publishers, 2000, υπολογίζουν τη διάρκεια όλων των κυβερνήσεων (ακόμα και των πιο βραχύβιων) που σχηματίστηκαν σε κάθε χώρα, σε ημέρες. Εμείς κρίναμε το **έτος** ως πιο «πρακτική» μονάδα μέτρησης της κυβερνητικής διάρκειας, μετατρέποντας τα δεδομένα των Woldendorp, Keman και Budge από ημέρες σε χρόνια.

ΠΙΝΑΚΑΣ 15

Σοσιαλιστικές Κυβερνήσεις (1950 – 2007)

Σοσιαλιστικές Κυβερνήσεις	1950 - 1973	1974 - 2007
Δανία	10	8
Σουηδία	11	8
Μεγάλη Βρετανία	3	5
Αυστρία	10	9
Νορβηγία	8	7
Γερμανία	4 ¹⁴⁰	7
Σύνολο Βορρά	46	44
Βέλγιο	5	10
Ολλανδία	5	6
Φιλανδία	13	11
Λουξεμβούργο	6	7
Ιρλανδία	2	4
Σύνολο Κεντρικής Ευρώπης	31	38
Γαλλία	4	9
Ελλάδα	-	6
Ισπανία	-	5
Πορτογαλία	-	4
Σύνολο Νότου	-	15
Σύνολο Σοσιαλιστικών Κυβερνήσεων	81	91 (στις 12 χώρες) 106 (στις 15 χώρες)

Πηγές: www.parties-and-elections.de, www.electionguide.org, Woldendorp Jaap, Keman Hans and Budge Ian, *Party Government in 48 Democracies 1945 – 1998: Composition – Duration – Personnel*, Dordrecht Kluwer Academic Publishers, 2000, Mackie Tom and Rose Richard, *A decade of election results: Updating the International Almanac*, Centre for the study of Public Policy, Glasgow – Scotland, University of Strathclyde, 1997 και

¹⁴⁰ Στον Πίνακα περιλαμβάνεται ο κυβερνητικός συνασπισμός της CDU με το SPD το 1966 (που είχε διάρκεια 2,9 χρόνια) και ο συνασπισμός του SPD με το FDP το Μάιο του 1972 (που διήρκησε 0,6 χρόνια). Βλέπε σχετικά, Woldendorp Jaap, Keman Hans and Budge Ian, *Party Government in 48 Democracies 1945 – 1998: Composition – Duration – Personnel*, Dordrecht Kluwer Academic Publishers, 2000, σελ. 227

για την περίπτωση του Λουξεμβούργου: Thewes Guy, *Les gouvernements du Grand- Duché de Luxembourg depuis 1848*, Senice Press, 2003

Από τα στοιχεία του Πίνακα 15 προκύπτει ότι οι Σοσιαλδημοκρατικές κυβερνήσεις είναι **περισσότερες** την περίοδο 1974 – 2007 απ’ ότι την περίοδο 1950 – 1973. Στην πρώτη περίοδο ανάλυσης, από τις 171 εκλογικές αναμετρήσεις, στις 81 οι σοσιαλδημοκράτες σχηματίζουν κυβέρνηση (είτε αυτοδύναμη είτε «συνασπισμού» / «συνεργασίας») ενώ στη δεύτερη περίοδο, σε λιγότερες εκλογικές αναμετρήσεις (156), σχηματίζουν κυβέρνηση στις 91. Στη δεύτερη περίοδο, όταν προσθέτουμε τις χώρες του Νότου, ο αριθμός των Σοσιαλδημοκρατικών κυβερνήσεων μεταβάλλεται. Έτσι, από τις 194 κυβερνήσεις, οι 106 έχουν «κεντροαριστερό πολιτικό χρώμα».

Αν επεξεργαστούμε τα δεδομένα σε επίπεδο ποσοστρώσεων, θα δούμε ότι το ποσοστό των Σοσιαλιστικών κυβερνήσεων - για την πρώτη περίοδο - είναι 47,9% στις δώδεκα χώρες. Περισσότερες Σοσιαλδημοκρατικές κυβερνήσεις έχει το Βόρειο μοντέλο, ως μοντέλο της «Κλασσικής – Εργατικής» Σοσιαλδημοκρατίας. Από τις χώρες του Βορρά, η Σουηδία είναι η χώρα με τις περισσότερες κυβερνήσεις Σοσιαλιστών και είναι προφανές, αφού το Σουηδικό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα (SAP) κατείχε το μονοπώλιο κυβερνητικής εξουσίας από το 1932¹⁴¹. Την περίοδο 1932 – 1976 κυριάρχησε απόλυτα στη Σουηδική πολιτική ζωή, κυβερνώντας αυτά τα 44 χρόνια αδιάκοπα, είτε τελείως μόνο του σε αυτοδύναμες κυβερνήσεις είτε με την οριακή αρωγή του Κομμουνιστικού κόμματος.¹⁴² Η ύπαρξη μιας «διπολικής»¹⁴³ πολιτικής στη Σουηδία, όπως και στην περίπτωση της Νορβηγίας, *διαφύλαξε την εσωτερική “συνοχή” των κομμάτων και συνέβαλε στην αξιοσημείωτη σταθερότητα του Σουηδικού κομματικού συστήματος*¹⁴⁴.

¹⁴¹Το SAP ιδρύθηκε το 1889 και υποστήριζε τον ταξικό συμβιβασμό (ιδιωτική οικονομία και κοινωνικές παροχές) αντί την ταξική σύγκρουση. Βλέπε σχετικά, Διαμαντόπουλος Θανάσης, *Κόμματα και Κομματικά Συστήματα – Συγκριτική προσέγγιση και θεωρία*, Εξάντας, Αθήνα, 1989, σελ. 302

¹⁴²Όπ.παρ. σελ.302

¹⁴³Ο πρώτος «πόλος» περιλαμβάνει το Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα ενώ ο δεύτερος τα τρία “αστικά” σουηδικά κόμματα: το Φιλελεύθερο, το Συντηρητικό και το Κεντρώο (πρώην Αγροτικό) κόμμα. (...)Κάποιοι υποστήριζαν (στις αρχές της δεκαετίας του ’90) πως η σταθερή προσέγγιση των τριών “αστικών” κομμάτων έχει μετατρέψει το σουηδικό κομματικό σύστημα σ’έναν ισορροπημένο διπολισμό. Όπ. παρ. σελ.302

¹⁴⁴Βλέπε Laver Michael and Schofield Norman, *Multiparty Government – The Politics of Coalition in Europe*, Oxford University Press, Oxford, 1990, p. 241

Η Δανία και η Αυστρία την περίοδο 1950 – 1973 έχουν 10 σοσιαλδημοκρατικές κυβερνήσεις, η Νορβηγία 8 ενώ η Μεγάλη Βρετανία έχει μόλις 3. Τα Σοσιαλδημοκρατικά κόμματα της Δανίας και Αυστρίας (μαζί με της Σουηδίας), ως «πυλώνες» του Σκανδιναβικού μοντέλου, κατάφεραν να υπερέχουν σε κυβερνητικό επίπεδο. Βέβαια, το Κομματικό Σύστημα¹⁴⁵ κάθε χώρας είναι ένα σημαντικό κριτήριο κατανόησης και αξιολόγησης της θέσης των Σοσιαλδημοκρατών στην πολιτική και κυβερνητική ζωή.

Στην παρούσα ενότητα, είναι προφανές ότι δεν μπορούμε να αναλύσουμε σε βάθος το κομματικό σύστημα κάθε χώρας. Μολαταύτα, θα προσπαθήσουμε να τονίσουμε κάποια στοιχεία των διαφόρων κομματικών συστημάτων που βοηθούν στην κατανόηση και ερμηνεία των αποτελεσμάτων μας. Σύμφωνα με την τυπολογία του Giovanni Sartori, το Αυστριακό κομματικό σύστημα τοποθετείται στην κατηγορία του *μετριοπαθούς πλουραλισμού*¹⁴⁶. Αντίθετα, άλλοι πολιτικοί αναλυτές έχουν χαρακτηρίσει την Αυστρία ως *δικομματικό σύστημα*¹⁴⁷ ή σύστημα των δυόμισι κομμάτων μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '80, όπου εμφανίζονται και ανεβαίνουν σταδιακά νέα κόμματα (όπως για παράδειγμα οι «Πράσινοι»). Από εκεί και μετά, το τοποθετούν στην κατηγορία των *πλουραλιστικών κομματικών συστημάτων*.

Όπως και στην περίπτωση του SAP, η σταθερή παρουσία των Σοσιαλιστών στην εξουσία είναι χαρακτηριστικό γνώρισμα και της Αυστριακής πολιτικής ζωής. Η χώρα κυβερνήθηκε επί 13 συνεχή χρόνια σταθερά από τους Σοσιαλδημοκράτες. Συγκεκριμένα, την περίοδο 1945 – 1966 κυβερνήθηκε από ένα μεγάλο συνασπισμό Λαϊκών – Σοσιαλιστών (OVP – SPO) ενώ μετά το 1966 ακολούθησαν μονοκομματικές κυβερνήσεις. Συντηρητική κυβέρνηση έως το 1970, Σοσιαλδημοκρατική από το 1970 έως το 1983 και Σοσιαλδημοκρατική – Φιλελεύθερη από το 1983 έως το 1987. Ο μεγάλος «συνασπισμός SPO - OVP» (grand coalition) εμφανίζεται στην Αυστριακή μεταπολεμική πολιτική σκηνή τρεις

¹⁴⁵Ως Κομματικό Σύστημα νοείται «Το σύνολο των πολιτικών κομμάτων που αλληλεπιδρούν στο εσωτερικό ενός πολιτικού συστήματος». «Στις Δυτικές Δημοκρατίες το θεμελιώδες χαρακτηριστικό αυτού του συνόλου αλληλεπιδράσεων είναι ο κομματικός πλουραλισμός(..)».Βλέπε Mény Yves, *Government and Politics in Western Europe – Britain, France, Italy, West Germany*, Oxford University Press, Oxford, 1991, p. 83-84

¹⁴⁶Sartori Giovanni, *Parties and party systems*, Cambridge University Press, Cambridge – London – New York - Melbourne, 1976, p. 173- 185

¹⁴⁷Διαμαντόπουλος Θανάσης, *όπ.παρ.* 1993, σελ. 579-581

φορές μέχρι σήμερα: 1945 – 1966 η πρώτη φορά, 1987 – 2000 η δεύτερη και από το 2006 έως σήμερα η τρίτη¹⁴⁸.

Στην περίπτωση της Δανίας, μεταπολεμικά, υπάρχει επίσης εμφανής κυβερνητική κυριαρχία του Σοσιαλδημοκρατικού κόμματος (SD). Στη συνέχεια, όμως, ο συνασπισμός των Συντηρητικών, της Venstre και της Ριζοσπαστικής Αριστεράς εξισορρόπησε το πολιτικό σκηνικό και το 1968 κατέλαβε την εξουσία.¹⁴⁹ Οι εκλογές του 1973 χαρακτηρίστηκαν εκλογές – «σεισμός» για το δανικό κομματικό σύστημα, καθώς ο αριθμός των κομμάτων που εκπροσωπούνται στο Κοινοβούλιο διπλασιάζεται. Κατά συνέπεια, το σταθερό και προβλεπόμενο κομματικό σύστημα της Δανίας μετατρέπεται, από πεντα-κομματικό σε δεκα-κομματικό¹⁵⁰. Με όρους του Sartori, από περιορισμένο πλουραλισμό (limited pluralism) σε ακραίο πλουραλισμό (extreme pluralism)¹⁵¹. Η αλλαγή αυτή σηματοδοτεί μία από τις πιο ουσιαστικές εκλογικές μεταβολές που έλαβαν χώρα στη μεταπολεμική Ευρώπη¹⁵².

Από τις Κεντρικές χώρες ξεχωρίζει η Φιλανδία με 13 Σοσιαλδημοκρατικές κυβερνήσεις την περίοδο 1950 – 1973. Μέχρι το 1970 το φιλανδικό κομματικό σύστημα παρέμεινε σταθερό εξαιτίας των υψηλών επιπέδων ταξικής ψήφου, της σχετικά χαμηλής εκλογικής μεταβλητότητας και της απουσίας – σε πρακτικό επίπεδο - νέων πολιτικών κομμάτων «κυβερνητικής κλίσης». Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι στα μέσα της δεκαετίας του '70 (δεκαετία που ξεσπά η πρώτη πετρελαϊκή κρίση) ξεκινά η ταξική από-ευθυγράμμιση (class dealignment), που συνέβαλε στην αύξηση της αστάθειας, σε επίπεδο κομματικού συστήματος, αριθμού κομμάτων και εκλογικής μεταβλητότητας¹⁵³.

¹⁴⁸Βλέπε σχετικά, Muller Wolfgang, "The Surprising election in Austria, October 2006", *Electoral Studies*, vol.27, 2008, pp. 151 - 190

¹⁴⁹Διαμαντόπουλος Θανάσης, *όπ.παρ.*, 1989, σελ. 253

¹⁵⁰Bille Lars and Pedersen Karina, "Electoral Fortunes and Responses of the Social Democratic Party and Liberal Party in Denmark: Ups and Downs", in Mair Peter, Muller Wolfgang C. and Plasser Fritz (Eds), *Political Parties and Electoral Change – Party Responses to Electoral Markets*, Sage Publications, London, 2004, p. 208

¹⁵¹Sartori Giovanni, *Parties and party systems*, Cambridge University Press, Cambridge – London – New York - Melbourne, 1976

¹⁵²Mair Peter, *Party System Change. Approaches and Interpretations*, Clarendon Press, Oxford, 1997, p.215

¹⁵³Mattila Mikko and Raunio Tapio, "Government Formation in the Nordic Countries: The Electoral Connection", *Scandinavian Political Studies*, vol. 25, no.3, 2002, pp. 259–280

Τη δεύτερη περίοδο (1974 – 2007), από τις 156 εκλογικές αναμετρήσεις, τις 91 κερδίζουν Σοσιαλδημοκρατικά κόμματα και σχηματίζουν κυβέρνηση (είτε αυτοδύναμη είτε «συνεργασίας»). Το ποσοστό των Σοσιαλιστικών κυβερνήσεων σημειώνει εμφανή **άνοδο** φτάνοντας το 58,3% στις 12 χώρες (ποσοστό υψηλότερο κατά 10,4 μονάδες σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο). Για τις 15 χώρες το ποσοστό των Σοσιαλιστικών κυβερνήσεων είναι επίσης πολύ υψηλό - αν και κυμαίνεται σε λιγότερο υψηλά επίπεδα σε σχέση με το 58,3 % των 12 χωρών – αγγίζοντας το 54,6%.

Συγκρίνοντας τις δύο χρονικές περιόδους ανάλυσης, παρατηρούμε ότι ο αριθμός των Σοσιαλδημοκρατικών κυβερνήσεων μειώνεται στις «Βόρειες» χώρες από 46 σε 44 και αυξάνεται στις «Κεντρικές» (από 31 σε 38). Στην περίπτωση – εξαίρεση - της Γαλλίας σημειώνεται, επίσης, αύξηση των Σοσιαλιστικών κυβερνήσεων στη διάρκεια της δεύτερης περιόδου (9 αντί 4 κατά την πρώτη περίοδο).

Εμφανής είναι η πτώση του αριθμού των Σοσιαλδημοκρατικών κυβερνήσεων στις χώρες που ανήκουν στο λεγόμενο «Σκανδιναβικό μοντέλο» (Σουηδία, Δανία, Αυστρία και Νορβηγία) και η αύξηση του αριθμού των «κεντροαριστερών» κυβερνήσεων στη Μεγάλη Βρετανία και τη Γερμανία. Ενδεικτικά, οι Σοσιαλδημοκράτες στην περίπτωση της Δανίας, χάνουν την εκλογική τους δυναμική κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '80¹⁵⁴.

(...) *Ο πολυσυλλεκτικός χαρακτήρας και η «κεντρώα στρατηγική» που αναπτύσσει το SD από τη δεκαετία του '90, 'σπάει' τους παραδοσιακούς δεσμούς του με τα εργατικά συνδικάτα και αυξάνει την εκλογική του μεταβλητότητα(...).*¹⁵⁵ Παρ' όλη την κυριαρχία του δανικού Σοσιαλδημοκρατικού κόμματος στο αριστερό κομματικό φάσμα, τη δεκαετία του '80, στον αστικό χώρο υπήρξε μία αναδιάρθρωση δυνάμεων προς όφελος του Συντηρητικού κόμματος.¹⁵⁶ Το αποτέλεσμα αυτού ήταν να έρθει το 1982 Συντηρητική κυβέρνηση στην εξουσία (η οποία συνεργαζόταν με τους

¹⁵⁴ Από 33,6% τη δεκαετία του '70 σε 30,9% τη δεκαετία του '80. Βλέπε Πίνακα 3.

¹⁵⁵ Bille Lars and Pedersen Karina, "Electoral Fortunes and Responses of the Social Democratic Party and Liberal Party in Denmark: Ups and Downs", in Mair Peter, Muller Wolfgang C. and Plasser Fritz (Eds), *Political Parties and Electoral Change – Party Responses to Electoral Markets*, Sage Publications, London, 2004, p. 230 - 231

¹⁵⁶ Διαμαντόπουλος Θανάσης, *Το κομματικό φαινόμενο: Μορφές, συστήματα, οικογένειες κομμάτων*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθηνά 1993, σελ. 594

Σοσιαφιλελεύθερους), καθιστώντας αδύνατη την επάνοδο των Σοσιαλδημοκρατών στην εξουσία. Ως φυσικό επακόλουθο, οι Σοσιαλδημοκράτες έμειναν εκτός εξουσίας για περισσότερο από 10 χρόνια.

Το 1993 ακολουθώντας τη δική τους πορεία του «**τρίτου δρόμου**», όπως και οι περισσότεροι Σοσιαλδημοκράτες στην Ευρώπη, κατορθώνουν να ανακαταλάβουν την εξουσία¹⁵⁷. Έπειτα από τρεις διαδοχικές κυβερνητικές θητείες (1993 – 2001) οι Δανοί Σοσιαλδημοκράτες βρέθηκαν στην αντιπολίτευση και ταυτόχρονα – εξέλιξη μεγάλης συμβολικής σημασίας – απώλεσαν τη θέση του πρώτου κόμματος, την οποία κατείχαν χωρίς διακοπή από το 1924.¹⁵⁸ Στις δύο επόμενες εκλογικές αναμετρήσεις (του 2005 και του 2007) οι Σοσιαλδημοκράτες θα χάσουν και πάλι την εξουσία, από κεντροδεξιούς συνασπισμούς.

Σε μία ενδιαφέρουσα μελέτη¹⁵⁹, ο Christopher S.Allen συγκρίνοντας την πορεία του Σουηδικού και του Γερμανικού Σοσιαλδημοκρατικού κόμματος συμπεραίνει ότι: «η πορεία των Σουηδών Σοσιαλδημοκρατών το πρώτο μισό του 20^{ου} αιώνα, σε κυβερνητικό επίπεδο, ήταν ομαλότερη από αυτή των Γερμανών (Berman 1998; Braunthal 1978, 1994; Castles 1978; Schorske 1983). Τη στιγμή που το σουηδικό SAP κυριαρχούσε κυβερνητικά από το 1932 (με εξαίρεση τις περιόδους 1976 – 1982 και 1991 – 1994), το γερμανικό SPD βρισκόταν εκτός εξουσίας, μέχρι το σχηματισμό του «μεγάλου συνασπισμού» (Grant Coalition) στον οποίο συμμετείχε με το Χριστιανοδημοκρατικό κόμμα CDU/CSU την περίοδο 1966 – 1969. Στη συνέχεια οι Γερμανοί Σοσιαλδημοκράτες συνεργάστηκαν με το φιλελεύθερο κόμμα FDP μέχρι το 1982. Ιστορικά, όμως, μόνο όταν συνεργάστηκαν με τους Πράσινους (GRUNEN) στο συνασπισμό της περιόδου 1998 – 2005, οι Σοσιαλδημοκράτες σχημάτισαν πλειοψηφική αριστερόστροφη κυβέρνηση¹⁶⁰.

¹⁵⁷Green-Pedersen Christoffer and Van Kersbergen Kees, “ The politics of the “third way”- the transformation of Social Democracy in Denmark and the Netherlands”, *Party Politics*, vol.8, no.5, pp.507 - 524

¹⁵⁸Μοσχονάς Γεράσιμος, *Προγραμματικός Λόγος.....* Αθήνα, 2004, σελ. 19. Ειδικά, για τη στρατηγική των Δανών Σοσιαλδημοκρατών και την ανάλυση των αποτελεσμάτων στις εκλογές του 2001, βλέπε στο ίδιο σελ. 19 - 26

¹⁵⁹Allen Christopher S. (Department of International Affairs, University of Georgia), “Forming Left Wing Coalition Governments? Sweden and Germany in the early 21st Century”, Paper Presented at the Annual Meeting of the American Political Science Association, Philadelphia, PA, August 31 – September 3, 2006, pp.1-32

¹⁶⁰ Στο ίδιο σελ. 13

Οι Σουηδοί Σοσιαλδημοκράτες χάνουν στις τελευταίες εκλογές του 2006¹⁶¹ – εκλογές που προκλήθηκαν από το «φυσικό τέλος» της τετράχρονης κοινοβουλευτικής τους θητείας – προκαλώντας ανατροπή στη 12χρονη κυβερνητική υπεροχή τους. Η ανατροπή αυτή έφερε το σχηματισμό μιας τετρακομματικής μη σοσιαλιστικής κυβέρνησης.¹⁶²

Στην περίπτωση της Μεγάλης Βρετανίας η αύξηση των Σοσιαλδημοκρατικών κυβερνήσεων οφείλεται στην ηγεσία του Labour Party και στον «Τρίτο δρόμο», όπως είδαμε. Στις Κεντρικές χώρες, κατά την περίοδο 1974 – 2007, παρατηρούμε άνοδο των Σοσιαλιστικών κυβερνήσεων στο Βέλγιο, την Ολλανδία, το Λουξεμβούργο και την Ιρλανδία. Μεγάλη άνοδος των Σοσιαλιστών (από 4 σε 9 κυβερνήσεις) εντοπίζεται και στην ιδιάζουσα περίπτωση της Γαλλίας.

Στην Πέμπτη Γαλλική Δημοκρατία, το κομματικό σύστημα χαρακτηρίζεται εξ αρχής πολυκομματικό¹⁶³. Μερικοί αναλυτές το περιγράφουν και ως «διπολικό πολυκομματισμό»¹⁶⁴, «διπολικό σύστημα με τρεις ιδεολογικούς πόλους»¹⁶⁵, «μεταξύ διπολισμού και πολυκομματισμού με ένα κυρίαρχο κόμμα»¹⁶⁶ ή «εποπτευόμενο (από τον Πρόεδρο) πολυκομματισμό με διπολική λογική»¹⁶⁷. Από το 1958 οι γαλλικές κυβερνήσεις αποτελούσαν, περισσότερο ή λιγότερο, συνεκτικούς συνασπισμούς δυνάμεων της Αριστεράς και Δεξιάς.¹⁶⁸ Από το 1958 έως το 1981 η Δεξιά παραμένει αδιάλειπτα στην εξουσία. Με την ηγεσία του de Gaulle και του Valéry Giscard d'Estaing, από το 1974 έως το 1981.

¹⁶¹ Υπέστησαν τη σημαντικότερη εκλογική τους ήττα από την εποχή της καθιέρωσης της Καθολικής ψήφου. Σημειώθηκε, επιπλέον, πτώση της εκλογικής τους επιρροής κατά 4,9 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με την επιρροή τους το 2002.

¹⁶² Βλέπε σχετικά, Anders Widfeldt, “The Swedish Parliamentary election of 2006”, *Electoral Studies*, vol. 26, 2007, pp.797 - 837

¹⁶³ Ένα άλλο διακριτό χαρακτηριστικό του γαλλικού κομματικού συστήματος είναι η ρευστότητα

¹⁶⁴ Knapp Andrew, “Ephemeral Victories? France’s Governing Parties, the Ecologists, and the Far Right”, in Mair Peter, Muller Wolfgang C. and Plasser Fritz (Eds), *Political Parties and Electoral Change – Party Responses to Electoral Markets*, Sage Publications, London, 2004, p. 49

¹⁶⁵ Bartolini Stefano (1984), cited in Hanley David, “France: Living with Instability” in Broughton David, Donovan Mark (eds), *Changing Party Systems in Western Europe*, Pinter, London, 1999

¹⁶⁶ Charlot (1989), cited in Hanley David, “France: Living with Instability” in Broughton David, Donovan Mark (eds), *Changing Party Systems in Western Europe*, Pinter, London, 1999

¹⁶⁷ Διαμαντόπουλος Θανάσης, *Κόμματα και Κομματικά Συστήματα – Συγκριτική προσέγγιση και θεωρία*, Εξάντας, Αθήνα, 1989, σελ. 249

¹⁶⁸ Knapp Andrew, “Ephemeral Victories? France’s Governing Parties, the Ecologists, and the Far Right”, in Mair Peter, Muller Wolfgang C. and Plasser Fritz (Eds), *Political Parties and Electoral Change – Party Responses to Electoral Markets*, Sage Publications, London, 2004, p. 49

Από το 1981, χρονιά «ορόσημο της αλλαγής» για τη Γαλλική πολιτική ζωή (όπως και για την Ελληνική) κυβερνούν - για πρώτη φορά στην ιστορία της Πέμπτης Δημοκρατίας – οι Σοσιαλιστές¹⁶⁹. Οι Σοσιαλιστές παρέμειναν στην εξουσία από το 1981 έως το 1986, υπό την ηγεσία του Προέδρου Francois Mitterand. Η Γκωλική Δεξιά κυβερνά από το 1986 έως το 1988 υπό την ηγεσία του Jaques Chirac «σε συνεργασία» (*cohabitation*) με τον Mitterand. Στα επόμενα χρόνια, οι Σοσιαλιστές επανέρχονται στην εξουσία την περίοδο 1988 – 1993. Το 1993 επανακτά την κυβερνητική εξουσία η γαλλική Δεξιά ως το 1997. Το 1997 οι Σοσιαλιστές και η πλειοψηφική Αριστερά (*la gauche plurielle*) κερδίζουν τις εκλογές που προκήρυξε ο Chirac, με τον Lionel Jospin να «συνεργάζεται» με τον Chirac για τα επόμενα πέντε χρόνια. Οι βουλευτικές εκλογές του 2002 επεσήμαναν τον ανασχηματισμό της γαλλικής πολιτικής σκηνής, σε ένα **διπολισμό** γύρω από τα δύο κύρια κόμματα: το Union Pour la Majorité Présidentielle (UMP) στα Δεξιά και το Parti Socialiste (PS) στα Αριστερά. Η ηγεμονία του UMP ουσιαστικά είχε στον αντίποδά της, την κυριαρχία των Σοσιαλιστών στα αριστερά του πολιτικού φάσματος, τόσο σε ψήφους όσο και σε έδρες¹⁷⁰.

Οι βουλευτικές εκλογές του 2007 άσκησαν, επίσης, μία σημαντική επιρροή στη Γαλλική Πολιτική. Η Δεξιά συνέχισε να κυριαρχεί σε Προεδρικές και Βουλευτικές εκλογές. Μία Δεξιά, όμως, διαφορετική από αυτή του Chirac. «Ο Nicolas Sarkozy έχει την πρόθεση να φτιάξει μία Γαλλία πιο ανταγωνιστική στην παγκόσμια αγορά, αλλά η κυβέρνησή του δείχνει να είναι πιο διασπασμένη από ποτέ. Από την άλλη, τα εκλογικά αποτελέσματα του 2007 κατέδειξαν την αδυναμία της Αριστεράς, τις διασπάσεις στο εσωτερικό του Σοσιαλιστικού κόμματος και τον κατακερματισμό της Αριστεράς, στο σύνολό της (κεντροαριστερά και ριζοσπαστική αριστερά)».¹⁷¹ Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι όλοι οι κυβερνητικοί συνασπισμοί (είτε Αριστερού είτε Δεξιού ιδεολογικού στίγματος) που δημιουργήθηκαν στη Γαλλία αποτέλεσαν

¹⁶⁹ Mair Peter, “The Problem of Party System Change”, *Journal of Theoretical Politics*, vol.1, no.3, 1989, p.251

¹⁷⁰ Arnould Miguët, “The French Elections of 2002: After the Earthquake, the Deluge”, *West European Politics*, vol.25, no.4, October 2002, p. 217

¹⁷¹ Spoon Jae – Jae, “Presidential and legislative elections in France, April – June 2007”, *Electoral Studies*, vol. 27, 2008, p. 159

σταθερές κοινοβουλευτικές πλειοψηφίες¹⁷². Αν και το κομματικό σύστημα της Πέμπτης Δημοκρατίας ήταν πιο σταθερό από αυτό της Τέταρτης, η Γαλλία συνεχίζει να αποτελεί δύσκολη και ιδιότυπη περίπτωση πολιτικής ανάλυσης, εξαιτίας της Προεδρικής επιρροής και ισχύος στην άσκηση κυβερνητικής πολιτικής¹⁷³.

Από τις χώρες του Νότου, η Ελλάδα φαίνεται να συγκεντρώνει τις περισσότερες Σοσιαλδημοκρατικές κυβερνήσεις, με την Ισπανία και την Πορτογαλία να ακολουθούν. Τα δεδομένα του Πίνακα 15, μας έδωσαν το έναυσμα να επεξεργαστούμε ακόμα περισσότερο τις Ευρωπαϊκές Σοσιαλδημοκρατικές Κυβερνήσεις, κάνοντας ένα διαχωρισμό αυτών σε αυτοδύναμες κυβερνήσεις και κυβερνήσεις συνασπισμού. Τα αποτελέσματα που προκύπτουν δεν στερούνται ενδιαφέροντος.

ΠΙΝΑΚΑΣ 16

Οι Αυτοδύναμες Κυβερνήσεις των Σοσιαλιστών (1950 – 2007)

Αυτοδύναμες Κυβερνήσεις Σοσιαλιστών	1950 - 1973	1974 - 2007
Δανία	3	3
Σουηδία	8	8
Μεγάλη Βρετανία	3	5
Αυστρία	2	2
Νορβηγία	8	7
Γερμανία	-	1 ¹⁷⁴
Σύνολο Βορρά	24	26
Βέλγιο	-	-
Ολλανδία	-	-
Φιλανδία	1	-
Λουξεμβούργο	-	-
Ιρλανδία	-	-

¹⁷²Knapp Andrew, “Ephemeral Victories? France’s Governing Parties, the Ecologists, and the Far Right”, in Mair Peter, Muller Wolfgang C. and Plasser Fritz (Eds), *Political Parties and Electoral Change – Party Responses to Electoral Markets*, Sage Publications, London, 2004, p. 50

¹⁷³ Βλέπε Laver Michael and Schofield Norman, *Multiparty Government – The Politics of Coalition in Europe*, Oxford University Press, Oxford, 1990, p. 225

¹⁷⁴ Το SPD σχηματίζει μια πολύ βραχύβια αυτοδύναμη κυβέρνηση το 1982, η οποία διήρκησε μόλις λίγες ημέρες (0,05 χρόνια). Βλέπε, Woldendorp Jaap, Keman Hans and Budge Ian, *Party Government in 48 Democracies 1945 – 1998: Composition – Duration – Personnel*, Dordrecht Kluwer Academic Publishers, 2000, p. 227

Σύνολο Κεντρικής Ευρώπης	1	-
Γαλλία	-	5
Ελλάδα	-	5
Ισπανία	-	5
Πορτογαλία	-	2
Σύνολο Νότου	-	12
Σύνολο Αυτοδύναμων Σοσιαλιστικών Κυβερνήσεων	25	31 (12 χώρες) 43 (15 χώρες)

Πηγές: www.parties-and-elections.de, www.electionguide.org, Woldendorp Jaap, Keman Hans and Budge Ian, *Party Government in 48 Democracies 1945 – 1998: Composition – Duration – Personnel*, Dordrecht Kluwer Academic Publishers, 2000, Mackie Tom and Rose Richard, *A decade of election results: Updating the International Almanac*, Centre for the study of Public Policy, Glasgow – Scotland, University of Strathclyde, 1997 και για την περίπτωση του Λουξεμβούργου: Thewes Guy, *Les gouvernements du Grand- Duché de Luxembourg depuis 1848*, Senice Press, 2003

ΠΙΝΑΚΑΣ 17

Οι Κυβερνήσεις «Συνεργασίας / Συνασπισμού» των Σοσιαλιστών (1950 – 2007)

Κυβερνήσεις «Συνεργασίας» Σοσιαλιστών	1950 - 1973	1974 - 2007
Δανία	7	5
Σουηδία	3	-
Μεγάλη Βρετανία	-	-
Αυστρία	8	7
Νορβηγία	-	-
Γερμανία	4	6
Σύνολο Βορρά	22	18
Βέλγιο	5	10
Ολλανδία	5	6
Φιλανδία	12	11
Λουξεμβούργο	6	7
Ιρλανδία	2	4
Σύνολο Κεντρικής Ευρώπης	30	38

Γαλλία	4	4
Ελλάδα	-	1
Ισπανία	-	-
Πορτογαλία	-	2
Σύνολο Νότου	-	3
Σύνολο Σοσιαλιστικών Κυβερνήσεων «Συνεργασίας»	56	60 (12 χώρες) 63 (15 χώρες)

Πηγές: www.electionguide.org, Woldendorp Jaap, Keman Hans and Budge Ian, *Party Government in 48 Democracies 1945 – 1998: Composition – Duration – Personnel*, Dordrecht Kluwer Academic Publishers, 2000, Mackie Tom and Rose Richard, *A decade of election results: Updating the International Almanac*, Centre for the study of Public Policy, Glasgow – Scotland, University of Strathclyde, 1997

Αναμφίβολα, η σύγκριση των Σοσιαλδημοκρατικών κυβερνήσεων σε 15 Ευρωπαϊκές χώρες, είναι δύσκολη. Βασική αιτία της δυσχέρειας αυτής είναι οι διαφορετικές κοινωνικές δομές, τα διαφορετικά κομματικά συστήματα, τα διαφορετικά εκλογικά συστήματα, οι διαφορετικές «εθνικές συνθήκες» και οι διαφορετικές παραδοσιακές και πολιτικές καταβολές της κάθε χώρας.

Στην έρευνά μας προσπαθήσαμε να εξαγάγουμε κάποια συνολικά συμπεράσματα, ορισμένες γενικές ενδείξεις ως προς την κυβερνητική σταθερότητα της Ευρωπαϊκής Σοσιαλδημοκρατίας, αναλύοντας τα δεδομένα που προκύπτουν από τους Πίνακες 16 και 17.

Ο Πίνακας 16 περιλαμβάνει όλες τις αυτοδύναμες Σοσιαλδημοκρατικές κυβερνήσεις των 15 χωρών από το 1950 ως το 2007. Το αν οι κυβερνήσεις μιας χώρας είναι αυτοδύναμες ή όχι, εξαρτάται από δύο – κυρίως – παράγοντες: α) το κομματικό και β) το εκλογικό σύστημα της εν λόγω χώρας. Η κυβέρνηση μιας χώρας αποτελούμενη από ένα μόνο κόμμα στην εξουσία με πλήρη αυτοδυναμία, αποτελεί περισσότερο εξαίρεση παρά κανόνα¹⁷⁵.

Η ανάλυση των κομματικών και εκλογικών συστημάτων στις ερευνώμενες χώρες είναι εξαιρετικά χρήσιμη για την ερμηνεία των αποτελεσμάτων που προκύπτουν, ξεφεύγει όμως από τα όρια της παρούσας μελέτης. Για το λόγο αυτό, θα

¹⁷⁵Mény Yves, *Government and Politics in Western Europe – Britain, France, Italy, West Germany*, Oxford University Press, Oxford, 1991, p. 90

περιγράψουμε στην ανάλυσή μας κάποια θεμελιώδη χαρακτηριστικά του κάθε συστήματος. Είναι δύσκολο να συγκρίνει κανείς - για μία μεγάλη χρονική περίοδο - τα διάφορα κομματικά συστήματα, εξαιτίας της ευελιξίας τους στις διάφορες αλλαγές (είτε πολιτικές, είτε κοινωνικές, είτε οικονομικές)¹⁷⁶.

Η πλειοψηφία των χωρών που εξετάζουμε έχει αντιπροσωπευτικό εκλογικό σύστημα¹⁷⁷. Σε πολλές χώρες, όμως, υπάρχει έντονη εναλλαγή εκλογικών συστημάτων - προς όφελος των εκάστοτε κυβερνητικών κομμάτων - και συνεπώς, είναι αδύνατο να περιγράψουμε όλες τις αλλαγές που συνέβησαν σε κάθε χώρα από το 1950 έως σήμερα.

Διαπιστώνουμε, λοιπόν, από τον Πίνακα 16 πως την περίοδο 1950 – 1973, από τις 81 σοσιαλιστικές κυβερνήσεις στις 12 χώρες, οι 25 είναι αυτοδύναμες (στην εξουσία δηλαδή βρίσκεται μόνο του το εκάστοτε σοσιαλδημοκρατικό κόμμα) σε ποσοστό 30,9%. Η Σουηδία και η Νορβηγία ξεχωρίζουν αφού συγκεντρώνουν 8 αυτοδύναμες Σοσιαλιστικές κυβερνήσεις η καθεμία. Την περίοδο που ακολουθεί (1974 – 2007), οι αυτοδύναμες κυβερνήσεις **αυξάνονται** στις 12 χώρες κατά 3,2 μονάδες (από τις 91 σοσιαλιστικές κυβερνήσεις οι 31 είναι αυτοδύναμες). Προσθέτοντας τις χώρες του «Νότου», από τις 106 κυβερνήσεις Σοσιαλιστών, οι 43 είναι αυτοδύναμες (σε ποσοστό 40,6%).

Συγκρίνοντας τις δύο περιόδους βλέπουμε τις αυτοδύναμες κυβερνήσεις των Βόρειων χωρών να αυξάνονται (από 24 σε 26). Στις χώρες του Σκανδιναβικού μοντέλου (Δανία, Σουηδία, Αυστρία και Νορβηγία), ο αριθμός των αυτοδύναμων κυβερνήσεων παραμένει αμετάβλητος, με μία πολύ μικρή πτώση (κατά μία κυβέρνηση) στην περίπτωση της Νορβηγίας. Άνοδος παρατηρείται και στην περίπτωση της Μεγάλης Βρετανίας, με περισσότερους αυτοδύναμους Σοσιαλδημοκρατικούς σχηματισμούς κατά τη δεύτερη περίοδο ανάλυσης. Οι χώρες του Σοσιαλδημοκρατικού Νότου δείχνουν αρκετές αυτοδύναμες κυβερνήσεις - 5

¹⁷⁶Για τις αλλαγές των κομματικών συστημάτων και την προβληματική που προκύπτει βλέπε ενδεικτικά Sauger Nicolas, “Les Systèmes de Partis en Europe: Equilibre, Changement et Instabilité”, *Revue Internationale de Politique Comparée*, vol. 14, no.2, 2007, pp.229 – 241 και Mair Peter, “The Challenge to Party Government”, Working paper no.2007 / 09, Department of Political and Social Sciences, European University Institute, Florence, 2007, pp. 1 - 31

¹⁷⁷Pennings Paul and Lane Jan – Erik (Eds), *Comparing Party System Change*, Routledge – ECPR, 1998, p.109 - 110

στην Ισπανία και Ελλάδα και 2 στην Πορτογαλία – εξαιτίας των εξαιρετικά εύθραυστων και ρευστών δομών της ¹⁷⁸.

Παρατηρώντας τον Πίνακα 17 φαίνεται πως την περίοδο 1950 – 1973, από τις 81 σοσιαλιστικές κυβερνήσεις στις 12 χώρες, οι 56 είναι κυβερνήσεις «συνασπισμού / συνεργασίας» ¹⁷⁹ σε ποσοστό 69,1%. Την περίοδο που ακολουθεί (1974 – 2007), από τις 91 σοσιαλιστικές κυβερνήσεις οι 60 είναι συνασπισμού σε ποσοστό 65,9%. Προσθέτοντας τις χώρες του «Νότου», από τις 106 κυβερνήσεις Σοσιαλιστών, οι 63 είναι συνεργασίας (σε ποσοστό 59,4%). Στις χώρες του πρώτου μοντέλου, ο αριθμός των κυβερνήσεων «συνεργασίας» μειώνεται τη δεύτερη περίοδο κατά 4 μονάδες ενώ στις χώρες του δεύτερου αυξάνεται κατά 8. Στη Γαλλία η κατάσταση παραμένει σταθερή και στις χώρες του Νότου οι κυβερνητικοί συνασπισμοί είναι πολύ λίγοι.

Συγκρίνοντας, τώρα, τους Πίνακες 16 και 17 προκύπτουν τα εξής ενδιαφέροντα συμπεράσματα για τις Ευρωπαϊκές Σοσιαλδημοκρατικές κυβερνήσεις (αυτοδύναμες και μη) την περίοδο 1950 – 2007:

- **Και στις δύο υποπεριόδους ανάλυσης οι περισσότερες σοσιαλιστικές κυβερνήσεις είναι κυβερνήσεις «συνεργασίας / συνασπισμού».** Το συμπέρασμα αυτό σχετίζεται άμεσα με το κομματικό σύστημα των χωρών που εξετάσαμε. Οι περισσότερες χώρες έχουν πολυκομματικά συστήματα εκτός από τη Μεγάλη Βρετανία που έχει δικομματικό/ διπολικό και τις χώρες της Νότιας Ευρώπης (Ελλάδα, Ισπανία, Πορτογαλία και Μάλτα) που εκεί ο διπολισμός φαίνεται, πλέον, να έχει γίνει ``κανόνας`` ¹⁸⁰. Μελετώντας τη θεωρία των κυβερνητικών συνασπισμών ¹⁸¹ διαπιστώνουμε πως, μερικοί εξ' αυτών δημιουργούνται με σκοπό την εξισορρόπηση των κυβερνητικών δυνάμεων ενώ άλλοι με στόχο τη διατήρηση της κυβερνητικής

¹⁷⁸ Διαμαντόπουλος Θανάσης, *Κόμματα και Κομματικά Συστήματα – Συγκριτική προσέγγιση και θεωρία*, Εξάντας, Αθήνα, 1989, σελ. 301

¹⁷⁹ Βρίσκεται, δηλαδή, στην εξουσία το εκάστοτε σοσιαλδημοκρατικό κόμμα σε συγκυβέρνηση συνήθως με ένα Δεξιό ή Κεντροδεξιό κόμμα.

¹⁸⁰ Mair Peter, "The Challenge to Party Government", Working paper no.2007 / 09, Department of Political and Social Sciences, European University Institute, Florence, 2007, p. 20

¹⁸¹ Το 1962 ο William Riker προσπάθησε να θεμελιώσει τη θεωρία των κυβερνητικών συνασπισμών. Ακολούθησαν οι Dodd, Budge και Farlie.

σταθερότητας¹⁸². Βέβαια, σημαντικό ρόλο για το μέγεθος, τον τύπο¹⁸³ και τη σταθερότητα μιας κυβέρνησης παίζει ο αριθμός των κομμάτων (fragmentation of parties)¹⁸⁴ στο πολιτικό σύστημα.

- **Οι περισσότερες αυτοδύναμες κυβερνήσεις εντοπίζονται στο «Βόρειο μοντέλο» και οι περισσότερες κυβερνήσεις συνασπισμού στο «κεντρικό».** Την περίοδο 1974 – 2007 μειώνονται οι κυβερνήσεις «συνεργασίας» στο **Βόρειο μοντέλο** (από 22 σε 18) και **αυξάνονται οι αυτοδύναμες** (από 24 σε 26), εξαιτίας των κυβερνήσεων του Labour Party στη Μεγάλη Βρετανία. Η Μεγάλη Βρετανία έχει χαρακτηριστεί από υψηλά ανταγωνιστική διπολική Πολιτική¹⁸⁵. Το Labour βρίσκεται στην εξουσία από το 1964 έως το 1970, με σχετικά μικρές πλειοψηφίες, στη συνέχεια αντικαθίσταται από τους Συντηρητικούς μέχρι το Μάρτιο του 1974. Από το Μάρτιο του 1974 έως το 1979 βρίσκονται στην εξουσία οι Εργατικοί, οι οποίοι επανέρχονται ως πρωταγωνιστές της Αγγλικής πολιτικής ζωής το 1997, μετά από μια μακρόχρονη παραμονή τους στην αντιπολίτευση των Θατσερικών Συντηρητικών κυβερνήσεων. Από το 1997 το “new Labour Party”¹⁸⁶ βρίσκεται στην εξουσία πιο σταθερό από ποτέ, με τρεις διαδοχικές εκλογικές νίκες (1997, 2001 και 2005).
- **Οι κυβερνήσεις συνασπισμού στις Κεντρικές χώρες αυξάνονται την περίοδο 1974 – 2007 από 30 σε 38.** Ιδιαίτερη αύξηση παρατηρείται στο

¹⁸² Mair Peter, “The Challenge to Party Government”, Working paper no.2007 / 09, Department of Political and Social Sciences, European University Institute, Florence, 2007, p. 20

¹⁸³ Ο όρος *τύπος* υποδηλώνει αν μία κυβέρνηση είναι αυτοδύναμη ή συνασπισμού.

¹⁸⁴ Για τον τύπο των κυβερνήσεων και τις προ- εκλογικές κομματικές συμμαχίες βλέπε σχετικά Mattila Mikko and Raunio Tapio, “Does winning pay? Electoral success and government formation in 15 West European countries”, *European Journal of Political Research*, vol. 43, 2004, pp. 263- 285

¹⁸⁵ Mair Peter, “The Challenge to Party Government”, Working paper no.2007 / 09, Department of Political and Social Sciences, European University Institute, Florence, 2007, p. 5

¹⁸⁶ Ο Tony Blair προσπάθησε να εκμεταλλευτεί τον κεντρώο χώρο και να υιοθετήσει αναφορές για πολιτικές που είναι περισσότερο ή λιγότερο φιλελεύθερες, περισσότερο ή λιγότερο σοσιαλιστικές. Αυτό φαίνεται περισσότερο από τις εξαγγελίες του σχετικά με την οικονομία και το κράτος πρόνοιας. Εξαγγελίες που θυμίζουν ελάχιστα τον νεοφιλελευθερισμό και την σοσιαλδημοκρατία. Πρόκειται, κατά την γνώμη μας, όχι για ανανέωση της σοσιαλδημοκρατίας αλλά γενικά της Πολιτικής της Μεγάλης Βρετανίας.

Βέλγιο ενώ μικρή αύξηση στην Ολλανδία, το Λουξεμβούργο και την Ιρλανδία. Τυπικό μοντέλο ατελούς δικομματισμού, το Βέλγιο τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια είχε γνωρίσει όλους τους πιθανούς, στα πλαίσια αυτού του κομματικού συστήματος, κυβερνητικούς συνασπισμούς¹⁸⁷: οικουμενική κυβέρνηση, «μεγάλους συνασπισμούς δύο κομμάτων» (Σοσιαλιστικού και Χριστιανικού Λαϊκού) κ.ο.κ. Μέχρι τις εκλογές του 1965 – εκλογές «σεισμός» - το Βέλγιο χαρακτηριζόταν από σταθερό και προβλεπόμενο κομματικό σύστημα¹⁸⁸. Το 1965 παρατηρείται αύξηση του αριθμού των κομμάτων και αναζωπύρωση του γλωσσικού ζητήματος, με αποτέλεσμα την καθιέρωση του πολυκομματισμού. Το Βέλγιο, αποτελεί πλέον μία χώρα διασπασμένη εθνικά, γλωσσικά και πολιτικά (με τις περιοχές των Φλαμανδών και Βαλλόνων). Η διάσπαση αυτή οδήγησε σε εύθραυστους κυβερνητικούς συνασπισμούς, με αυξανόμενη συμμετοχή των Βέλγων Σοσιαλιστών από τα μέσα της δεκαετίας του '70. Στην περίπτωση του Λουξεμβούργου, το Σοσιαλιστικό κόμμα συμμετέχει σε όλους, σχεδόν, τους κυβερνητικούς συνασπισμούς από τα μέσα της δεκαετίας του '70. Στην Ολλανδία η ανατροπή έρχεται το 1994 με τη νέα κυβέρνηση συνεργασίας του Labour party και του δεξιόστροφου Liberal Party, τα οποία αποτελούσαν μέχρι τότε τους εναλλακτικούς πόλους του Ολλανδικού κομματικού συστήματος¹⁸⁹. Την ίδια περίοδο, το 1993, έχουμε παρόμοια ανατροπή και στην Ιρλανδία, με το Fianna Fail σε συνεργασία με το Labour Party να σπάνε την παραδοσιακή κυριαρχία του Fine Gael¹⁹⁰. Στην Ιρλανδία, από τη δεκαετία του '80, παρατηρείται μεγαλύτερη τάση για σχηματισμό συνασπισμών στην εξουσία, αύξηση μεταβλητότητας, ανάδυση νέων

¹⁸⁷ Διαμαντόπουλος Θανάσης, 1989, σελ. 243 - 244

¹⁸⁸ Deschouwer Kris, "Political Parties and Their Reactions to the Erosion of Voter Loyalty in Belgium: Caught in a Trap", in Mair Peter, Muller Wolfgang C. and Plasser Fritz (Eds), *Political Parties and Electoral Change – Party Responses to Electoral Markets*, Sage Publications, London, 2004, p. 180

¹⁸⁹ Mair Peter, 2007, p. 7

¹⁹⁰ Όπ.παρ.

κομμάτων, πιο συχνές εκλογικές αναμετρήσεις και λιγότερο σταθερές κυβερνήσεις¹⁹¹.

- Οι Σοσιαλδημοκρατικές κυβερνήσεις του Νότου¹⁹², από την άλλη, είναι στην πλειοψηφία τους **αυτοδύναμες**. Όταν τη δεκαετία του '80 τα Σοσιαλδημοκρατικά κόμματα της Βόρειας και Κεντρικής Ευρώπης βρισκόντουσαν σε κρίση, τα Σοσιαλδημοκρατικά κόμματα του Ευρωπαϊκού Νότου άνθιζαν πολιτικά.¹⁹³ Όσον αφορά τα κομματικά συστήματα των εν λόγω χωρών μπορούμε να πούμε τα εξής: η Πορτογαλία ξεχωρίζει για τη ρευστότητα του συστήματός της – ρευστότητα που καθιστά την οποιαδήποτε ερμηνεία της πολιτικής κατάστασης δύσκολη -, η Ισπανία για το πολυδιασπασμένο πολιτικό της σύστημα (εξαιτίας της διαιρεμένης κοινωνίας της) και η Μεταπολιτευτική Ελλάδα για το τριπολικό της σύστημα με δικομματική δυναμική ανταγωνισμού για την εξουσία¹⁹⁴ από το 1981 έως σήμερα. Το PSOE της Ισπανίας ξεχωρίζει, επιπλέον, για το ρεκόρ πολιτικής μακροβιότητάς του μεταξύ των Ευρωπαϊκών Σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων μαζί με το Σουηδικό SAP.¹⁹⁵

¹⁹¹Farrell David M., “Ireland: A Party System Transformed?” in Broughton David, Donovan Mark (eds), *Changing Party Systems in Western Europe*, Pinter, London, 1999

¹⁹²Οι χώρες του Νότου αποτελούν μία ιδιαίτερη περίπτωση ανάλυσης, εξαιτίας του σχετικά πρόσφατου εκδημοκρατισμού τους, με ιδιότυπα Σοσιαλιστικά κόμματα (όχι κόμματα “κλασσικής εργατικής προέλευσης”) στην εξουσία.

¹⁹³Navarro Vincente, “The Decline of Spanish Social Democracy 1982 – 1996”, *The Social Register*, 1997, p.197

¹⁹⁴Βούλγαρης Γιάννης, *Η Ελλάδα από τη Μεταπολίτευση στην Παγκοσμιοποίηση*, Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα, 2008, σελ.219. Με Σαρτοριανούς όρους το ελληνικό κομματικό σύστημα ανήκει στην κατηγορία του δικομματισμού ή του περιορισμένου πολυκομματισμού, Sartori Giovanni, *Parties and party systems*, Cambridge University Press, Cambridge – London – New York - Melbourne, 1976, pp. 131 – 145, 173 – 185. Συμφωνούμε, όμως, περισσότερο με την περιγραφή που χρησιμοποιεί ο Γιάννης Βούλγαρης (για το ελληνικό κομματικό σύστημα).

¹⁹⁵ «(...)When the Socialists won the elections in 1982, it was widely expected that they would make the state a key element in economic transformation, following a radical expansionist programme similar to that of the

Mitterrand government in France elected in 1981 (...)». Όπως τονίζει ο Wolfgang Merkel στην έρευνά του για τις Σοσιαλδημοκρατικές κυβερνήσεις, η κρατική παρέμβαση στην οικονομία της Ισπανίας έπεσε, όταν κυβέρνησε το PSOE, σε ένα επίπεδο άγνωστο στα άλλα Σοσιαλδημοκρατικά κόμματα της Ευρώπης. Βλέπε Navarro Vincente, “The Decline of Spanish Social Democracy 1982 – 1996”, *The Social Register*, 1997, p.197

Στην Ελλάδα, η Μεταπολίτευση σηματοδότησε μία «τομή σε όλο το φάσμα, πολιτική, πολιτειακή, οικονομική και ιδεολογική»¹⁹⁶. Δεν αποτελεί απλώς την επιστροφή στην ομαλότητα και σταθερότητα του πολιτεύματος αλλά και την εξομάλυνση και ισορροπία μεταξύ των πολιτικών δυνάμεων. Το μοναδικό τρίτο κόμμα στο ελληνικό κομματικό σύστημα αποτελεί το Κ.Κ.Ε. με μια σταθερή και συνεχή παρουσία στο Κοινοβούλιο και τη συμμετοχή του σε δυο κυβερνητικούς συνασπισμούς 1989 και 1990.

Σπάνια συναντάμε στο ελληνικό κομματικό σύστημα το φαινόμενο κυβερνητικών συμμαχιών. Όταν διαμορφώνεται κυβερνητικός συνασπισμός μετά τις εθνικές εκλογές, δεν γίνεται επειδή ένα μικρότερο κόμμα έχει αποκτήσει υψηλό ποσοστό, αλλά επειδή ένα από τα δυο μεγάλα κόμματα, ΠΑ.ΣΟ.Κ και Ν.Δ., δεν μπορεί να διαμορφώσει αυτοδύναμη κυβέρνηση. Παράδειγμα τέτοιου κυβερνητικού συνασπισμού αποτελεί η σύμπραξη της Ν.Δ. και του τότε Συνασπισμού της Αριστεράς το 1989, στην κυβέρνηση Τζαννετάκη¹⁹⁷.

Ακολούθησε η κυβέρνηση Ζολώτα, μια οικουμενική κυβέρνηση, που θα εξασφάλιζε την πολιτική σταθερότητα της χώρας μέχρι τις επόμενες βουλευτικές εκλογές στις 8 Απριλίου 1990. Τότε ανεβαίνει στην εξουσία η Ν.Δ., η οποία δεν είχε καταφέρει να επιλύσει τα εσωκομματικά προβλήματα της. Το γεγονός αυτό είχε άμεση επίπτωση στην αποτελεσματικότητα του κόμματος στο ρόλο του ως κυβέρνησης και στις εκλογές του 1993 θα χάσει από το ΠΑ.ΣΟ.Κ. Όσον αφορά την εναλλαγή στην εξουσία πρέπει να σημειώσουμε ότι από το 1981 η Ν.Δ. ανέβηκε μονό τρεις φορές ως κυβερνητικό κόμμα, το 2004 για τέταρτη φορά, ενώ **το ΠΑ.ΣΟ.Κ. μία επιπλέον φορά (1981, 1985, 1993, 1996, 2000), κυριαρχώντας στο μεγαλύτερο αριθμό των εκλογικών αναμετρήσεων.**

¹⁹⁶Βούλγαρης Γιάννης, «Η δημοκρατική Ελλάδα 1974-2004», στο Παναγιωτόπουλος Βασίλης (Επιμ.), *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2002, σελ.9

¹⁹⁷Ο.π. Βούλγαρης Γιάννης, σελ. 370- 375

Στο σημείο αυτό ας προχωρήσουμε στην ανάλυση της κυβερνητικής διάρκειας της Ευρωπαϊκής Σοσιαλδημοκρατικής Οικογένειας. Ο Πίνακας 18 απεικονίζει τη διάρκεια των Σοσιαλδημοκρατικών κυβερνήσεων στην εξουσία, σε χρόνια. Στη συνέχεια, οι Πίνακες 19 και 20 αποτυπώνουν τη διάρκεια των αυτοδύναμων και των κυβερνήσεων συνεργασίας. Από τη συγκριτική ανάλυση των τριών Πινάκων προκύπτουν τα εξής:

ΠΙΝΑΚΑΣ 18

Κυβερνητική Διάρκεια Σοσιαλδημοκρατών (1950 – 2007)

Κυβερνητική Διάρκεια Σοσιαλδημοκρατών (σε χρόνια)	1950 - 1973	1974 - 2007
Δανία	1,7	2,1
Σουηδία	2,3	2,3
Μεγάλη Βρετανία	2,5	2,6
Αυστρία	1,9	3,1
Νορβηγία	2,2	2,3
Γερμανία	1,9	2,6
Σύνολο Βορρά	2,1	2,5
Βέλγιο	2,8	1,6
Ολλανδία	2,8	3,6
Φιλανδία	1,3	1,8
Λουξεμβούργο	2,1	3,6
Ιρλανδία	3,6	2,4
Σύνολο Κεντρικής Ευρώπης	2,5	2,6
Γαλλία	0,7	1,6
Ελλάδα	-	3,0
Ισπανία	-	3,5
Πορτογαλία	-	2,1
Σύνολο Νότου	-	2,9
Σύνολο Κυβερνητικής Διάρκειας (σε χρόνια) (Μέσος όρος)	2,2	2,5 (12 χώρες) 2,5 (15 χώρες)

--	--	--

Πηγές: Woldendorp Jaap, Keman Hans and Budge Ian, *Party Government in 48 Democracies 1945 – 1998: Composition – Duration – Personnel*, Dordrecht Kluwer Academic Publishers, 2000, www.parties-and-elections.de, www.electionguide.org, www.wikipedia.org

- Η ανάγνωση και ερμηνεία του Πίνακα 18 θα πρέπει να γίνει παρατηρώντας παράλληλα τα στοιχεία του Πίνακα 14. Συγκρίνοντας τα επεξεργασμένα δεδομένα των δύο πινάκων παρατηρούμε ότι την περίοδο 1950 – 1973 **η κυβερνητική διάρκεια (σε μέσους όρους) των Σοσιαλδημοκρατικών κυβερνήσεων είναι μεγαλύτερη από το συνολικό μέσο όρο της διάρκειας όλων των κυβερνήσεων** (2,2 χρόνια και 2,0 χρόνια, αντίστοιχα). Αυτό σημαίνει ότι την περίοδο 1950 – 1973 οι Δυτικοευρωπαϊκές Σοσιαλδημοκρατικές κυβερνήσεις **διαρκούν περισσότερο** από τις Δεξιές και Κεντροδεξιές.
- Στο πρώτο μοντέλο χωρών, οι Σοσιαλδημοκρατικές κυβερνήσεις διαρκούν περισσότερο από το μέσο όρο διάρκειας όλων των κυβερνήσεων (2,1 χρόνια και 2,0 χρόνια αντίστοιχα). Στις μισές Βόρειες χώρες, ο μέσος όρος της διάρκειας των Σοσιαλιστών είναι **σχεδόν ίσος** με το μέσο όρο όλων των κυβερνήσεων (Δανία, Σουηδία, Μεγάλη Βρετανία). Στις υπόλοιπες μισές η εικόνα διαμορφώνεται ως εξής: Η διάρκεια των Σοσιαλδημοκρατικών κυβερνήσεων σε σύγκριση με τη διάρκεια των κυβερνήσεων του Πίνακα 14 είναι, μεγαλύτερη στη Νορβηγία και τη Γερμανία και μικρότερη στην Αυστρία.
- Στο δεύτερο μοντέλο, το μοντέλο που περιλαμβάνει τις Κεντρικές χώρες, η διάρκεια των Σοσιαλιστών είναι **μεγαλύτερη** (2,5 χρόνια έναντι 2,2). Εξαίρεση αποτελεί η περίπτωση της διάρκειας των Σοσιαλιστών στο Λουξεμβούργο, η οποία είναι **μικρότερη** από το μέσο όρο της διάρκειας όλων των κυβερνήσεων και η μεγάλη διάρκεια των Ιρλανδών (3,6 χρόνια) και Βέλγων (2,8) Σοσιαλιστών.
- Τη **δεύτερη** περίοδο σημειώνεται μία πολύ μικρή αύξηση (κατά 0,3 μονάδες) στην κυβερνητική διάρκεια της Σοσιαλιστικής Οικογένειας. Η διάρκεια των

Σοσιαλδημοκρατικών κυβερνήσεων στις 12 και στις 15 χώρες σταθεροποιείται στα 2,5 χρόνια. Το ενδιαφέρον, εδώ, βρίσκεται στην παρατήρηση ότι την περίοδο 1974 – 2007, **η κυβερνητική διάρκεια των Σοσιαλιστικών κομμάτων είναι μικρότερη (με ελάχιστη όμως διαφορά – 2,5 χρόνια) από το συνολικό μέσο όρο της κυβερνητικής διάρκειας (2,6 χρόνια) στις 12 χώρες.** Από την άλλη όμως, οι Σοσιαλδημοκρατικές κυβερνήσεις στις χώρες των δύο μοντέλων σημειώνουν συνολικά αύξηση ως προς τη διάρκειά τους, τη δεύτερη περίοδο. Συγκεκριμένα, τη δεύτερη περίοδο αυξάνεται η διάρκεια σε Νορβηγία, Γερμανία, Ολλανδία και Λουξεμβούργο. Οι Γάλλοι Σοσιαλιστές διπλασιάζουν σχεδόν την κυβερνητική τους διάρκεια από 0,7 σε 1,6 χρόνια, η οποία όμως παραμένει μικρότερη της συνολικής διάρκειας (από 0,7 σε 1,6 έναντι 0,9 σε 1,7¹⁹⁸).

- **Στις 15 χώρες, ο μέσος όρος της διάρκειας των Σοσιαλδημοκρατικών κυβερνήσεων είναι ίσος με το μέσο όρο της διάρκειας όλων των κυβερνήσεων (2,5 χρόνια).** Η κυριαρχία του Σοσιαλδημοκρατικού Νότου εξηγεί αυτό το αποτέλεσμα. **Τα Σοσιαλδημοκρατικά κόμματα των Νότιων χωρών διαρκούν περισσότερα χρόνια στην κυβέρνηση** (2,9 χρόνια έναντι 2,3 χρόνια – ο μέσος όρος της διάρκειας όλων των κυβερνήσεων στο Νότο). Από τις Νότιες χώρες ξεχωρίζει η διάρκεια του Ισπανικού PSOE και του Ελληνικού ΠΑ.ΣΟ.Κ.
- Από το σύνολο των εξεταζόμενων χωρών την πρώτη περίοδο μετρώντας τη διάρκεια όλων των κυβερνήσεων είδαμε ότι: μεγαλύτερη κυβερνητική διάρκεια έχει το Λουξεμβούργο, η Ιρλανδία, η Σουηδία και η Μεγάλη Βρετανία και μικρότερη η Γαλλία, η Φιλανδία και η Γερμανία. Τη δεύτερη περίοδο μεγαλύτερη διάρκεια έχει το Λουξεμβούργο, η Ολλανδία και η Ισπανία.
- Μετρώντας τη διάρκεια των Σοσιαλδημοκρατικών κυβερνήσεων είδαμε ότι: την πρώτη περίοδο μεγαλύτερη διάρκεια έχουν τα Σοσιαλδημοκρατικά κόμματα της Ιρλανδίας, της Μεγάλης Βρετανίας, της Ολλανδίας και του Βελγίου και μικρότερη της Γαλλίας, της Φιλανδίας και της Δανίας. Τη

¹⁹⁸ Βλέπε Πίνακα 14

δεύτερη περίοδο μεγαλύτερη διάρκεια έχουν τα κόμματα στην Ολλανδία, την Ισπανία και την Ελλάδα ενώ μικρότερη τα κόμματα στην Πορτογαλία, το Βέλγιο και τη Φιλανδία.

- Το παράδοξο είναι ότι βλέπουμε να έχουν μεγαλύτερη κυβερνητική διάρκεια τα Σοσιαλδημοκρατικά κόμματα μερικών χωρών της Κεντρικής Ευρώπης και του Νότου και μικρότερη τα κόμματα των χωρών της «Κλασσικής Σοσιαλδημοκρατίας» του Βορρά.

ΠΙΝΑΚΑΣ 19

Διάρκεια Αυτοδύναμων Σοσιαλδημοκρατικών Κυβερνήσεων (1950 – 2007)

Διάρκεια Αυτοδύναμων Σοσιαλδημοκρατικών Κυβερνήσεων (σε χρόνια)	1950 - 1973	1974 - 2007
Δανία	1,2	1,5
Σουηδία	2,4	2,3
Μεγάλη Βρετανία	2,5	2,5
Αυστρία	2,8	3,9
Νορβηγία	2,2	2,3
Γερμανία	-	0,05
Σύνολο Βορρά	2,2	2,1
Βέλγιο	-	-
Ολλανδία	-	-
Φιλανδία	0,5	-
Λουξεμβούργο	-	-
Ιρλανδία	-	-
Σύνολο Κεντρικής Ευρώπης	0,5	-
Γαλλία	-	1,3
Ελλάδα	-	3,5
Ισπανία	-	3,5
Πορτογαλία	-	2,7
Σύνολο Νότου	-	3,2
Συνολική Διάρκεια Αυτοδύναμων Κυβερνήσεων (Μέσος Όρος)	1,9	2,0 2,4 (με το «Νότο»)

Πηγές: Woldendorp Jaap, Keman Hans and Budge Ian, *Party Government in 48 Democracies 1945 – 1998: Composition – Duration – Personnel*, Dordrecht Kluwer Academic Publishers, 2000, www.parties-and-elections.de, www.electionguide.org, www.wikipedia.org

ΠΙΝΑΚΑΣ 20

Διάρκεια Κυβερνήσεων «Συνεργασίας» Σοσιαλδημοκρατών (1950 – 2007)

Διάρκεια Κυβερνήσεων Συνεργασίας Σοσιαλδημοκρατών (σε χρόνια)	1950 - 1973	1974 - 2007
Δανία	1,9	2,5
Σουηδία	-	-
Μεγάλη Βρετανία	-	-
Αυστρία	1,7	2,9
Νορβηγία	-	-
Γερμανία	1,9	3,1
Σύνολο Βορρά	1,8	2,8
Βέλγιο	2,8	1,6
Ολλανδία	2,8	2,8
Φιλανδία	1,2	1,8
Λουξεμβούργο	2,1	3,7
Ιρλανδία	3,6	2,4
Σύνολο Κεντρικής Ευρώπης	2,5	2,5
Γαλλία	0,7	2,0
Ελλάδα	-	0,2
Ισπανία	-	-
Πορτογαλία	-	1,5
Σύνολο Νότου	-	0,9
Συνολική διάρκεια Κυβερνήσεων Συνεργασίας Σοσιαλδημοκρατών	2,1	2,5 2,2 (συμπεριλαμβάνον ται οι χώρες του Σοσιαλδημοκρατι κού Νότου)

--	--	--

Πηγές: Woldendorp Jaap, Keman Hans and Budge Ian, *Party Government in 48 Democracies 1945 – 1998: Composition – Duration – Personnel*, Dordrecht Kluwer Academic Publishers, 2000, www.parties-and-elections.de, www.electionguide.org, www.wikipedia.org

- Συγκρίνοντας τις δύο υποπεριόδους ως προς την κυβερνητική διάρκεια, **οι κυβερνήσεις «συνασπισμού / συνεργασίας» διαρκούν περισσότερα χρόνια από τις αυτοδύναμες στις 12 χώρες** (την πρώτη περίοδο: 2,1 χρόνια οι κυβερνήσεις συνεργασίας και 1,9 οι αυτοδύναμες ενώ τη δεύτερη : 2,5 χρόνια οι κυβερνήσεις συνεργασίας και 2,0 χρόνια οι αυτοδύναμες στις 12 χώρες). Οι Mattila and Raunio στην έρευνά τους υποστηρίζουν πως τα κόμματα που αποτελούσαν “μέλη” προηγούμενων κυβερνητικών συνασπισμών έχουν την τάση να παραμένουν στην εξουσία σε μετέπειτα κυβερνήσεις που δημιουργούνται¹⁹⁹. Σε μεταγενέστερη έρευνά τους οι Hanne Marthe Narud and Henry Valen υποστηρίζουν πως «η υπόθεση ότι οι κυβερνήσεις συνεργασίας τα καταφέρνουν καλύτερα από τις αυτοδύναμες δεν ευσταθεί. Ο αυξημένος αριθμός κομμάτων στην εξουσία, μπορεί και να σημαίνει απώλειες στην άσκηση Πολιτικής της εκάστοτε κυβέρνησης»²⁰⁰.
- Όταν μετράμε, όμως και τα δεδομένα των χωρών του Νότου την περίοδο 1974 - 2007 η εικόνα **αντιστρέφεται. Έτσι, στις 15 χώρες οι αυτοδύναμες κυβερνήσεις διαρκούν περισσότερα χρόνια από τις κυβερνήσεις «συνεργασίας» (2,4 και 2,2 χρόνια αντίστοιχα).**
- Μελετώντας προσεκτικά τα δεδομένα των χωρών στην κατάτμηση των τριών μοντέλων παρατηρούμε ότι: Στο μοντέλο της «Σοσιαλδημοκρατίας του Βορρά» οι **αυτοδύναμες κυβερνήσεις διαρκούν περισσότερο** από τις κυβερνήσεις συνασπισμού (2,2 έναντι 1,8 χρόνια) την **πρώτη**

¹⁹⁹ Mattila Mikko and Raunio Tapio, “Does winning pay? Electoral success and government formation in 15 West European countries”, *European Journal of Political Research*, vol. 43, 2004, pp. 281

²⁰⁰ Narud Hanne Marthe and Valen Henry, “Coalition Membership and Electoral Performance in Western Europe”, Paper for presentation at the 2005 NOPSA Meeting, Reykjavik, August 11 – 13, 2005, p. 20 - 30

περίοδο²⁰¹. Τη **δεύτερη** περίοδο οι **αυτοδύναμες κυβερνήσεις διαρκούν λιγότερα χρόνια** από τις κυβερνήσεις συνεργασίας (2,1 έναντι 2,8 χρόνια).²⁰²

- Στο μοντέλο των **Κεντρικών** χωρών, η συνολική διάρκεια των κυβερνήσεων συνεργασίας παραμένει **σταθερή και αμετάβλητη**.²⁰³
- Στο μοντέλο του Σοσιαλδημοκρατικού **Νότου**, η **διάρκεια των αυτοδύναμων κυβερνήσεων είναι μεγαλύτερη από αυτή των κυβερνήσεων συνασπισμού** (3,2 και 0,9 χρόνια, αντιστοίχως)²⁰⁴.
- Βάσει των παραπάνω αποτελεσμάτων, μπορούμε να συνδέσουμε τη **διαδοχικότητα** των Σοσιαλδημοκρατικών κυβερνήσεων στην εξουσία με την **κυβερνητική τους διάρκεια** και να πούμε τα εξής: Την πρώτη περίοδο, τα Σοσιαλδημοκρατικά κόμματα του Βορρά παρέμεναν για πολλά χρόνια στην εξουσία, σε αυτοδύναμες κυβερνήσεις (Σουηδία, Δανία, Νορβηγία). Τη δεύτερη περίοδο, οι διαδοχικές εκλογικές νίκες για τα Σοσιαλδημοκρατικά κόμματα του Βορρά περιορίζονται ενώ αυξάνονται για τα νεοεισερχόμενα και ιδιόμορφα κόμματα του Νότου (διαδοχικές εκλογικές νίκες σε Ισπανία και Ελλάδα). Έχοντας κάθε επιφύλαξη, μπορούμε να πούμε ότι τα στοιχεία αυτά δείχνουν μία **τάση αύξησης** της κυβερνητικής διάρκειας των εκάστοτε Σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων, όταν αυτά παραμένουν στην εξουσία εξαιτίας διαδοχικών εκλογικών νικών τους.
- Κατά τον Peter Mair²⁰⁵, ο διπολικός πολιτικός ανταγωνισμός (bipolar competition) αποτελεί αυξανόμενο χαρακτηριστικό πολλών παλαιών πολυκομματικών συστημάτων τα οποία θέλουν να «μιμηθούν» τα

²⁰¹ Για την πρώτη περίοδο, η κυβερνητική διάρκεια των αυτοδύναμων κυβερνήσεων του πρώτου μοντέλου, αυξάνεται στην Αυστρία (από 2,8 σε 3,9 χρόνια) και παρουσιάζει σχετική σταθερότητα στη Σουηδία, τη Δανία και τη Μεγάλη Βρετανία.

²⁰² Για τη δεύτερη περίοδο, η κυβερνητική διάρκεια των αυτοδύναμων κυβερνήσεων του πρώτου μοντέλου, **αυξάνεται** στη Δανία (από 1,9 σε 2,5 χρόνια), στην Αυστρία (από 1,7 σε 2,9) και τη στη Γερμανία (από 1,9 σε 3,1 χρόνια).

²⁰³ Με άνοδο της διάρκειας, κατά τη δεύτερη περίοδο ανάλυσης, στη Φιλανδία και το Λουξεμβούργο και πτώση στην Ιρλανδία και το Βέλγιο.

²⁰⁴ Με μέσο όρο Σοσιαλδημοκρατικής κυβερνητικής διάρκειας τα 3,5 χρόνια σε Ισπανία και Ελλάδα.

²⁰⁵ Mair Peter, 2007, p. 20, table 2.

δικομματικά. Ο διπολισμός έχει γίνει κανόνας στις νέες Δημοκρατίες της Νότιας Ευρώπης (Ελλάδα, Πορτογαλία, Ισπανία και Μάλτα), εξασφαλίζοντας αρκετές εκλογικές νίκες στους Σοσιαλιστές του «Νότου».

ΕΠΙΛΟΓΟΣ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στην παρούσα Διπλωματική εργασία προσπαθήσαμε να αποτυπώσουμε και να αναλύσουμε τις σύγχρονες τάσεις της εκλογικής δυναμικής και κυβερνητικής σταθερότητας των Ευρωπαϊκών Σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων, την περίοδο 1950 – 2007.

Διεργασίες όπως η Παγκοσμιοποίηση, η αποβιομηχανοποίηση, η αποδέσμευση των Πολιτικών από το Κοινωνικό Κράτος η Ευρωπαϊκή Ενοποίηση και η αυξανόμενη ετερογένεια των ευρωπαϊκών κοινωνιών προκάλεσαν το μέλλον της Σοσιαλδημοκρατικής Οικογένειας²⁰⁶. Στη διάρκεια της δεκαετίας του '80, κάποιοι κοινωνικοί επιστήμονες προέβλεψαν την «αποδυνάμωση» και το «εκλογικό δίλημμα» των Ευρωπαίων Σοσιαλιστών (Dahrendorf; 1983, Przeworski; 1985). Άλλοι επεσήμαναν την ικανότητα των Σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων να προσαρμόζονται στις νέες συνθήκες (Kitschelt; 1994), ανανεώνοντας τις εκλογικές στρατηγικές τους, τα κομματικά τους προγράμματα και τις δημόσιες πολιτικές τους (Merkel;1993).

Ο εκλογικός θρίαμβος πολλών Σοσιαλιστικών και Σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων τη δεκαετία του 1990 έδειχνε να επιβεβαιώνει την ικανότητα των Σοσιαλιστών να ανανεώνουν τις Πολιτικές τους εξασφαλίζοντας την εκλογική τους βιωσιμότητα και επιτυχία.

Στο πλαίσιο αυτό μελετήσαμε, στο Πρώτο Κεφάλαιο της εργασίας, την **εκλογική επιρροή** των Σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων σε 15 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε χρονικό διάστημα 57 ετών. Το πρώτο συμπέρασμα που προκύπτει από την επεξεργασία των εκλογικών δεδομένων είναι ότι η εκλογική επιρροή των Ευρωπαίων Σοσιαλιστών βαίνει μειούμενη, από δεκαετία σε δεκαετία και συνολικά, ειδικά για τα κόμματα του «Κλασικού - Εργατικού Σοσιαλδημοκρατικού μοντέλου».

²⁰⁶Merkel Wolfgang and Petring Alexander, Social Democracy in Power: Explaining the Capacity to Reform, *ZfVP*, vol. 1, 2007, p. 125

Από τη δεκαετία του '70²⁰⁷ και εντονότερα από τις αρχές της δεκαετίας του '80, όμως, καταγράφεται η αρχή της **φθίνουσας πορείας** της εκλογικής επιρροής των Σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων σε 12 Ευρωπαϊκές χώρες (χωρίς τις χώρες του «Νότου»), με καταληκτικό σημείο τη δεκαετία του 2000 – δεκαετία στην οποία τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα της Δυτικής Ευρώπης εμφανίζονται πιο αποδυναμωμένα από ποτέ, χάνοντας το **19,1%** της δύναμής τους από το 1950 έως το 2007. Συγκρίνοντας τις δύο υποπεριόδους ανάλυσης (1950 – 1973 και 1974 – 2007), της περιόδου 1950 – 2007, καταγράψαμε μία **πτώση** του συνολικού μέσου όρου στις χώρες αυτές κατά **3,4** μονάδες.

Στη συνέχεια, θέλοντας να εξαγάγουμε περισσότερο «ποιοτικά συμπεράσματα» στην έρευνά μας, αναλύσαμε την εκλογική δυναμική των Σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων, κατασκευάζοντας τρία μοντέλα ανάλυσης, και καταλήξαμε στα ακόλουθα συμπεράσματα:

- Τα κόμματα του πρώτου μοντέλου έχουν πάψει να αποτελούν δύναμη υπεροχής (σε επίπεδο εκλογικής επιρροής) στο εσωτερικό της Σοσιαλδημοκρατικής Οικογένειας. Η «**χρυσή περίοδος**» για τα κόμματα αυτά είναι το διάστημα 1960 – 1969. Από τη δεκαετία του 1970 αρχίζουν να εμφανίζουν σημάδια εκλογικής αποδυνάμωσης, με αποκορύφωμα τη δεκαετία του 2000 που εμφανίζεται ως η «χειρότερη» περιόδός τους. Τα κόμματα της «εργατικής Σοσιαλδημοκρατίας» χάνουν συγκεντρωτικά **19,7%** της εκλογικής τους επιρροής την περίοδο 1950 – 2007.
- Τα κόμματα του δεύτερου μοντέλου εμφανίζουν μία πτωτική μεταβολή λιγότερο ενιαία, λιγότερο ευθύγραμμη και λιγότερο συστηματική. Με όρους εκλογικής δύναμης, χάνουν από το 1950 έως το 2007 το **26,8%** της δύναμής τους και εμφανίζονται ως το μοντέλο χωρών με τις μεγαλύτερες εκλογικές απώλειες.

²⁰⁷Η σύγκλιση Κεντροαριστερών και Κεντροδεξιών κομμάτων συνδέεται άμεσα με τη νεοφιλελεύθερη παγκοσμιοποίηση που αναπτύσσεται ραγδαία από τη δεκαετία του '70 έως σήμερα. Η σύγκλιση δεν ήταν αμφίπλευρη. Δεν ήταν μόνο η Κεντροαριστερά που αναγκάστηκε να εγκαταλείψει σταδιακά την κρατικιστική οικονομική πολιτική. Η κεντροδεξιά αναγκάστηκε επίσης να εγκαταλείψει τις δογματικές αγκυλώσεις του παρελθόντος της και την ακραία νεοφιλελεύθερη ιδεολογία.

- Το εκλογικό τοπίο αρχίζει να ανατρέπεται τη δεκαετία του '80²⁰⁸ με την εκλογική άνοδο των Σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων των χωρών του λεγόμενου «Νότου». Τα κόμματα του τρίτου αυτού γκρουπ χωρών είναι τα μοναδικά που **αυξάνουν** συγκεντρωτικά (κατά μέσο όρο) την εκλογική τους δύναμη κατά **45,6%**. Η αύξηση αυτή καθιστά, αναμφίβολα, τα κόμματα του «Σοσιαλδημοκρατικού Νότου», τον **ισχυρότερο πυλώνα** της σημερινής Ευρωπαϊκής Σοσιαλδημοκρατικής Οικογένειας.

Βάσει των παραπάνω και σύμφωνα με την κύρια υπόθεση εργασίας μας, καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως υπάρχει διαφοροποίηση μεταξύ των μοντέλων ανάλυσής μας. **Η Σοσιαλδημοκρατική Οικογένεια δεν έχει παραμείνει εκλογικά σταθερή αλλά υφίσταται φθορά με το πέρασμα του χρόνου**, δημιουργώντας δύο *αντιστρόφως ανάλογες* «εικόνες δυναμικής», : πτωτική πορεία στις Βόρειες και Κεντρικές χώρες και ανοδική στις χώρες του λεγόμενου «Νότου».

Η πτώση και οι ταλαντεύσεις των εκλογικών επιδόσεων της Σοσιαλδημοκρατίας (ειδικά στις Βόρειες χώρες) έχουν και μία διαφορετική αιτία: την «**πίεση από τα άκρα**» του πολιτικού φάσματος, δηλαδή την πίεση που της ασκούν τα Ακροδεξιά και τα κόμματα της ριζοσπαστικής (ή άκρας) Αριστεράς. Τέτοιες πιέσεις εντοπίζονται, για παράδειγμα, στη Δανία και την Ολλανδία (από την εκλογική επιτυχία των κομμάτων της Άκρας Δεξιάς) αφενός και αφετέρου στη Σουηδία, τη Γερμανία, την Ισπανία και το Λουξεμβούργο (από τα κόμματα της Ριζοσπαστικής Αριστεράς).

Στο Δεύτερο Κεφάλαιο μελετήσαμε την **εκλογική μεταβλητότητα** και την εκλογική ελαστικότητα των Δυτικοευρωπαϊκών Σοσιαλιστικών κομμάτων από το 1950 – 2007. Από την επεξεργασία των στοιχείων προέκυψε ότι κατά την περίοδο 1950-1973, η μεταβλητότητα στο Βόρειο μοντέλο της «κλασικής σοσιαλδημοκρατίας» και στην Κεντρική Ευρώπη είναι συνολικά περίπου η ίδια (3% για την πρώτη υποπερίοδο και 2,9% για τη δεύτερη) Η κατάσταση διαφοροποιείται έντονα μετά το 1973 και την πετρελαϊκή κρίση, ενώ μέχρι σήμερα η δυναμική δεν

²⁰⁸Η δεκαετία του '80, αποτέλεσε κομβικό σημείο στο μεταπολεμικό πολιτικό τοπίο. Το κομμουνιστικό μοντέλο, με την κρατικιστική του εκδοχή, κατέρρευσε μαζί με το μοντέλο του δημοκρατικού σοσιαλισμού ενώ ταυτόχρονα έχουμε την ιδεολογική άνοδο του νεοφιλελευθερισμού Giddens Anthony, Όπ. παρ. σελ. 62

έχει σταθεροποιηθεί. Η περίοδος **1974-2007** παρουσιάζει **εντονότερη μεταβλητότητα** και **ελαφρώς εντονότερη ελαστικότητα** από την προηγούμενη. Στο Νότο εντοπίζεται και η μεγαλύτερη ελαστικότητα κυρίως λόγω της εντυπωσιακής ανόδου της Σοσιαλδημοκρατίας στην Ελλάδα, μετά το 1981. Είναι λογικό βέβαια τη δεύτερη περίοδο (1974 – 2007) η **εκλογική ελαστικότητα** να εμφανίζεται μεγαλύτερη επειδή μεγαλύτερη εμφανίζεται και η **μεταβλητότητα** που για μεγάλες χρονικές περιόδους δείχνει και συγκεκριμένη τάση (ανοδική ή πτωτική).

Κατά συνέπεια, η μελέτη της μεταβλητότητας και ελαστικότητας στην παρούσα εργασία **επιβεβαιώνει τις θεωρίες** περί εκλογικής μεταβλητότητας και ρευστότητας των Pedersen (1983), Dalton²⁰⁹ (1984) και Franklin (1992).

Στο τρίτο κεφάλαιο εξετάσαμε την **κυβερνητική σταθερότητα** των Δυτικοευρωπαϊκών Σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων, έχοντας ως δείγμα ανάλυσης 365 εκλογικές αναμετρήσεις, που διεξάγονται στις δεκαπέντε χώρες την περίοδο 1950 – 2007. Εξετάζοντας το δείκτη της κυβερνητικής διάρκειας – νοούμενη ως παράμετρος της σταθερότητας – καταλήξαμε ότι:

- Οι Σοσιαλδημοκρατικές κυβερνήσεις είναι **περισσότερες**²¹⁰ την περίοδο 1974 – 2007 απ’ ότι την περίοδο 1950 – 1973
- Και στις δύο υποπεριόδους ανάλυσης οι περισσότερες σοσιαλιστικές κυβερνήσεις είναι κυβερνήσεις «συνεργασίας / συνασπισμού».
- Οι περισσότερες αυτοδύναμες κυβερνήσεις εντοπίζονται στο «Βόρειο μοντέλο» και οι περισσότερες κυβερνήσεις συνασπισμού στο «κεντρικό». Οι Σοσιαλδημοκρατικές κυβερνήσεις του Νότου, από την άλλη, είναι στην πλειοψηφία τους **αυτοδύναμες**.
- Την περίοδο 1950 – 1973, η κυβερνητική διάρκεια (σε μέσους όρους) των Σοσιαλδημοκρατικών κυβερνήσεων είναι μεγαλύτερη από το συνολικό μέσο όρο της διάρκειας όλων των κυβερνήσεων.

²⁰⁹“(…)Electoral alignments are weakening and party systems are experiencing increased fragmentation and electoral volatility(…)”

²¹⁰Περισσότερες Σοσιαλδημοκρατικές κυβερνήσεις έχει το Βόρειο μοντέλο, ως μοντέλο της «Κλασσικής – Εργατικής» Σοσιαλδημοκρατίας

- Την περίοδο 1974 – 2007, η κυβερνητική διάρκεια των Σοσιαλιστικών κομμάτων είναι **μικρότερη** (με ελάχιστη όμως διαφορά) από το συνολικό μέσο όρο της κυβερνητικής διάρκειας **στις 12 χώρες**. Στις 15 χώρες, ο μέσος όρος της διάρκειας των Σοσιαλδημοκρατικών κυβερνήσεων είναι **ίσος** με το μέσο όρο της διάρκειας όλων των κυβερνήσεων. Τα Σοσιαλδημοκρατικά κόμματα των Νότιων χωρών διαρκούν περισσότερα χρόνια στην κυβέρνηση.
- Συγκρίνοντας τις δύο υποπεριόδους ως προς την κυβερνητική διάρκεια, **οι κυβερνήσεις «συνασπισμού / συνεργασίας» διαρκούν περισσότερα χρόνια από τις αυτοδύναμες στις 12 χώρες**.
- Όταν μετράμε, όμως και τα δεδομένα των χωρών του Νότου την περίοδο 1974 - 2007 η εικόνα **αντιστρέφεται**. Έτσι, στις 15 χώρες οι **αυτοδύναμες** κυβερνήσεις διαρκούν **περισσότερα** χρόνια από τις κυβερνήσεις «συνεργασίας».
- Στο μοντέλο της «Σοσιαλδημοκρατίας του Βορρά» οι **αυτοδύναμες κυβερνήσεις διαρκούν περισσότερο** από τις κυβερνήσεις συνασπισμού την **πρώτη** περίοδο. Τη **δεύτερη** περίοδο οι **αυτοδύναμες κυβερνήσεις διαρκούν λιγότερα χρόνια** από τις κυβερνήσεις συνεργασίας
- Στο μοντέλο του Σοσιαλδημοκρατικού **Νότου**, η **διάρκεια των αυτοδύναμων κυβερνήσεων είναι μεγαλύτερη από αυτή των κυβερνήσεων συνασπισμού**.

Η Ευρωπαϊκή Σοσιαλδημοκρατία σε «τεντωμένο σχοινί»; Η απάντησή μας είναι **ναι**. Η Σοσιαλδημοκρατία αποτελεί, εκλογικά, μία πολιτική οντότητα *δύο ταχυτήτων*: με πτωτική εκλογική δυναμική στο Βόρειο και Κεντρικό μοντέλο και ανοδική στο Νότιο. Σε επίπεδο σταθερότητας, οι Ευρωπαϊκές κυβερνήσεις είναι περισσότερο σταθερές την περίοδο 1974 – 2007 απ’ότι την περίοδο 1950 – 1973. Οι Σοσιαλδημοκρατικές κυβερνήσεις όμως, φαίνεται να είναι **λιγότερο σταθερές** και να **διαρκούν ελάχιστα λιγότερο** από τις άλλες κυβερνήσεις την περίοδο 1974 – 2007. Το στοιχείο αυτό μας επιτρέπει να μιλάμε για παράλληλες ανοδικές και καθοδικές πορείες εκλογικής δυναμικής και κυβερνητικής σταθερότητας της Ευρωπαϊκής

Σοσιαλδημοκρατίας. Δηλαδή, την περίοδο που τα Σοσιαλιστικά κόμματα είχαν μεγαλύτερη εκλογική επιρροή (1950 – 1973) εντοπίζεται ότι είχαν και μεγαλύτερη σταθερότητα. Η εξαίρεση των χωρών του Νότου απαιτεί περαιτέρω εξέταση ώστε να δώσεις σαφείς ερμηνείες της μεγάλης σταθερότητας και διάρκειας των αυτόνομων κυβερνήσεων.

Η συνολική «εικόνα» είναι ξεκάθαρη: η σύγχρονη Σοσιαλδημοκρατία παραμένει μία **μεγάλη και κεντρική** δύναμη αλλά συνάμα **απρόβλεπτη** και **ευάλωτη** εξαιτίας των αυξομειώσεων ως προς την εκλογική επιρροή και την κυβερνητική σταθερότητα. Παραμένει ένας κεντρικός πολιτικός παίκτης στην Ευρωπαϊκή πολιτική σκηνή, είτε βρίσκεται στην εξουσία, είτε στην αντιπολίτευση αλλά σε ολοένα και «φθίνουσα τροχιά». Θα την παρομοιάζαμε με ακροβάτη ο οποίος προσπαθεί να ισορροπήσει σε τεντωμένο σχοινί. Η Ευρωπαϊκή Σοσιαλδημοκρατία προσπαθεί να «ισορροπήσει» μέσω του «Τρίτου Δρόμου», μέσω της ανανέωσης των Πολιτικών της, μέσω προσπαθειών επαναπροσέγγισης των «κοινωνιολογικών της στηριγμάτων». Η κατάσταση αυτή, την θέτει μόνιμα σε «κίνδυνο». Η εκλογική ήττα ή νίκη είναι, πλέον, κάτι αβέβαιο στην Πολιτική. Όπως και η πτώση ή η επιτυχημένη παράσταση ενός ακροβάτη....

Καταλήγοντας, οι εκλογικοί αριθμοί που επεξεργαστήκαμε κατέγραψαν **σημαντικές τάσεις στον «εκλογικό χάρτη»** της Δυτικοευρωπαϊκής Σοσιαλδημοκρατίας, οι οποίες χρειάζονται περαιτέρω ερμηνεία πέρα από γενικευτικά συμπεράσματα. Η πρόθεσή μας, μέσα από την εργασία αυτή, είναι να απεικονίσουμε τις τάσεις αυτές και να προσπαθήσουμε να δώσουμε κάποιες πρώτες εξηγήσεις στα συμπεράσματα που προκύπτουν από την επεξεργασία των δεδομένων. Εκείνο που πρέπει μελλοντικά να διερευνηθεί, για να θεωρηθεί η παρούσα μελέτη ολοκληρωμένη, είναι η εξέταση πολλών ανεξάρτητων μεταβλητών (οικονομία, εκλογικό σύστημα, κομματικό σύστημα, πολιτικές συγκυρίες, σχέσεις κυβερνητικών κομμάτων με κόμματα των «άκρων») ώστε να δοθεί μία ολοκληρωμένη ερμηνεία για την εκλογική δυναμική και κυβερνητική σταθερότητα (εξαρτημένες μεταβλητές) της Σοσιαλδημοκρατικής οικογένειας. Επιπλέον, απαραίτητη επιστημονικά κρίνεται και η συγκριτική μελέτη της εκλογικής δυναμικής και κυβερνητικής σταθερότητας

μεταξύ των κομματικών οικογενειών (Σοσιαλδημοκρατία με Κεντροδεξιά, Σοσιαλδημοκρατία με Ριζοσπαστική Αριστερά κτλ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Βούλγαρης Γιάννης, *Η Ελλάδα από τη Μεταπολίτευση στην Παγκοσμιοποίηση*, Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα, 2008
- Βούλγαρης Γιάννης, «Η δημοκρατική Ελλάδα 1974-2004», στο Παναγιωτόπουλος Βασίλης (Επιμ.), *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2002
- Γεωργιάδου Βασιλική, «Labour Party, SPD και ΠΑ.ΣΟ.Κ.: Συστήματα κομματικής διεύθυνσης και οργανωτικής συγκρότησης» στο Κατσούλης Ηλίας (επιμ.), *Νέα Σοσιαλδημοκρατία, Περιεχόμενα Πολιτικής, Θεσμοί, Οργανωτικές δομές*, Εκδόσεις Σιδέρη, Αθήνα, 2002
- Giddens Anthony, *Ο Τρίτος Δρόμος-η ανανέωση της σοσιαλδημοκρατίας*, Εκδόσεις ΠΟΛΙΣ, Αθήνα, 1998
- Διαμαντόπουλος Θανάσης, *Το Κομματικό Φαινόμενο – Μορφές, Συστήματα, Οικογένειες κομμάτων*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1993
- Διαμαντόπουλος Θανάσης, *Κόμματα και Κομματικά Συστήματα – Συγκριτική προσέγγιση και θεωρία*, Εξάντας, Αθήνα, 1989
- Ζαφειρόπουλος Κώστας και Μαραντζίδης Νίκος, «Κοινωνικές μεταβολές στην εκλογική βάση και στον Πολιτικό λόγο του ΠΑ.ΣΟ.Κ. (1996-1998)» στο Κατσούλης Ηλίας (επιμ.), *Νέα Σοσιαλδημοκρατία Περιεχόμενα Πολιτικής, Θεσμοί, Οργανωτικές δομές*, Εκδόσεις Σιδέρη, Αθήνα, 2002

- Καρτάλης Γιάννης, «Τι υπόσχονται οι Νέοι Εργατικοί στο Νέο ΠΑΣΟΚ», ΤΟ ΒΗΜΑ, 4/5/1997
 - Κατσούλης Ηλίας, «Η απαξίωση των πολιτικών κομμάτων και το παράδοξο της ανάπτυξης» στο Κατσούλης Ηλίας (επιμ.), *Νέα Σοσιαλδημοκρατία, Περιεχόμενα Πολιτικής, Θεσμοί, Οργανωτικές δομές*, Αθήνα, Σιδέρης, 2002
 - Λούλης Γιάννης, *Τα 20 χρόνια που άλλαξαν την Ελλάδα-κερδισμένοι και χαμένοι*, Εκδόσεις Νέα Σύνορα Α.Α.Λιβάνη, Αθήνα, 2001
 - Λούλης Γιάννης Τριγωνοποίηση – Κυρίαρχες ιδέες και η πολιτική δυναμική στην εποχή μας, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης ΙΚΚΚ, Αθήνα 1999
 - Mény Yves, *Συγκριτική Πολιτική – Οι δημοκρατίες: Γαλλία, Γερμανία, ΗΠΑ, Ιταλία, Μεγάλη Βρετανία*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1995
 - Μοσχονάς Γεράσιμος, «Ο Κανόνας του Βορρά και η Εξαίρεση του Νότου – Η Εκλογική Δυναμική της Ευρωπαϊκής Σοσιαλδημοκρατίας (1960 – 2007)», *Εποχή*, 2008
 - Μοσχονάς Γεράσιμος, *Προγραμματικός Λόγος και Εκλογικές Στρατηγικές των Σοσιαλιστών στην Ευρώπη – Οι Περιπτώσεις της Δανίας, της Πορτογαλίας και της Ελλάδας*, Έκδοση ΙΣΤΑΜΕ – ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ, Αθήνα, 2004
 - Σασούν Ντόναλντ, *Εκατό Χρόνια Σοσιαλισμού – Α' Ανάπτυξη και Σταθερότητα*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα, 2001
 - Σεφεριάδης Σεραφείμ, «Σοσιαλδημοκρατικές Στρατηγικές στον 20^ο Αιώνα – Επισημάνσεις για μια πολιτική κοινωνιολογία» στο Κατσούλης Ηλίας (επιμ.), *Νέα Σοσιαλδημοκρατία - Περιεχόμενα Πολιτικής Θεσμοί Οργανωτικές Δομές* Εκδόσεις Ι. Σιδέρη, Αθήνα, 2002
- Εκλογική Δυναμική και Κυβερνητική Σταθερότητα της Ευρωπαϊκής Σοσιαλδημοκρατίας (1950 – 2007)

- Σπουρδαλάκης Μιχάλης, *Ευρωπαϊκό Σοσιαλιστικό Κόμμα - Προκλήσεις και Προοπτικές*, Εκδόσεις ΙΣΤΑΜΕ, Αθήνα, 2001

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Allen Christopher S. (Department of International Affairs, University of Georgia), “Forming Left Wing Coalition Governments? Sweden and Germany in the early 21st Century”, Paper Presented at the Annual Meeting of the American Political Science Association, Philadelphia, PA, August 31 – September 3, 2006
- Anders Widfeldt, “The Swedish Parliamentary election of 2006”, *Electoral Studies*, vol. 26, 2007
- Arnould Miguet, “The French Elections of 2002: After the Earthquake, the Deluge”, *West European Politics*, vol.25, no.4, October 2002
- Ascher W. and Tarrow S., “The Stability of Communist Electorates: Evidence from a Longitudinal Analysis of French and Italian Aggregate Data”, *American Journal of Political Science*, 19/3, 1975
- Aylott Nicholas, “After the Divorce – Social Democrats and Trade Unions in Sweden”, *Party Politics*, vol. 9, no.3, 2003
- Aylott Nicholas, “From People’s Movements to Electoral Machines? Interest Aggregation and the Social Democratic Parties of Scandinavia”, Keele European Parties Research Unit (KEPRU) - Working Paper 11, Keele University, 2002

- Bartolini Stefano and Mair Peter, *Identity, Competition and Electoral Availability – The Stabilisation of European Electorates 1885 – 1985*, Cambridge University Press, Cambridge, 1990
- Bartolini Stefano, “On time and comparative Research”, *Journal of Theoretical Politics*, vol.5, no.2, 1993
- Bergounioux Alain and Grunberg Gérard. *L’ utopie à l’épreuve : Le socialisme européen au Xxe siècle*, Editions de Fallois, Paris, 1996
- Best H. and Cotta M (eds), *Parliamentary Representatives in Europe 1848 – 2000: Legislative Recruitment and Careers in Eleven European countries*, Oxford University Press, Oxford, 2000
- Blair/ Schroeder “Europe the 3rd way/ Die neue Mitte” a speech delivered by prime minister to the Labour Party in London on June 8, 1999 p.1 www.fcpp.org
- Broughton David, Donovan Mark (eds), *Changing Party Systems in Western Europe*, Pinter, London, 1999
- Bosco Anna and Morlino Leonardo, “What Changes in South European Parties? A Comparative Introduction”, *South European Society & Politics*, vol.11, n.3-4, September – December 2006
- Bruneau Thomas (ed), *Political Parties and Democracy in Portugal – Organizations, Elections, and Public Opinion*, Westview Press, United States of America, 1997

- Budge Ian, Klingemann Hans – Dieter, Volkens Andrea, Bara Judith, Tenenbaum Eric, *Mapping Policy Preferences: Estimates for Parties, Electors and Government 1945 – 1998*, Oxford University Press, USA, 2001
- Caramani Daniele, *The Societies of Europe. Elections in Western Europe since 1815 – Electoral Results by Constituencies*, Macmillan, London, 2000
- Colliard J-C, *Les Regimes Parlementaires Contemporains*, Presses de la FNSP, Paris, 1978
- Crewe Ivor and Denver David, *Electoral Change in Western Democracies – Patterns and Sources of Electoral Volatility*, Croom Helm, London – Sydney, 1985
- Daalder Hans and Mair Peter (eds), *Western European Party Systems*, Sage, London, 1985
- Dalton R.J. and Wattenberg (eds), *Parties without partisans: Political change in Advanced Industrial Democracies*, Oxford University Press, Oxford, 2000
- Dalton Russel, McAllister Ian & Wattenberg Martin, «Political Parties and their Publics» in Luther K & Muller – Rommel F (eds), *Political parties in the New Europe – Political and Analytical Challenges*, Oxford, 2005 (paperback)
- Diamond Larry, Gunther Richard, *Political Parties and Democracy*, Johns Hopkins University Press, Baltimore, 2001
- Drummond Andrew J., “Electoral Volatility and Party Decline in Western Democracies: 1970 – 1995”, *Political Studies*, vol.54, 2006
- Evans Jocelyn, *Voters and Voting: An Introduction*, Sage, London, 2004

- Farrell David, *Electoral Systems: A comparative introduction*, Macmillan, London, 2001
- Gallagher Michael, Laver Michael, Mair Peter, *Representative government in Modern Europe: Institutions, Parties and Governments*, Third Edition, McGraw – Hill, New York, 2001
- Gorvin Ian (ed), *Elections since 1945: a worldwide Reference Compendium*, The High Longmann, Essex, 1989
- Green-Pedersen Christoffer and Van Kersbergen Kees, “ The politics of the “third way”- the transformation of Social Democracy in Denmark and the Netherlands”, *Party Politics*, vol.8, no.5, 2002
- Gundle Stephen and Parker Simon (eds), *The New Italian Republic – From the Fall of the Berlin Wall to Berlusconi*, Routledge, London and New York, 1996
- Hatzfeld Hélène, Mischi Julian, Rey Henri (dir.), *Dictionnaire de la gauche*, Larousse, Paris, 2007
- Karvonen L, Kuhnle S (eds), *Party Systems and Voter Alignments Revisited*, Routledge, London, 2001
- Keman Hans, Krouwel Andre (Vrije Universiteit Amsterdam), “The Rise of a New Political Class? The populist challenge and Party transformation in Western Europe”, Paper presented at the POLIS Conference – Workshop: «Expert Rule versus popular protest: The elitist – populist divide in European Politics», Paris, 17 – 18 June 2005

- Keman Hans (ed.), *Comparative Democratic Politics. A guide to Contemporary Theory and Research*, Sage, London, 2002
 - Kitschelt Herbert, *The Transformation of European Social Democracy*, Cambridge University Press, Cambridge, 1994
 - Klingemann Hans – Dieter, “Political Parties and Party Systems”, in Thomassen J. (dir), *The European Voter*, Oxford University Press, Oxford, 2006
 - Ignazi Pero, “The Crisis of Parties and the rise of new political parties” *Party Politics*, vol.2, no.4.,1996
 - Laver Michael and Schofield Norman, *Multiparty government: The Politics of Coalition in Europe*, Ann Arbor: University of Michigan Press, 2001
 - LeDuc L., Niemi R., and Norris P. (eds), *Comparing Democracies: Elections and Voting in Global Perspective*, Sage, London, 1996
 - Lewis – Beck Michael (ed.), *How France Votes*, Chatham house publishers of Seven Bridges Press - LLC, New York – London, 2000
 - Lipset Seymour M., Rokkan Stein (eds), *Party Systems and Voter Alignments*, The Free Press, New York, 1967, pp. 1- 64
 - Luther K.R. and Muller – Rommel F.(eds), *Political Parties in the New Europe – Political and Analytical Challenges*, Oxford University Press, Oxford, 2005 (paperback)
 - Mackie Tom and Rose Richard, *The International Almanac of Electoral History*, 3rd Edition, Macmillan, London,1991
- Εκλογική Δυναμική και Κυβερνητική Σταθερότητα της Ευρωπαϊκής
Σοσιαλδημοκρατίας (1950 – 2007)

- Mackie Tom and Rose Richard, *A decade of election results: Updating the International Almanac*, Centre for the study of Public Policy - University of Strathclyde, Glasgow – Scotland, 1997
- Mainwaring Scott and Zoco Edurne, “Political Sequences and the Stabilization of Interparty Competition: Electoral Volatility in Old and New Democracies”, *Party Politics*, vol.13, 2007
- Mair Peter, Muller Wolfgang C. and Plasser Fritz (Eds), *Political Parties and Electoral Change – Party Responses to Electoral Markets*, Sage Publications, London, 2004
- Mair Peter, *Party System Change. Approaches and Interpretations*, Clarendon Press, Oxford, 1997
- Mair Peter and Mudde Cas, “The Party Family and its Study”, *Annual Review of Political Science*, vol.1, pp.211 – 229, 1998
- Mair Peter, “The Problem of Party System Change”, *Journal of Theoretical Politics*, vol.1, no.3, 1989
- Mair Peter, “The Challenge to Party Government”, Working paper no.2007 / 09, Department of Political and Social Sciences, European University Institute, Florence, 2007
- Martin Pierre, “Comment analyser les changements dans les systèmes partisans d’ Europe occidentale depuis 1945?”, *Revue internationale de politique comparée*, vol.14, 2/2007

- Mattila Mikko and Raunio Tapio, “Government Formation in the Nordic Countries: The Electoral Connection”, *Scandinavian Political Studies*, vol. 25, no.3, 2002
- Mattila Mikko and Raunio Tapio, “Does winning pay? Electoral success and government formation in 15 West European countries”, *European Journal of Political Research*, vol. 43, 2004
- Mény Yves, *Government and Politics in Western Europe – Britain, France, Italy, West Germany*, Oxford University Press, Oxford, 1991
- Merkel Wolfgang, “The Third Ways of Social Democracy”, in Cuperus R., Duffek K., Kandal J. (eds), *Multiple Third Ways*, Friedrich- Ebert- Stiftung, Amsterdam, 2001
- Merkel Wofgang and Petring Alexander, *Social Democracy in Power: Explaining the Capacity to Reform*, *ZfVP*, vol. 1, 2007
- Moschonas Gerassimos, *La social – démocratie de 1945 à nos jours*, Montchrestien, Paris, 1994
- Moschonas Gerassimos, *In the Name of Social democracy – The great transformation 1945 to present*, Verso, London – New York, 2002
- Moschonas Gerassimos et Papanagnou Giorgos, “Expliquer la durée gouvernementale: le PSOE (1982-96) et le PASOK (1981-2004) face à la droite”, *Pôle Sud*, décembre 2007
- Muller, Wolfgang C. & Kaare Strom (eds), *Coalition Governments in Western Europe*, Oxford University Press, Oxford, 2000

- Muller Wolfgang, ‘‘The Surprising election in Austria, October 2006’’, *Electoral Studies*, vol.27, 2008
- Narud Hanne Marthe and Valen Henry, ‘‘Coalition Membership and Electoral Performance in Western Europe’’, Paper for presentation at the 2005 NOPSA Meeting, Reykjavik, August 11 – 13, 2005
- Navarro Vincente, ‘‘The Decline of Spanish Social Democracy 1982 – 1996’’, *The Social Register*, 1997
- Pedersen Mogens N., ‘‘Electoral Volatility in Western Europe, 1948-1977’’, *European Journal of Political Research*, vol.7 no. 1, 1979
- Pennings Paul and Lane Jan – Erik (Eds), *Comparing Party System Change*, Routledge – ECPR, 1998
- Perrineau Pascal, Reyme Dominique (Dir), *Dictionnaire du Vote*, PUF, Paris, 2001
- Poguntke Thomas ‘‘Anti-party sentiment – conceptual thoughts and empirical evidence: Exploration into a minefield’’ *European Journal of Political Research*, vol.29, April 1996
- Pombeni Paolo, *Introduction à l’histoire des partis politiques*, PUF, Paris, 1992, pp. 93 – 131
- Portelli Hugues, *Le Parti Socialiste*, Edition Montchrestien, Paris, 1992
- Rose Richard and Urwin Derek, ‘‘Persistence and Change in Western Party Systems since 1945’’, *Political Studies*, 18 (3), 1970

- Sartori Giovanni, *Parties and party systems*, Cambridge University Press, Cambridge – London – New York - Melbourne, 1976
 - Sauger Nicolas, “Les Systèmes de Partis en Europe: Equilibre, Changement et Instabilité”, *Revue Internationale de Politique Comparee*, vol. 14, no.2, 2007
 - Spoon Jae – Jae, “Presidential and legislative elections in France, April – June 2007”, *Electoral Studies*, vol. 27, 2008
 - Spourdalakis Michalis and Tassis Chrisanthos, “Party Change in Greece and the Vanguard Role of PASOK”, *South European Society & Politics*, vol.11, n.3-4, September – December 2006
 - Tan A and Janda K, “Performance, Leadership, Factions and Party Change: An Empirical Analysis”, *West European Politics*, vol.18, 1995
 - Thewes Guy, *Les gouvernements du Grand- Duché de Luxembourg depuis 1848*, Senice Press, 2003
 - Thomassen J. (dir), *The European Voter*, Oxford University Press, Oxford, 2006
 - Verney Susannah, “The end of Socialist hegemony: Europe and the Greek parliamentary election of 7th March 2004”, Epern Working Paper no.15, Sussex European Institute, www.sussex.ac.uk/sei/1-4-2-10.html (4/6/08)
 - Volkens Andrea and Klingemann Hans – Dieter, «Parties, Ideologies, and Issues – Stability and Change in Fifteen European Party Systems 1945 – 1998» in Luther Kurt and Muller – Rommel Frans (eds), *Political Parties in the New Europe – Political and Analytical Challenges*, Oxford University Press, Oxford, 2005 (paperback)
- Εκλογική Δυναμική και Κυβερνητική Σταθερότητα της Ευρωπαϊκής
Σοσιαλδημοκρατίας (1950 – 2007)

- Ware Alan, *Political Parties and Party Systems*, Oxford University Press, New York, 1996
- Wintin Higgins, “Social Democracy and the Labour Movement”, *South African Labour Bulletin*, vol.17, no.6, 1993
- Woldendorp Jaap, Keman Hans and Budge Ian, *Party Government in 48 Democracies 1945 – 1998: Composition – Duration – Personnel*, Dordrecht Kluwer Academic Publishers, 2000

INTERNET – GENERAL SOURCES

- [www.election](http://www.election-politique.com) – politique.com
- [www.parties](http://www.parties-and-elections.de) – and- elections.de (Elections in Europe)
- www.idea.int (Institute for Democracy and Electoral Assistance)
- www.electionworld.org
- www.electionresources.org
- www.electionguide.org
- www.wikipedia.org
- www.cevipol.com
- <http://psephos.adam-carr.net/>
- www.assemblee-nationale.fr

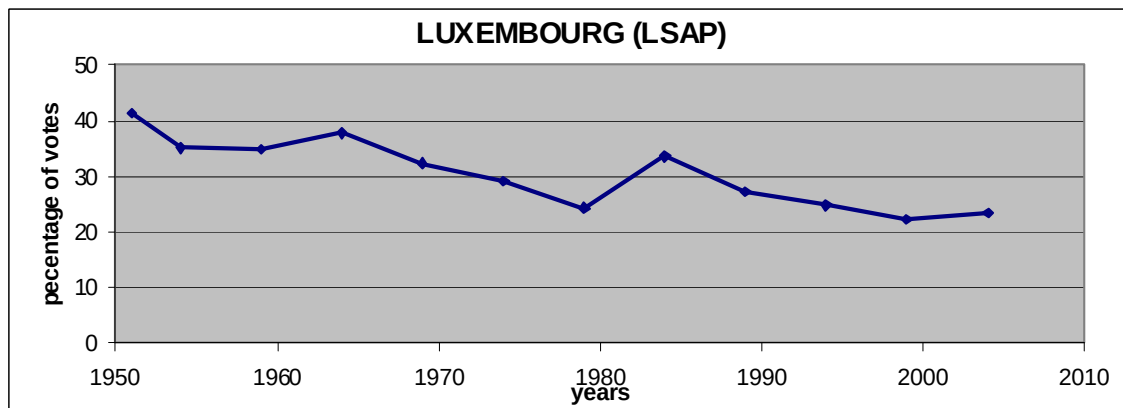
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πίνακες και Διαγράμματα

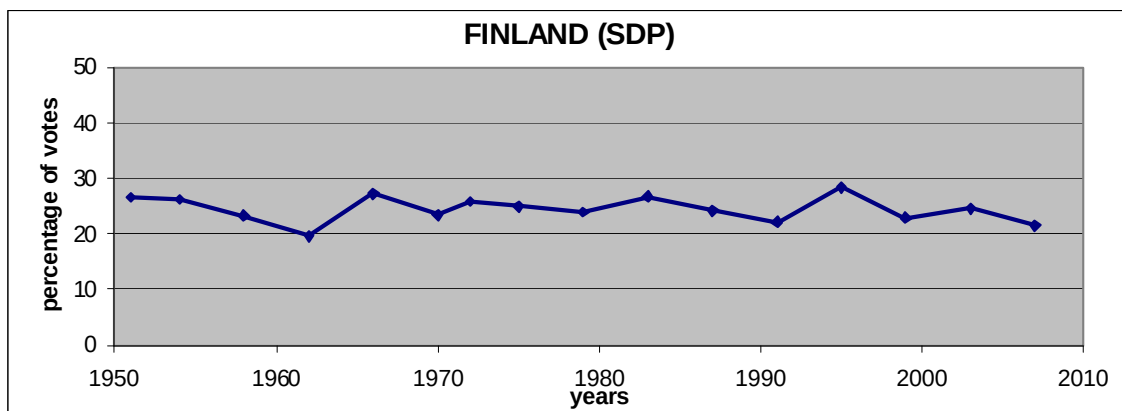
LUXEMBOURG-Socialist Workers' Party (LSAP)		
	% V*	#S**
1951	41.4	19
1954	35.1	17
1959	34.9	17
1964	37.7	21
1969	32.3	18
1974	29.2	17
1979	24.3	14
1984	33.6	21
1989	27.2	18
1994	24.8	17
1999	22.3	13
2004	23.4	14

*votes percentage

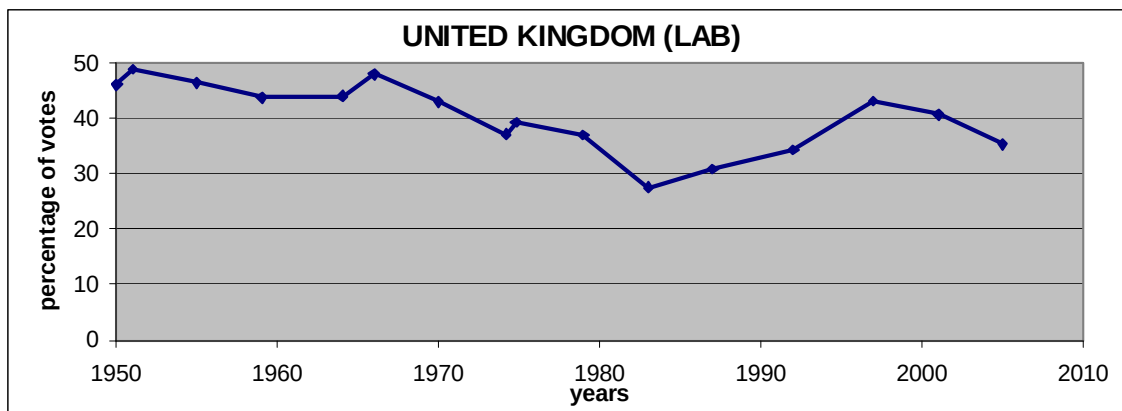
**number of seats

FINLAND-Finnish Social Democratic Party (SDP)		
	% V	#S
1951	26.5	53
1954	26.2	54
1958	23.2	50
1962	19.5	38
1966	27.2	55
1970	23.4	52
1972	25.8	55
1975	24.9	54
1979	23.9	52
1983	26.7	57
1987	24.1	56
1991	22.1	48
1995	28.3	63
1999	22.9	51
2003	24.5	53
2007	21.4	45

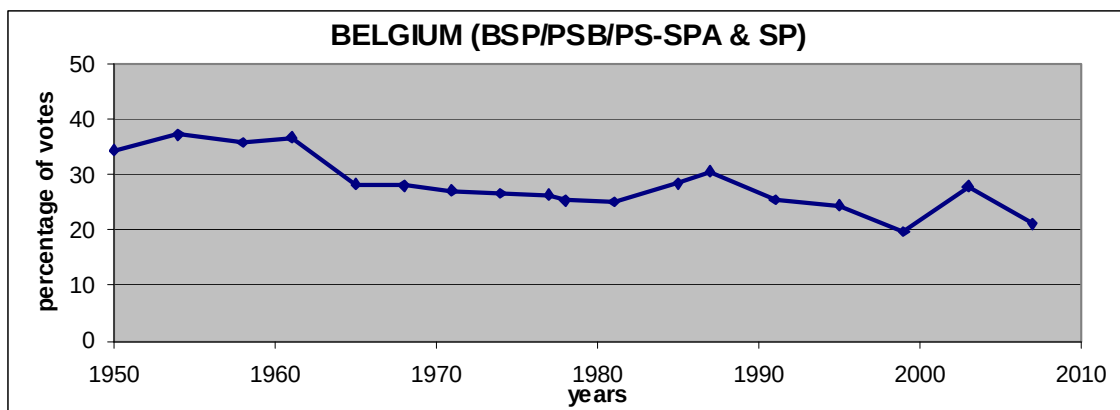

UNITED KINGDOM-Labour Party (LAB)		
	% V	#S
1950	46.1	315
1951	48.8	295
1955	46.4	277
1959	43.8	258
1964	44.1	317
1966	48	364
1970	43	288
Feb.1974	37.2	301
Oct.1974	39.3	319
1979	37	269
1983	27.6	209
1987	30.8	229
1992	34.4	271
1997	43.2	418
2001	40.7	413
2005	35.3	355

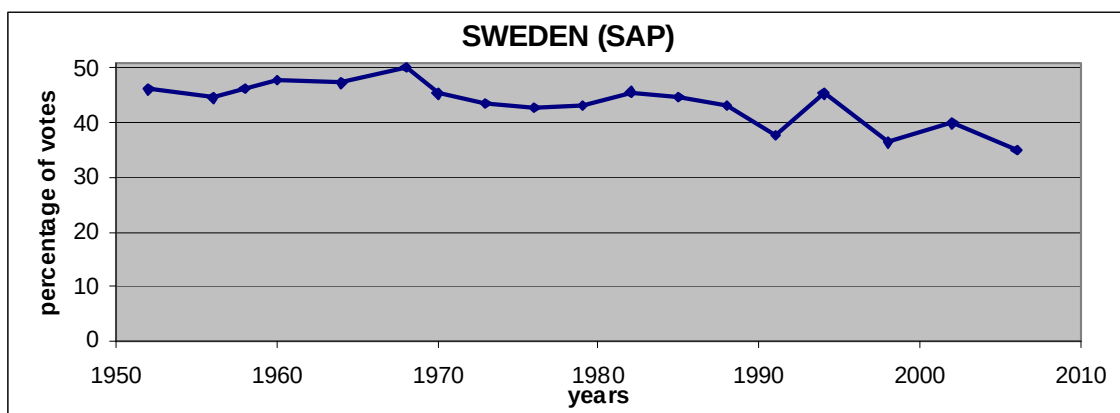

BELGIUM-Socialist Party of Belgium (BSP/PSB)		
	% V	#S
1950	34,5	73
1954	37,3	86
1958	35,8	84
1961	36,7	84
1965	28,3	64
1968	28	59
1971	27,2	61
1974	26,7	59
1977	26,4	61
Socialist Party - Francophone (PS) & Socialist Party - Flamand (SP)		
1978	13	32
	12,4	26
	25,4	58
1981	12,7	35
	12,4	26
	25,1	61
1985	13,8	35
	14,6	32
	28,4	67
1987	15,7	40
	14,9	32
	30,6	72
1991	13,5	35
	12	28
	25,5	63
1995	11,9	21
	12,6	20
	24,5	41
1999	10,2	19
	9,6	14
	19,8	33
2003	13*	25*
	14,9	23
	27,9	48
2007	10.9*	20*
	10,3	14
	21,2	34

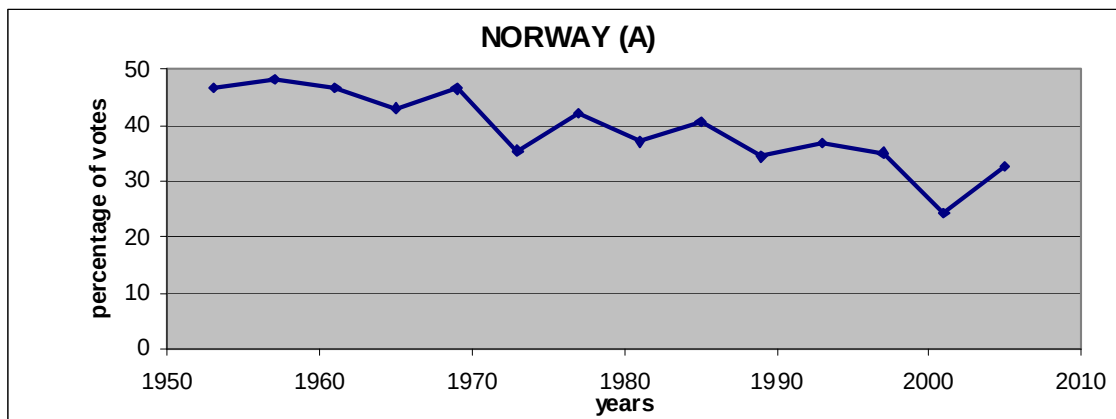
*Socialist Party (SPA – Spirit)

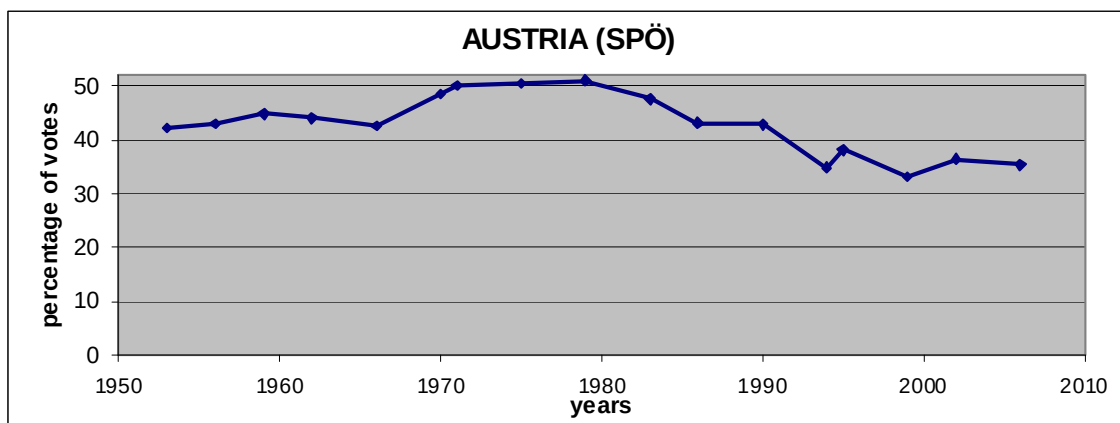
SWEDEN-Swedish Social Democratic Party (SAP)		
	% V	#S
1952	46.1	110
1956	44.6	106
1958	46.2	111
1960	47.8	114
1964	47.3	113
1968	50.1	125
1970	45.3	163
1973	43.6	156
1976	42.7	152
1979	43.2	154
1982	45.6	166
1985	44.7	159
1988	43.2	156
1991	37.7	138
1994	45.3	161
1998	36.4	131
2002	39.9	144
2006	35	130

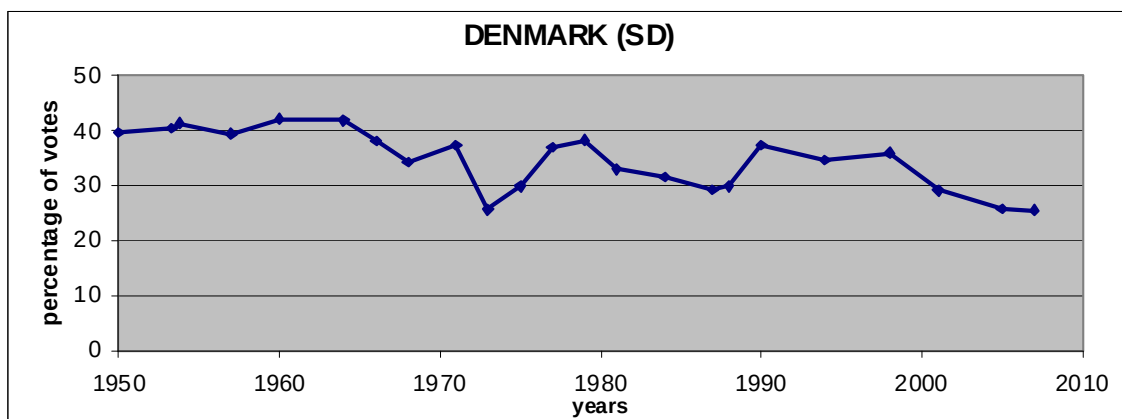
NORWAY-Norwegian Labour Party (A)		
	% V	#S
1953	46.7	77
1957	48.3	78
1961	46.8	74
1965	43.1	68
1969	46.6	74
1973	35.4	62
1977	42.2	76
1981	37.1	66
1985	40.7	71
1989	34.4	63
1993	36.9	67
1997	35.1	65
2001	24.3	43
2005	32.7	61

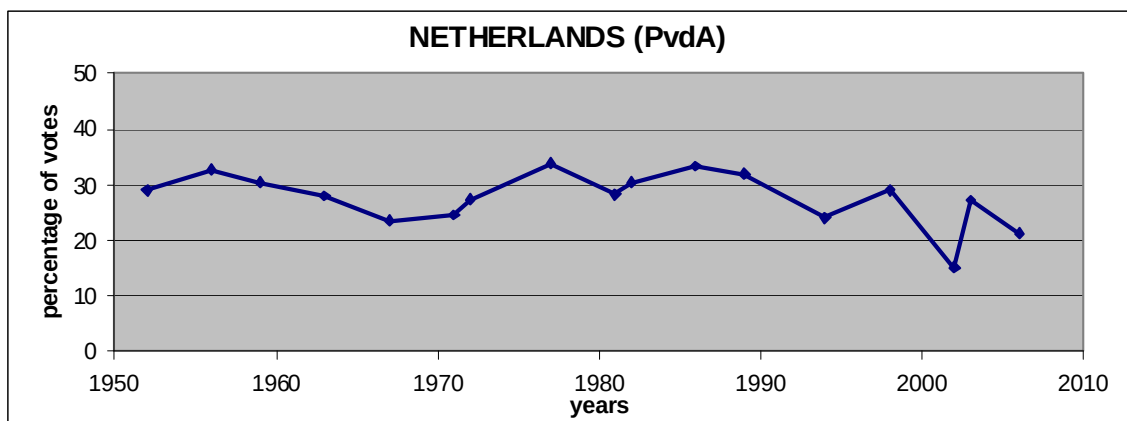
AUSTRIA-Austrian Social Democratic Party (SPÖ)		
	% V	#S
1953	42.1	73
1956	43	74
1959	44.8	78
1962	44	76
1966	42.6	74
1970	48.4	81
1971	50	93
1975	50.4	93
1979	51	95
1983	47.6	90
1986	43.1	80
1990	42.8	90
1994	34.9	65
1995	38.1	71
1999	33.2	65
2002	36.5	69
2006	35.3	68

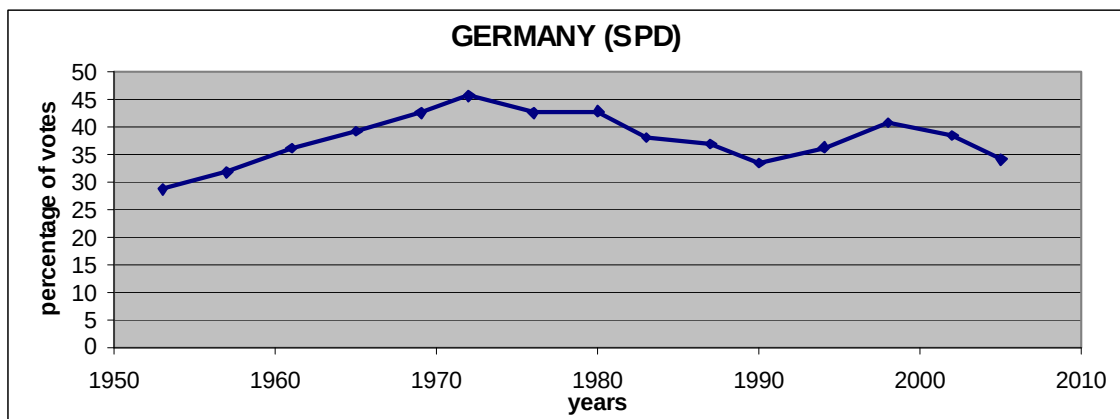
DENMARK-Danish Social Democratic Party (SD)		
	% V	#S
1950	39.6	59
April 1953	40.4	61
Sept.1953	41.3	74
1957	39.4	70
1960	42.1	76
1964	41.9	76
1966	38.2	69
1968	34.2	62
1971	37.3	70
1973	25.6	46
1975	29.9	53
1977	37	65
1979	38.3	68
1981	32.9	59
1984	31.6	56
1987	29.3	54
1988	29.8	55
1990	37.4	69
1994	34.6	62
1998	35.9	63
2001	29.1	52
2005	25.8	47
2007	25.5	45

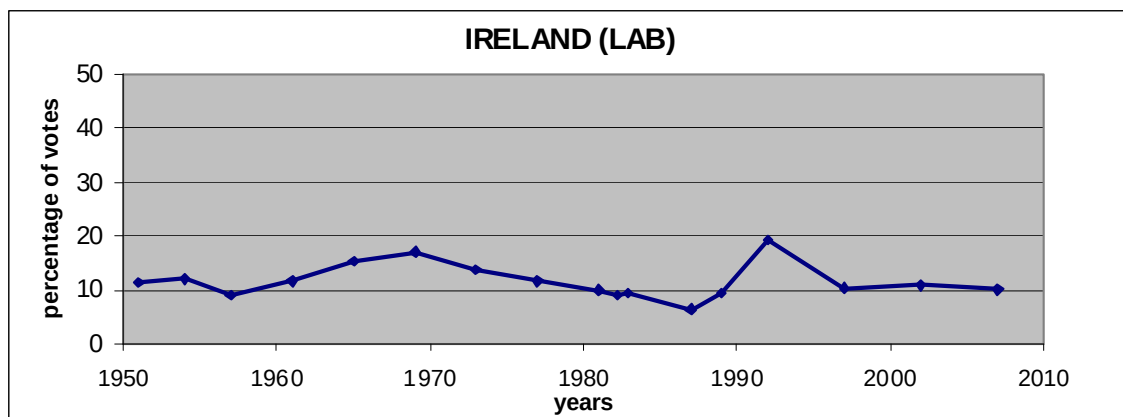
NETHERLANDS-Labour Party (PvdA)		
	% V	#S
1952	29	30
1956	32.7	34
1959	30.4	48
1963	28	43
1967	23.6	37
1971	24.6	39
1972	27.4	43
1977	33.8	53
1981	28.3	44
1982	30.4	47
1986	33.3	52
1989	31.9	49
1994	24	37
1998	29	45
2002	15.1	23
2003	27.3	42
2006	21.2	33

GERMANY-German Social Democratic Party (SPD)		
	% V	#S
1953	28.8	151
1957	31.8	169
1961	36.2	190
1965	39.3	202
1969	42.7	224
1972	45.8	230
1976	42.6	214
1980	42.9	218
1983	38.2	193
1987	37	186
1990	33.5	239
1994	36.4	252
1998	40.9	298
2002	38.5	251
2005	34.2	222

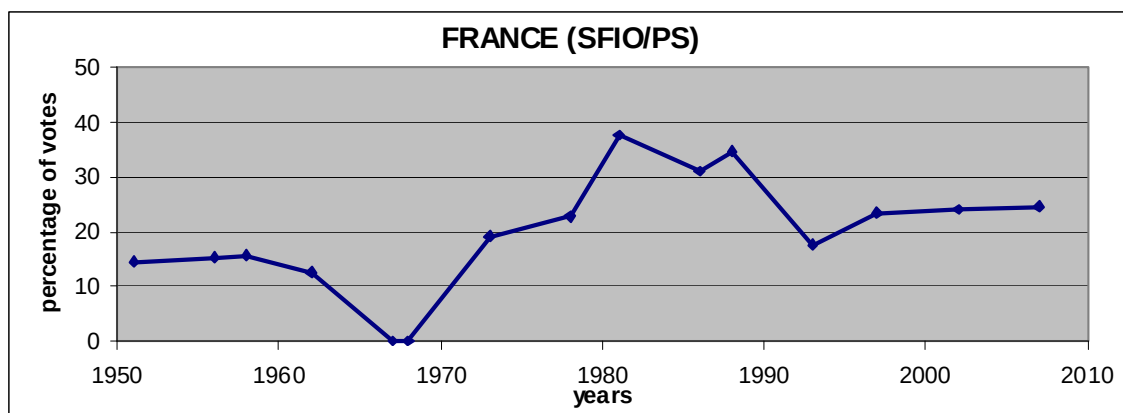

IRELAND-Labour Party (LAB)		
	% V	#S
1951	11.4	16
1954	12.1	19
1957	9.1	12
1961	11.6	16
1965	15.4	22
1969	17	18
1973	13.7	19
1977	11.6	17
1981	9.9	15
Feb.1982	9.1	15
Nov.1982	9.4	16
1987	6.4	12
1989	9.5	15
1992	19.3	33
1997	10.4	17
2002	10.8	21
2007	10.1	20

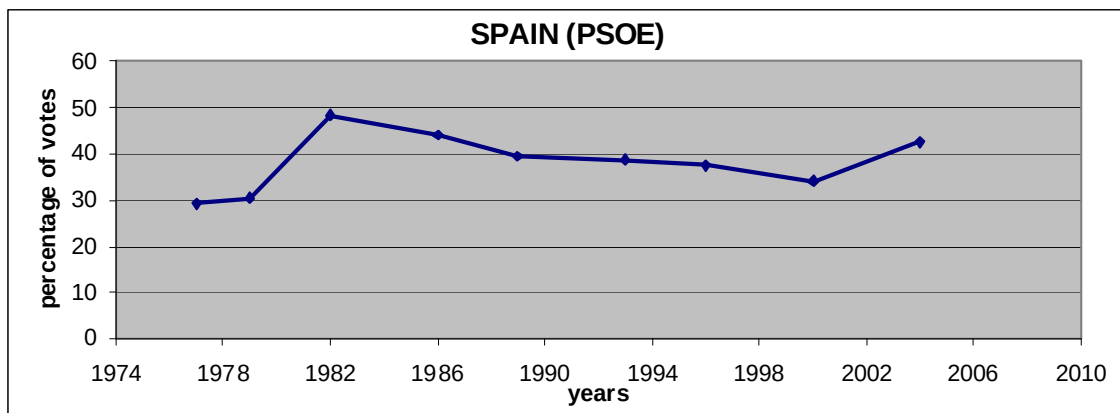

FRANCE-French Section of the Workers International (SFIO)		
	% V	#S
1951	14.6	107
1956	15.3	94
1958	15.7	47
1962	12.6	66
1967	18.7*	121*
1968	16.5*	57*
Socialist Party (PS)		
1973	19.2	34
1978	22.8	123
1981	37.7	286
1986	31.2	196
1988	34.7	276
1993	17.6	53
1997	23.5	255
2002	24.1	140
2007	24.7	186

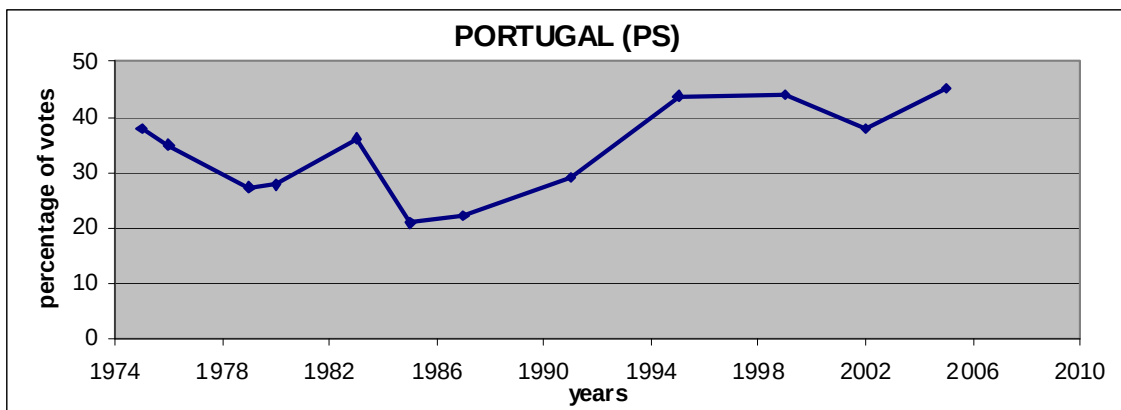
**Federation of the Democratic and Socialist Left (FGDS)*

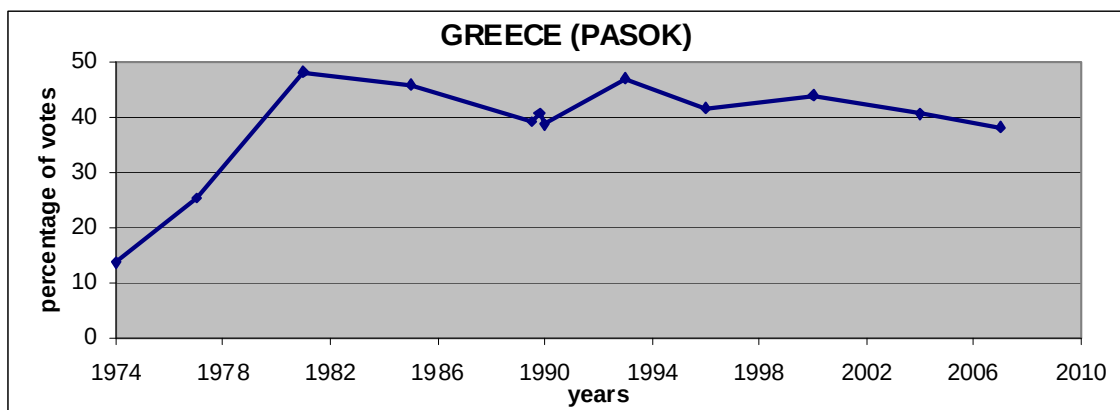
SPAIN-Spanish Socialist Workers Party (PSOE)		
	% V	#S
1977	29.3	118
1979	30.5	121
1982	48.4	202
1986	44.1	184
1989	39.6	175
1993	38.8	159
1996	37.6	141
2000	34.2	125
2004	42.6	164

PORTUGAL-Portuguese Socialist Party (PS)		
	% V	#S
1975	37.9	116
1976	34.9	107
1979	27.3	74
1980	27.8	74
1983	36.1	101
1985	20.8	57
1987	22.2	60
1991	29.1	72
1995	43.8	112
1999	44.1	115
2002	37.9	96
2005	45.1	121

GREECE-Pan-Hellenic Socialist Movement (PASOK)		
	% V	#S
1974	13.6	12
1977	25.3	93
1981	48.1	172
1985	45.8	161
June 1989	39.1	125
Nov.1989	40.7	128
1990	38.6	123
1993	46.9	170
1996	41.5	162
2000	43.8	158
2004	40.5	117
2007	38.1	102

Sources

- www.parties-and-elections.de
- www.electionworld.org
- www.assemblee-nationale.fr
- www.psephos.adam-carr.net
- www.wikipedia.org
- www.cevipol.com

- Caramani Daniele, *The Societies of Europe. Elections in Western Europe since 1815 – Electoral Results by Constituencies*, Macmillan, London, 2000
- Gorvin Ian (ed), *Elections since 1945: a worldwide Reference Compendium*, Essex, The High Longmann, 1989
- Mackie Tom and Rose Richard, *The International Almanac of Electoral History*, 3rd Edition, London, Macmillan, 1991
- Mackie Tom and Rose Richard, *A decade of election results: Updating the International Almanac*, Centre for the study of Public Policy, Glasgow – Scotland, University of Strathclyde, 1997
- Siaroff Alan, *Comparative European Party Systems: An analysis of Parliamentary Elections since 1945*, *Contemporary issues in European Politics*, Volume 5, 2000
- Woldendorp Jaap, Keman Hans and Budge Ian, *Party Government in 48 Democracies 1945 – 1998: Composition – Duration – Personnel*, Dordrecht Kluwer Academic Publishers, 2000

Sources for the case of France

- Le Monde, Colliard J-C, *Les Regimes Parlementaires Contemporains*, Presses de la FNSP, Paris, 1978
- Portelli Hugues, *Le Parti Socialiste*, 2e Edition, Montchrestien, Paris, 1998, p.138